

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 209.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΪΒΗ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΘΑΚΗΣ,

Ἀγγλιστὴ μὲν συγγραφεὶσα ὑπὸ τοῦ Σ'ρ Γεωργίου Φ. Β'νεν
I. T. M. G. Ἀποστόλου τῆς ἐν Ὀξωνίᾳ Ἀκαδημίας
καὶ Γραμματικῆς τοῦ Ἀριστοῦ τῆς Ἑπτανήσου, ἐξελ-
λημισθεῖσα δὲ κατὰ τὴν ἐν Λονδίῳ ἐν ἔτει 1854 τρι-
την ἐκδόσιν ὑπὸ Π. Β. Α.

⊗

— Ἐνθα μακάρων
νῆσον ὠκεανίδες
αὔραι περιπνέουσιν.
Πίνδ. Β' 70.

Δὲν ὑπάρχει τόπος ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ ἡ ἐπιρ-
ροὴ τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων νὰ ᾖται τόσον ζῶσα
ἢ καθαρὰ, ὅσον ἐν τῇ νήσῳ Ἰθάκῃ. Ὁ μικρὸς οὗτος
βράχος ἀπεσῦρθη εἰς τὸ σκότος εὐθύς μετὰ τὴν ἐ-
ποχὴν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μυθολογικοῦ ἔρωτος καὶ
τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, καὶ οὕτω διέμεινε σχεδὸν ἐπι-
τρισχίλια ἔτη. Κατὰ διαφορὰν πολλῶν ἄλλων πε-
ρισφύμων ἐν τῇ ἀρχαιότητι χωρῶν, δὲν ἀσείλει τὸ
ὅποιον διεγείρει ἐνδιάφορον εἰς νεωτέρας διακρίσεις
ἢ εἰς τὰς ἐραμιλλοὺς ἀναμνήσεις τῆς νέας ἱστορίας,
ὥστε τὸ ὄνομα τῆς Ἰθάκῃς σπανίως ἀπαντᾷται εἰς
τὰς σελίδας τῶν συγγραφέων τῶν ἱστορικῶν χρόνων,
εἰ μὴ καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ
φήμην. Τῶνόντι ἐν ἔτει 1501 ἤτο σχεδὸν, εἰ μὴ ὅ-
λις, ἀκατοίκητος, ἐρημωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκδρομῶν
τῶν πειρατῶν, καὶ διαρκούσης τῆς θυέλλης τῶν
πολέμων, μετέπιπτεν ἐναλλάξ ἀπὸ τῶν Ὀθωμανῶν

εἰς τῶν χριστιανῶν τὴν ἐξουσίαν· μαρτυρεῖ δὲ εἰ-
σέτι διασώζεται τῶν ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνή-
σεως χορηγηθέντων προνομίων εἰς τοὺς ἐκ τῶν γει-
τόνων νήτων καὶ ἐκ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μετανα-
στάντας, ὅφ' ὧν ἐκ νέου φηίσθη. Ὡς ἐκ τούτου πᾶ-
σαι αἱ ἀναμνήσεις ἡμῶν συγκεντρῶνται ἐνταῦθα
περὶ τὴν ἡρωικὴν ἐποχὴν· οἱ λόφοι, οἱ βράχοι, αἱ
κρήναι, τὰ ἐλαιόδενδρα πνέουσιν αὔραν τινὰ τοῦ Ὀ-
μήρου καὶ τῆς Ὀδυσσεΐδος, ὥστε μεταφερόμεθα διὰ
μῆος, ἐπέκεινα ἑκατὸν γενεῶν, εἰς τὴν λαμπροτέραν
ἐποχὴν τῶν ἱπποτικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων καὶ
τῶν Ἑλληνικῶν ἀσμάτων.

Ὡς πλεῖστα ἄλλα ὀνόματα τῆς κλασικῆς γεω-
γραφίας, τὸ τῆς Ἰθάκῃς παρήχθη ἐκ τινος ἐπωνύμου
ἥρωος Ἰθάκου (1) καλομένου, περὶ οὗ μνημονεύει
ὁ Ὅμηρος (2). Ἡ καταμέτρησις τῆς νήσου, οἷαν
παρέχει αὐτὴν ὁ Στράβων (3), ὡς πολλαὶ ἄλλαι
τῶν καταμετρήσεών των, πολὺ ἀπέχει τῆς ἀλη-
θείας· καὶ τὸ μὲν μείζον μῆκος αὐτῆς εἶναι πραγ-
ματικῶς ἀπ' ἄρκου πρὸς μεσημβριᾶν δεκαεπτὰ πε-
ρίπου μιλίων, τὸ δὲ πλάτος δὲν ἐκτείνεται ὑπὲρ
τὰ τέσσαρα. Δύναται τῶνόντι νὰ θεωρηθῇ ὡς μία μό-
νη στενὴ ἀκρόρεια βράχου ἐξ ἀσβεστολίθου, ἐξέχου-
σα πανταχοῦ δι' ἀποτόμων λόφων, ὧν ἡ κορυφὴ εἶ-
ναι τὸ Ἄνωγῆ καλούμενον ὄρος, ὅπερ ἐρίσταται
τῆς ἀρκτικῆς πλευρᾶς τοῦ μεγάλου λιμένος. Καὶ

(1) Ὁρ. Εἰσισθ. ἐν Τιὰδ. Β. 632.

(2) Ὁδ. Σ. 207.

(3) Στράβ. I, 2. Ὁρίζει τὴν περιφέρειαν αὐτῆς μόνον εἰς
80 στάδια.

ἐπειδὴ τούτο εἶναι τὸ μέγιστον καὶ ὑψηλότατον ὄρος τῆς νήσου, ταυτίζεται ἐπομένως πρὸς τὸ Neritos ardua saxis τοῦ Οὐγγυλίου (!), καὶ τὸ Νήριον ἐν τοσφόλλοι τοῦ Οὐγγυλίου (2), μολονότι τὸ ἐπ' αὐτοῦ εἰσοσφύλλον δάσος ἦδη ἐξήρανίσθη. Διὰ τούτο ἡ βροχὴ καὶ ἡ ὄρυξος δὲν εἶναι τοσοῦτον συχναὶ σήμερον ἔνταυθα ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιητοῦ· καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ἀφθονεῖ πλέον βλανογάων συῶν, οὗς νέμονται θεοσίκελοι συῶται διάδοχοι τοῦ Εὐμαίου. Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα αἱ περιγραφαὶ τοῦ Οὐγγυλίου εἰσὲτι ἀκριβεστάται ἐν Ἰθάκῃ, ὡς πανταχοῦ, καταδεικνύουσαι αὐτὸν μέγαν πατέρα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τοπογραφίας οὐχ ἧττον ἢ τῆς ποιήσεως.

Οἱ στίχοι αὐτοῦ παρέχουσιν ἔντελὴ ζωγραφίαν τῆς νήσου, οἷα σήμερον φαίνεται.

Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὐτ' ἄρ' ὁδοὶ εὐρέες οὔτε τι λιμῶν Αἰγιόχοιο καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἰπποπόλοιο· Οὐ γὰρ τις νήσων ἰππύλατος οὐδ' εὐλείμων Αἰθ' ἀλλ' ἐκκλίεται. Ἰθάκῃ δέ τε καὶ περὶ Πικασῶν (3).

Ἡ γενικὴ ὄψις τῆς νήσου εἶναι τραχεῖα καὶ ἀγρονος· μόλις δύναται τις νὰ εἶπῃ, ὅτι ὑπάρχουσι 300 πόδες ὑψηλῆς γῆς κατὰ συνέχειαν ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ, ἔπειθ' ἐπιβεβαιῶν τὸ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ῥηθὲν, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἤγάπα τὴν πατρίδα του οὐχ ὅτι εἰρήσα ἀλλ' ὅτι ἰθία (4). Οὐχ ἧττον ἡ θία καθίσταται ἐκπληκτικὴ ὑπὸ τῆς ἀποτόμου καὶ διακεκομμένης περιγραφῆς (outline) τῶν ὄρεων καὶ κορυμνῶν ἐξ ὧν σχηματίζονται πολλοὶ μικροὶ λιμένες καὶ ὄρμαι, οἱ ἀπόρροιμοι λιμένες τῆς Ὀδυσσεΐας (5). Ἔχει ὅμως ἡ Ἰθάκη σικκινὰ ἀβροτέρου χαρακτῆρος εἰς τὰ καλλιερρημένα ἀποκλίματα τῶν ὄρεων καὶ εἰς τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν διανοιγομένης στενὰς φάραγγας, ἐνθα τὰ μὲν ὕδατα περιελασμοῦνται ὑπὸ πυκνορύλλων δασῶν ἐλαιῶν, προτοκκλέων καὶ ἀμυγδαλέων, τὰ δὲ παράλια καλύπτουσιν ἀμπέλοι ἢ ἀειθαλεῖς θάμνοι μύρτων, κυπαρίσσων, κομάρων, μαστιχοφόρων δένδρων, βοδοδάφνης καὶ ὅλα τα ἄρωματικά βότανα τῆς ἀντολῆς. Μικραὶ δὲ μεταξὺ τῶν βράχων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διαλάμπουσι χλοερὰ πεδιάδες ὑπὸ μυρίων ἀγροτικῶν ἀνθέων φαιδρῶς διαπαικισμέναι.

Τὸ κλίμα τῆς Ἰθάκας εἶναι πολὺ υγιεινόν, καὶ οἱ ἐγκάτοικοι σκαίζονται διὰ τὴν μακροβιότητά αὐτῶν. Ὄθεν, οὐχὶ ἀπὸ κενοδόξου πατριωτισμοῦ λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς περὶ τῆς γενεαβλίου αὐτοῦ γῆς·

(1) Αἰνειάδης ΣΤ. 274.

(2) Νηεταῖο δ' Ἰθάκην εὐδείξιλον· ἐν δ' ὄρος αὐτῆ Νήριτον εἰσοσφύλλον ἀριπεπέε. Ὀδυσ. Ι, 24.

(3) Ὀδυσ. Δ, 603. Πρβ. καὶ Ὀδυσ. Ν, 282.

Ἦτοι μὲν τραχεῖα καὶ οὐχ ἰππύλατος ἔστιν, κτλ.

(4) Non quia larga sed quia sua. Πρβ. Ἀριστ. Πολ. Β'. γ'. Πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ἔσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἰδίον τι.

(5) Ὀδυσ. Ν, 493.

Τραχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κορυφώρος· οὗτοι ἔγωγε Ἦς γαίης δύναιμι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι (1).

Ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς συμποσῶται ὅλος εἰς 13 περίπου χιλιάδας κατοίκων. Εἶναι δὲ οὗτοι ἐν γένει χρηστοθήεις καὶ καλῆς διαγωγῆς. Ἐπ' ἀληθείας ὀλίγοι κοινότητες ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι τσοῦτον ἀπῆλλυγμένοι ἐγκλημάτων καὶ πενίας. Τὰ μέγιστα φιλόπονοι κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, καλλιερροῦσι δὲ ἐπιμόνου βιομηχανίας τὸ λεπτὸν καὶ ἔλλιπεπὲς ἔδαφος τῆς νήσου των, συντηροῦντες ταυτοχρόνως καὶ σημαντικὸν μέρος τῶν τῆς ἀποπολιτικῆς ναυτιλίας τῆς Ἑλλάδος ὅσον τοῦ γενικοῦ ἐμπορίου τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξεινοῦ. Ἐκάστη σχεδὸν οἰογένεια νέμεται μικρὰν ἔκτασιν γῆς ἰδιοκτήτου, καὶ ἔχει μερίδα τινὰ εἰς ἐν ἡ πλείονα τῶν μεγάλων καὶ ἀξιολόγων πλοίων, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὸν λιμένα των ἐνθα ἀδικόπως ναυπηγοῦνται καὶ ἀποπλέουσι. Ἐὰν δὲ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς, μετὰ τὴν δύναιμι τῶν γειτόνων νήσων Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, μόνον δώδεκα τριήρεις συνεισέφερεν ἐκ μέρους του εἰς τὴν κατὰ τῆς Τρωάδος ἐστρατείαν (2), πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἰθάκη οὐδένα ἔχει λόγον νὰ θρηνησῇ τὴν ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων περὶ τὰ ναυτικά παρκαμίν τῆς.

Ὁ αἰεθμοσ Κόμησ Γυίλφροσθ, ἰδρυτὴσ καὶ πρῶτοσ Πρῆδρσ τῆσ Ἰονίου Ἀκαδημίας, διενσῆτο, ἐὰν ἀνυπέρβλητοὶ δυσκολίαι δὲν ἐμπόδιζον τὴν πορείαν του, νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὴν ἐν Ἰθάκῃ. Καὶ βεβαίως ἡ υγιεινὴ θέσις, ἡ τερπνὴ φύσις, καὶ ἡ τελεία ἀποχώρησις τῆς νήσου ταύτης ἐφαίνοντο ὑπισχομέναι μεγάλα πλεονεκτήματα, ἐὰν ἐκλέγετο ὡς ἔδρα τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκεῖ μεταξὺ ὄρεων καὶ βράχων κηθισρωμένων ὑπὸ μυρίων ἀναμνήσεων, ἐν μέσῳ δασῶν καὶ κήπων, οὗς ἤθελεν ὁ Πλάτων προτιμήσει τῆς Ἀκαδημίας, ὁ φιλομαθὴς ἤθελεν εὐφρανέσθαι, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὰς θελατικὰς ἀνευροπαλίσεις τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, καὶ φιλοσοφίης, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ θερινὴ γαλήνη τοῦ Ἑλληνικοῦ στερεώματος φαίνεται ἔχουσα φυσικὴν καὶ σύμφυτον ἀρμονίαν.

(1) Ὀδυσ. Ι, 27. Οἱ ἀμείως προηγούμενοι στίχοι, καὶ ἐπίσης εἰς τὴν Ἰθάκην ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀναφερόμενα, πολλὰς παρέσχον δυσκολίας εἰς ὅλους τοὺς σχολαστικὰς εἰτε ἀρχαίους εἰτε νεωτέρους

Αὐτὴ δὲ χθαμαλή πανυπερτάτη εἰν ἀλλ' κείται Πρὸς ζῴρον· τ' αἰ δὲ ἀνευθε πρὸς ἤω τ' ἡλιόν τε.

Ὁρ. Νικίτ. Πρβ. καὶ Ὀδυσ. Κ, 496. Ὁ Σπράδων (Π, 2.) σκίζει τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἴσως ἡ ἐξηγήσις του εἶναι ὑπὲρ πάσα τὰς ἄλλας ἱκανοποιητικὴ. Ὑποθετεῖ δὲ διὰ τοῦ ἐπιθέτου χαθαμαλή ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ἐκφράσῃ πῶσον ἡ Ἰθάκη κείται κατὰ τὸ θεν, ὡς ἦτο, τῶν γειτόνων ὄρειων τῆσ Κεφαλληνίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἐν ᾧ διὰ τοῦ πανυπερτάτη θέλει νὰ δηλώσῃ τὴν θῆσαν αὐτῆσ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ συμπλέγματος ὅπερ σχηματίζουσαν αἱ νῆσοι Ζακύνθος, Κεφαλληνία καὶ αἱ Ἐχινάδες.

(2) Διδ. Β' 634, 637.

Ἐπίσχεσι δὲ ἐν Ἰθάκῃ καλὸν σχολεῖον δευτερικὸν σημεῖον τοῦ χαρακτῆρος τῶν νέων Ἑλλήνων εἶναι ἡ ἐνθουσιώδης αὐτῶν ἀφοσίωσις εἰς τὴν Ἑθνικὴν αὐτῶν Ἐκκλησίαν. Τὸ αἰσθητικὸν τοῦτο ὁμοιάζει τὸ τῶν Ἰσπανῶν ἐν τῷ μεσαιῶνι, καὶ ὡς πρὸ αὐτοῖσ, στριβίζεται ἐπὶ πολιτικῆσ οὐχ ἧττον ἢ θρησκευτικῆσ ἀρχῆσ καθ' ὅσον οἱ Ἕλληνες, ὡσ οἱ Ἰσπανοί, οφείλουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆσ ἐθνικῆσ αὐτῶν θρησκείασ τὴν διατήρησιν καὶ τῆσ γλώσσασ καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ αὐτῶν, ἅτινα ἄλλωσ ἤθελον ἀπορροφῆσαι οἱ Μωαμεθανοὶ κατακτηταί. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς ὑπουργοὺσ τῆσ, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆσ θείας Προνοίας, οἱ Ἕλληνες οφείλουσιν πραγματικῶσ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν καθὰ διακεκριμένου λαοῦ, ἀπὸ τῆσ πτώσεωσ τῆσ Βυζαντινῆσ Αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1453 μέχρι τῆσ φήξεωσ τῆσ Ἑλληνικῆσ ἐπαναστάσεωσ τῷ 1821. Διατετυπωμένωσ κατὰ τὸν αὐστηρὸν τύπον τὸν μερροβέντα ἐκ τῆσ ἀμεισθῆτουμένησ πίστεωσ καὶ τῆσ ἐχθρικῆσ εἰσδρομῆσ, ἐν μέσῳ τοῦ πικροῦ καταδιωγμοῦ τῶν Ὀθωμανῶν ἀρ' ἐνός, καὶ τῶν ἐπιπικροτέρων ὕβρεων τῶν Λατίνων ἀρ' ἐτέρου, ὁ Ἑλληνικὸσ κλῆρσ ἀνδρείωσ περιεθαλψε τὴν ὄχραν καὶ ἐτοιμώσαστον λαμπάδα τῆσ πίστεωσ καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ του, ἀπὸ τῆσ ἐπισήμου ἐκείνησ νικτόσ, ἧτισ προσήθη τῆσ τελευταίας ἐπόδου τῶν Τούρκων, ὅτε ὁ τελευταίωσ τῶν Καισάρων (1) εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆσ Ἀγ. Σορίας, τῆσ μετ' οὐ πολλὰσ ὥρασ μεταβληθείσεσ εἰς τζαμεῖον, καὶ ἐκεῖ εὐσεβῶσ μετέλαθεν, ἐν δάκρυσιν καὶ προσευχαίσ, τῶν ἀρχάντων μυστηρίων, μέχρι τῆσ ἀξιομνημονεύτου ἐκείνησ αὐγῆσ (2) καθ' ἣν ὁ φιλοθενὴσ τῶν Πατρῶν Ἐπίσκοποσ Γερμανὸσ, ὁ Ματαθίας τῆσ Ἑλλάδοσ, ὕψωσε τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆσ Πελοποννήσου καὶ ἐν μέσῳ ἀμοιβαίων περιπτύξεων καὶ τῶν χαρμοσύνων ἐκρωνήσεων, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες ἐτησίωσ εορτάζουσι τὴν τοῦ Σωτῆροσ Ἀνάστασιν, ἐκραξεν εἰς τὰ ὄπλα τοὺσ ὁμογενεῖσ του κατὰ τῶν ὀμῶν ἐχθρῶν τῆσ φυλῆσ καὶ τῆσ θρησκείασ των, τῶν λευλατούντων τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν, τῶν ἀτιμαζόντων τὰσ συζύγουσ καὶ θυγατέρασ των, ἧγαρην αὐτοὺσ, ἐνὶ λόγῳ, ὑπὲρ πίστεωσ καὶ πατρίδοσ, ὑπὲρ παντόσ ὅ,τι ἡγάπων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἤλπίζον ἐν τῷ μέλλοντι.

Μεταξὺ τῶν Ἰθακασίων, ὡσ ἀπανταχοῦ τῆσ Ἑλλάδοσ, ὁ περιγραπὴσ θέλει ἐν γένει παρατηρήσει τὰ εἶδη τοῦ Ἑλληνικοῦ προσώπου τὰ τῶσον συνήθη εἰς τὰ ἀρχαία ἀγάλματα καὶ νομίσματα. Βεβαίωσ, οἱ νέοι Ἕλληνες εἶναι ὑπὸ πολλὰσ ὕψεισ, καὶ φυσικῶσ καὶ νοπτικῶσ, οἱ ἀληθεῖσ ἀντιπρόσωποι τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ ποιοῦσιν ἐκπληκτικὴν ἐξαιρέσιν τῆσ ἀρχῆσ, ἣν περιέχει ἡ ὠραία παρατήρησισ τοῦ Δάντου περὶ τῆσ σπανίασ μεταδόσεωσ τῶν ἀνθρωπίνων ἰδιοτήτων ἀπὸ γενεῆσ εἰς γενεάν·

Rade volte risurge per li rami
Lumana probitate; e questo vuole
Quei che la dà, perchè da Lui si chiama (2).

Εἶναι δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὸ μᾶλλον διακρι-

(1) Ὁρ. Νάπτερ Αἰ Ἰόνιοι Νῆσοι.
(2) Καθαρίτιον Ζ, 124.

τὸν σημεῖον τοῦ χαρακτῆρος τῶν νέων Ἑλλήνων εἶναι ἡ ἐνθουσιώδης αὐτῶν ἀφοσίωσις εἰς τὴν Ἑθνικὴν αὐτῶν Ἐκκλησίαν. Τὸ αἰσθητικὸν τοῦτο ὁμοιάζει τὸ τῶν Ἰσπανῶν ἐν τῷ μεσαιῶνι, καὶ ὡς πρὸ αὐτοῖσ, στριβίζεται ἐπὶ πολιτικῆσ οὐχ ἧττον ἢ θρησκευτικῆσ ἀρχῆσ καθ' ὅσον οἱ Ἕλληνες, ὡσ οἱ Ἰσπανοί, οφείλουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆσ ἐθνικῆσ αὐτῶν θρησκείασ τὴν διατήρησιν καὶ τῆσ γλώσσασ καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ αὐτῶν, ἅτινα ἄλλωσ ἤθελον ἀπορροφῆσαι οἱ Μωαμεθανοὶ κατακτηταί. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς ὑπουργοὺσ τῆσ, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆσ θείας Προνοίας, οἱ Ἕλληνες οφείλουσιν πραγματικῶσ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν καθὰ διακεκριμένου λαοῦ, ἀπὸ τῆσ πτώσεωσ τῆσ Βυζαντινῆσ Αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1453 μέχρι τῆσ φήξεωσ τῆσ Ἑλληνικῆσ ἐπαναστάσεωσ τῷ 1821. Διατετυπωμένωσ κατὰ τὸν αὐστηρὸν τύπον τὸν μερροβέντα ἐκ τῆσ ἀμεισθῆτουμένησ πίστεωσ καὶ τῆσ ἐχθρικῆσ εἰσδρομῆσ, ἐν μέσῳ τοῦ πικροῦ καταδιωγμοῦ τῶν Ὀθωμανῶν ἀρ' ἐνός, καὶ τῶν ἐπιπικροτέρων ὕβρεων τῶν Λατίνων ἀρ' ἐτέρου, ὁ Ἑλληνικὸσ κλῆρσ ἀνδρείωσ περιεθαλψε τὴν ὄχραν καὶ ἐτοιμώσαστον λαμπάδα τῆσ πίστεωσ καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ του, ἀπὸ τῆσ ἐπισήμου ἐκείνησ νικτόσ, ἧτισ προσήθη τῆσ τελευταίας ἐπόδου τῶν Τούρκων, ὅτε ὁ τελευταίωσ τῶν Καισάρων (1) εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆσ Ἀγ. Σορίας, τῆσ μετ' οὐ πολλὰσ ὥρασ μεταβληθείσεσ εἰς τζαμεῖον, καὶ ἐκεῖ εὐσεβῶσ μετέλαθεν, ἐν δάκρυσιν καὶ προσευχαίσ, τῶν ἀρχάντων μυστηρίων, μέχρι τῆσ ἀξιομνημονεύτου ἐκείνησ αὐγῆσ (2) καθ' ἣν ὁ φιλοθενὴσ τῶν Πατρῶν Ἐπίσκοποσ Γερμανὸσ, ὁ Ματαθίας τῆσ Ἑλλάδοσ, ὕψωσε τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆσ Πελοποννήσου καὶ ἐν μέσῳ ἀμοιβαίων περιπτύξεων καὶ τῶν χαρμοσύνων ἐκρωνήσεων, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες ἐτησίωσ εορτάζουσι τὴν τοῦ Σωτῆροσ Ἀνάστασιν, ἐκραξεν εἰς τὰ ὄπλα τοὺσ ὁμογενεῖσ του κατὰ τῶν ὀμῶν ἐχθρῶν τῆσ φυλῆσ καὶ τῆσ θρησκείασ των, τῶν λευλατούντων τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν, τῶν ἀτιμαζόντων τὰσ συζύγουσ καὶ θυγατέρασ των, ἧγαρην αὐτοὺσ, ἐνὶ λόγῳ, ὑπὲρ πίστεωσ καὶ πατρίδοσ, ὑπὲρ παντόσ ὅ,τι ἡγάπων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἤλπίζον ἐν τῷ μέλλοντι.

Μεταξὺ τῶν Ἰθακασίων Ἐκκλησιῶν εἶναι ἀξιοπαρατήρητος δι' ἀρχιτεκτονικὴν λαμπρότητα ἡ πολύτιμον εὐτρεπισμόν. Ἀλλὰ πολυάριθμα εἶναι τὰ παρεκκλήσια εἰς ταύτην οὐχ ἧττον ἢ εἰς τὰς πλησίον νήσοσ καὶ ἐπ' ἀληθείασ εἰς τὰ πλείστα μέρη τῆσ Ἑλλάδοσ. Συνεχῶσ δὲ περιστοιχίζονται ὑπὸ μικρῶν δασῶν πολυετῶν φυῶν ἐνθυμίζόντων τοὺσ φηγοὺσ τοῦ ναοῦ τῆσ Δωδώνησ. Ἀθήσ τοιούτων δένδρων πολλὰ ὑπάρχουσι κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν ἰδρυταί ὡσ ἐπὶ τὸ πλείστον

(1) Ὁρ. Γυβῶνοσ Κεφ. 68. Ἡ ἑλωπιε τῆσ Κωνσταντινουπόλεωσ ἐγένετο τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453.
(2) Τῆσ 6 Ἀπριλίου 1821. Ὁρ. Γυβῶνοσ Ἰστορίων τῆσ Ἑλλῆν. Ἐπαναστάσεωσ. Α'. 2.

Ἐκκλησία, συνεχῶς φθοροποιούμενη κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐθνικοῦ νοοῦ. Καὶ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα, ἡ ἐξοχὴ πολὺ ζωογονεῖται ὑπὸ τοῦ ἀειθαλοῦς τῶν δασῶν τούτων, κατὰ δὲ τὸ θέρος, αἱ ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπόσκιος καὶ ψυχραὶ κρήναι εἶναι πολὺ εὐάριστοι· διὸ καὶ συνηθῶσι τοὺς τόπους τούτους πρὸς διασκέδασις οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ χωρίων κατὰ τὰς ἐπετειοὺς εορτὰς τῶν ἐπωνύμων ἁγίων· καὶ πιθανῶς πολλὰ τῶν τότε τελομένων, ἐκτός τοῦ πυβύχιου χοροῦ, διεσώθησαν κατὰ παραδόσιν ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν χρόνων. Μεταξὺ τῶν ἀγροίκων ἀρχαίων λαῶν, πρὶν ἢ ἐγερθῶσι χειρὸς ἀπὸ τῆς ναοῦ, εὐγενῆς τι δένδρον ἐνίπνευε θρησκευτικὸν σέβας, καὶ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν Θεότητα (1). Καὶ θάμνοι ἀκολούθως ἐρυτεύοντο ὡς δαίγματα ἱερῶν τόπων. «Ὁσῶς, ὁ Ἀβραάμ ἐρύτευεν ἀρουραν ἐπὶ τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπακέκλωτο ἐκεῖ τὸ ὄνομα Κυρίου, Θεὸς αἰώνιος» (2). Τοιαῦτα εἶναι ἐπίσης αἱ ἱεραὶ δρεῖς τῶν Δρυϊδῶν τοιαῦται αἱ Ἰσραήλ ἡ ἱερὰ δένδρα, ὑπὸ τὰ ὅποια ἐκάθησαν οἱ θεοποικθέντες δώδεκα κριταὶ τῶν Νορθηγίων καὶ τοιαῦτα ἐπίσης ἡ περίφημος δρεὶς τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Γουερνικῆς, «Religione patrum longos servata per annos», ὑπὸ τοῖς εὐμεγέθεις κλώνους τῆς ὁποιᾶς, βρυώδεις ἕνεκα τῆς ἡλικίας καὶ ἀποπερυσμένους εἰς τὰ ἄκρα διὰ τὴν ἀρχαιότητα, συνήθιστον νὰ κάθωνται οἱ τῶν Βάσκων Γερουσιασταὶ ἐν συμβουλίῳ (3). Ἡ δὲ σύζευξις τῆς θρησκείας καὶ τῶν δένδρων καὶ δασῶν πολὺ ἐπέζησεν εἰς τὴν ἕγερσιν ναῶν καὶ ἐκκλησιῶν. Τοῦτο ἰδίως συνέβη ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα ἕκαστος ἰδιοκτῆτης θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ ἐγείρῃ τόπον λατρείας ἐπὶ τῆς ἰδίης γῆς, ὅσα καὶ ἀν ἦναι περιορισμένη. Τὰ μικρὰ καὶ καμψὰ ταῦτα προσκνητήρια, κεκοσμημένα ὑπὸ πυκνῶν κλωνῶν καὶ ἐλαίων, στεφανοῦντα τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτέρων λόφων, ἡ ἀνακαινόμενα ἐν τῷ στομίῳ σπυλαίου τινὸς κατὰ τοὺς ὄρεινους τόπους, συνηθῶς πλάττουσι τὴν ὄρασιν μακρὰ καθὼς ἔχοντα ἐκ τῆς γρηϊόσεως βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἐκ τοῦ πλοίσου καὶ ζωοροῦ χρωματισμοῦ, ὅν ἕνεκα τῆς ἀρχαιότητος περιβάλλεται τὸ ψυχρὸν μάραθρον, γραφικώτατον γραμμῆρα. Κύριον αὐτὰ ἐνθα ἡ εὐχὴ εἶναι μᾶλλον ἀγρία καὶ καταπληκτικῆ, ἢ δύναντο τις σχεδὸν νὰ φαντασθῇ, ὅτι μέγας τις ἀ

γίος ἐν τοῖς ἀπωτάτοις χρόνοις, πορευόμενος προσκνητῆς ἐπὶ τὴν ὄρασιν ταύτην γῆν, καὶ θεωρῶν κατὰ πόσον, ἡ ἐρκομιύτης αὐτῆς καταγγέλλει τὴν δόξαν τοῦ ποιητοῦ τῆς, ἡγεῖται ἐπ' ἐκάστης περιοχῆς τῆς τερπνῆς χώρας ἡσυχαστῆριον πρὸς εὐγνώμονα καὶ εὐσεβῆ αὐτοῦ λατρείαν. Καὶ τὴν σήμερον οὐχ' ἦττον εἶναι σωπηλοὶ μάρτυρες τῆς ἀπλοϊκῆς εὐσεβείας τῶν Ἑλλήνων χωρικοῦν, θεωρούντων ἱερὸν αὐτῶν καθῆκον νὰ διατηρῶσι τὴν ἀργυρᾶν κανδήλαν ἀκοίμητον ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ μολοντί μεγάλη ἐνίοτε εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς πλησιεστέρως κώμης ἀπόστασις, εὐρίσκειται τις οὐδέποτε περκαλίπων νὰ ἀπέρχεται εἰς τὸν ἱερὸν τόπον πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ καιομένου ἐλαίου. Οὐδὲν τόσον συγκινητικὸν, ὅσον, περιφερόμενος εἰς τὰς πλέον ἀγρίας καὶ κατατηρωμένας ἐξοχὰς, ν' ἀπαντᾷ τις αἰφνιδίως τὰς μονῆρας ταύτας ἐκκλησίας, καὶ νὰ εὐρίσκῃ τὸν λύχρον λάμποντα σταθερῶς ἐν αὐταῖς, ὡς εἰ ἄγγελός τις διερχόμενος, εἶχαν ἀνάψει αὐτὸν διὰ τὴν μυστικὴν αὐτοῦ λατρείαν.

Εἰς τέσσαρα διαμερίσματα διακρίνεται ἡ Ἰθάκη, Βαθῶ, Ἀετόν, Ἀρωγῆν καὶ Ἐξωγῆν ἐπονομαζόμενα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ μεσημβρινῇ, τὸ δὲ ἔσχατον ἐν τῇ ἀρκτικῇ ἄκρᾳ τῆς νήσου, ἔχουσι ἑκάτερον εὐφορον πεδιάδα· ἀλλὰ τὰ πετρώδη ὄρη τῶν δύο διαμέσεων δὲν ἐπιτρέπουσιν, εἰμὴ μικρὰν καλλιέργειαν. Κύριον ἀντικείμενον τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἰθάκης εἶναι ἡ σταρίς, ἣν παράγουσιν ἡ τε Ζάκυνθος καὶ Κεφαλληνία, καὶ ὅλα τὰ ἀρκτικά περάλια τῆς Πελοποννήσου καὶ Κορίνθου μέχρι Πατρῶν. «Καθήμενῶς παρικκαλοῦμεν τὸν Θεόν,» ἔλεγεν Ἴωνιο· κυρία πρὸς τὸν συγγραφεῖ τῆς παρούσης διατριβῆς, «νὰ διατηρήσωσιν οἱ Ἀγγλοὶ τὴν κλίμασιν τῶν πρὸς τὰ Πλουμπούδηγ, διότι ἄλλως ἢ νὰ θέλωμεν ἐπ' ἀληθείας ἀρνησθῆ.» Ἐξάγεται προσεὶ μικρὸν ποσὸν ἐλαίου καὶ οἴνου, καὶ οὗτος θεωρεῖται ὡς ὁ καλύτερος τῶν Ἰονίων νήσων. Δὲν συνηθίζουσι δὲ νὰ ἀναμειγνύωσιν εἰς αὐτὸν ῥητίνην, ὡς γίνεσθαι ἐν τῇ στερεῇ Ἑλλάδι σήμερον ὡς ἄλλοτε (1), ἐξ ὅσων, κατὰ Πλούταρχον (2), καὶ ἡ εἰς τὸν Διόνυσον ἀφιέρωσις τοῦ ἐκ πίτουρος στέμματος δι' οὗ ὁ θύρος αὐτοῦ ἐτυλλίσσατο. Καὶ ὁ μὲν κίβρος οἴνος, ὅταν ἐπιμελῶς κατασκευασθῇ, καὶ ἦναι ἀρκτὰ πεπαικωμένος, ὑπερέχει τοῦ καλύτερου τῆς Μασσαλίας, καὶ σχεδὸν προσεγγίζει εἰς τὸν τῆς Μασσαλίας· ἡ δὲ αἰθρῶς εἶναι πολὺφορος, καὶ κατὰ τε τὴν ὄψιν καὶ τὴν γεῦσιν μεσάζει τρόπον τινὰ μεταξὺ Πύρρου καὶ Κλέρετ. Τὰ δημητριακὰ προϊόντα μόνον ἐπικρατοῦσιν εἰς τὴν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἀνάλωσιν, καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο παράγεται διὰ πολλῆς καὶ ἐπιπόνου καλλιέργειας. Ἀλλ' οἱ ἐγκαίτοιχοι δύνανται νὰ ἀναπληρώσωσιν ἑξῶθεν τὸ ἄλλεῖπον, ἐν μέρει μὲν διὰ τοῦ ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῆς σταριδος κέρδους, πολλῶ δὲ

(1) Τὸ μίγμα τοῦτο συνέβαιεν, ὡς λέγουσιν, εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ προσεὶ παρέσχεν εἰς αὐτὸ ἰατρικὰς ἰδιότητας. Πλὴν. ΚΓ.

(2) Σμπό. Ε, 3, 4.

(1) Π. Ἰν. Φ. α. Ἱστορ. ΙΒ α.
 (2) Γένεσ. ΚΑ', 33. Ὁ α ἑσάτος Ἰσοῦα ΚΑ 26 καὶ πολυάριθμα ἄλλα χωρὶ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἐπιτομῆς Ἱστορίας καὶ ποιήσεως.
 (3) Ὁ α Φῶδου Ἱσπανία σελ. 939 (ἀ ἐκδ. σελ.). Οἱ Ἑλλῆς ἐισβολόντες ἀπ' οὗ ἐνετίκισαν ψευδῆ δὲ ἀνὰ ἐλευθερίας, καὶ πραγματικῶς τὴν λαμνητόμον ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, ἀτέκνησαν τὴν ὄραν τῶν ἐλαίων Βάσκων, ὡσαν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀρχαίων ἐν ἐκεῖ 4334 (Ὁ α Μ. φ. ἀνα ἸΣΤ', 3.), ὑπὸ τὴν σιπὴν σκιάν τῆς ὁποιᾶς ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἐλισάβετ δημοσαν ἐν ἐκεῖ 1476 νὰ διατηρῶσιν τὰς ἐγγωρῶνας τῶν Βάσκων ἐλευθερίας. Lueros, ὅπερ ὁ ἕρκος αὐτῶν Κάρολος ὁ Ε' ἀνένειπε τῷ 1500.

μᾶλλον διὰ τῆς περὶ τὴν ναυτηλίαν δραστηριότητος αὐτῶν, ἥτις ἀποτελεῖ τόσον ἀξιοσημεῖστον χαρακτηριστῆρα τοῦ μικροῦ τούτου λαοῦ.

Ἡ θέσις τῆς νέας πρωτεύουστος τῆς Ἰθάκης διεγείρει σχεδὸν πάντοτε θυμακισμόν. Τὸ Βαθῶ περιέχει 2,500 κατοίκους περίπου, καὶ ἐκτείνεται διὰ τινος στενῆς γραμμῆς λευκῶν οἰκῶν περὶ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν, τοῦ ἡμικυκλοειδοῦς λιμένος Βαθῆος, ἐξ οὗ καὶ ἐπονομάζεται (1). Μεγάλα πλοῖα δύνανται νὰ προσορισθῶσιν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ παρὰ τὰς οἰκίας τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῶν (2). Τῆ δὲ κάλλος τῆς σκηνῆς αὐξάνεται ἐκ τινος ἐν μέσῳ τοῦ λιμένος νησιδίου, οἰκοδομημασιν ἐστεμμένον, καὶ ἐκ διαφόρων μεμονωμένων οἰκιῶν διεσπαρμένων εἰς τὰ ἄνωθεν τῆς πόλεως ἀνυψούμενα ὄρη, καὶ περικυκλωμένων ὑπὸ δένδρων καὶ περιβολίων. Οὐδὲ θέλω ποτὲ λησμονῆσαι ὄρασιν τινὰ ἐσπέραν ἑλληνικοῦ ἕαρος, ὅτε κατὰ πρῶτον εἶδον τὴν θελακτικὴν ἐκείνην σκηνήν. Ὁ ἥλιος μάλιστα εἶχε δύσει ὀπισθεν τῶν ἀκρωρείων τοῦ Νηρίτου, καὶ ἡ πανσέληνος ἀνατέλλουσαι ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς Ἀκαρνανίας, συνέταμνε τὸ βραχὺ δειλινὸν τῶν μεσημβρινῶν τόπων διὰ πλημμυρίζοντος ἀργυροῦ ἀκτινοβολισμοῦ. Οἱ λόφοι, τὰ δένδρα, αἱ οἰκίαι καὶ τὰ ὕδατα περιυγάζοντο ὡς ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, ἐν ᾧ ὁ ἀήρ διαλάμπων ἐκ τῶν περιπτωμένων λαμπυρίδων, εὐωδίαζεν ἀφθόνως ἀπὸ τῶν ἠθισμένων πορτοκαλλέων.

Τὸ Βαθῶ φαίνεται παραδόξως πῶς ἀποκεχωρισμένον ἕνεκα τῶν πανταχόθεν ἐρισταμένων ὄρων. Δὲν ἔχει τὴν θῆαν τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, διότι ὁ μικρὸς κόλπος ἐπ' οὗ ἐγεῖρεται, εἶναι μία εἰσοχὴ τοῦ εὐρέος καὶ βαθέος λιμένος, ὅστις διακλαδούμενος εἰς πορθμους καὶ ὄρμους προστατευόμενος ὑπὸ ὑψηλῶν λόφων καὶ προσχόντων ὄρων, καὶ διατρέγων τρόπον τινὰ τὴν καρδίαν τῆς νήσου, διακρίει αὐτὴν εἰς δύο μέρη σχεδὸν ἴσα, διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ συνακτόμενα. Κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ μεγάλου τούτου κόλπου ἐπιχώριος παράδοσις ἐνδεικνύει ἐν τινι μικρῷ ὄρμῳ τὸν λιμένα τοῦ Φύρκου (3), καὶ ἐν μικρῇ ἀποστάσει ἐπὶ τοῦ ἐρισταμένου ὄρους τοῦ Ἄγ. Στεράθου, τὸ σπήλαιον τῶν Νυμφῶν, ἐν ᾧ κοιμώμενοι κατέβησαν τὸν Ὀδυσσεὺ οἱ Φαίαικες (4). Ἡ μόνη εἰς τὸ ἄκρον τοῦτο εἰσοδος εἶναι στενή τις ὀπὴ πρὸς τὸ ἀρκτοδυτικὸν μέρος, δι' ἧς ἀμυδρὸν φῶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ. Πρὸς δὲ τὴν μεσημβρινὴν ἄκρην ὑπάρχει φυσικὸν ἀνοιγμα, ἀλλὰ τοῖς θεοῖς

(1) Ὁ α Μ. φ. Ἡμερολόγιον Η ρηγῆς. ἐν Ἑλλάδι Κρι. Δ.
 (2) Ὁ α. Ν, 400. Ἐντισθεν δὲ τ' ἀντι δισμοῦ μένουσ' ἦναι εὐσεμῆσαι, ὅτ' ἐν ἕρμῳ μέτρον ἴκωνται.
 Τὸν λιμένα τῆς Ἰθάκης ὀνομάζει ὁ Ὀμηρὸς π ο λ υ β ε ν 6 ἢ Ὁ α. Π, 324.
 (3) Τὴν σήμερον ὑπὸ τῶν Ἰθακῶν δὲ ξὶ ἀ ὀνομαζόμενον ἕως διότι καίται ἐκ δὲ ξὶ ας τῷ εἰσπίοντι εἰς αὐτὸν.
 (4) Ὁ α. Ν, 116.

βατὸν μᾶλλον ἢ τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ ἐσωτερικὸς ὄλος διαστρωτίζεται δι' ἀσθενῶν λάμψεων κυανοῦ φωτός, καὶ ἐξ αὐτοῦ κρέμανται σταλακτιταὶ διατεινόμενοι ἐν εἰδῆι τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀμηροῦ καλούμενου λιθίνου ἰστοῦ, καὶ ἐνταῦθα δύνανται τις νὰ φαντασθῇ ὅτι αἱ Νύμφαι ἐξυφαινοῦν τὸν ἀγριαλόχρον ἰστὸν αὐτῶν. Λίαν πιθανῶς τοὺς τόπους τούτους αἰνίττεται ὁ Ὀμηρὸς· καὶ ἐπ' ἀληθείας τοῦτο μόνον τὸ μέρος ἀκριβῶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ διδόμενα τοῦ ποιητοῦ· ἄ. διότι παρέχει κεκοσμημένην καὶ τραχίαν ὄραν ἀναμῆσων δένδρων καὶ λόφων (1) ἄγουσαν πρὸς τὴν διαμονὴν τοῦ Εὐμαίου ἐν τῇ πλησιεστέρᾳ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄκρᾳ τῆς νήσου (2). Ἐ. διότι εἶναι κατ' εὐθείαν ἀπέναντι τοῦ Νηρίτου, καὶ ἀντιστοιχεῖ ἀκριβέστατα πρὸς τὸν λόγον τῆς μετρημεισμένης Παλλάδος, ὅταν, ἵνα ἀποδείξῃ τῷ Ὀδυσσεῖ, ὅτι εἶναι ἐν Ἰθάκῃ, ἐνδεικνύει αὐτῷ τὸ ὄρος (3). Δύνανται δὲ προσεὶ νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ Ἀγγλος Τοποτηρητῆς τοῦ Ἄρμωστοῦ, ὁ νέος τῆς Ἰθάκης βασιλεὺς, ἐφθασε τὸν χειμῶνα τοῦ 1849 — 50 ἐντὸς μιᾶς μόνης ἡμέρας ἀπὸ Ἰθάκης εἰς Κέρκυραν διὰ τινος τῶν ἀκτοπλόων τῆς νήσου, τὰ ὅποια κατὰ τε τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς ναυτηλίας, πολὺ ὁμοιάζουσι (4) τὰς ἀρχαίας τριηρέας· ὥστε οὐδὲν παράδοξον ἐάν ὁ προκατόχος αὐτοῦ Ὀδυσσεὺς συνεπλήρωσεν ἐντὸς μιᾶς νυκτός (5), καὶ μάλιστα τῇ βοηθείᾳ τῆς Παλλάδος, τὸν ἀπὸ Κερκύρας εἰς Ἰθάκην διάπλουον.

Ἐλαβον ἄχρι τοῦδε ὡς δεδομένον, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ Ἰθάκη, ἣν αἰνίττεται ὁ Ὀμηρὸς. Τοῦ γεγονότος τούτου προφανῆ ἔχομεν μαρτυρίαν ἐκ τῆς σχετικῆς αὐτῆς θέσεως πρὸς τὴν Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Λευκάδα καὶ τὴν παρεκκειμένην στερεὰν Ἑλλάδα, καθὼς ἐπίσης, ἅμα ρίψωμεν ἐν βλέμματι ἐπὶ τοῦ ἐν Ἰλιάδι καταλόγου τῶν πλοίων, ἡ ἐπὶ τῆς περὶ Οὐίργιλίῳ γραφικωτάτης ἐκθέσεως τῶν περὶ τῶν (6). Ἀεπτομερέστερα δὲ ἀποδείξεις ἐξάγονται ἐκ πολλῶν τῆς Ὀδυσσειᾶς χωρίων καὶ

(1) Αὐτὸ ὁ ἐκ λιμένος προσεῖδη τριηρεὶν ἀντροῶν Χάρον ἀν' ὑλήεσσα δι' ἄκρασι. Ὁ α. Σ, 1.
 (2) Ἄσπῆρ ἐπὶν πρώτην ἀκτὴν Ἰθάκης ἀφίκηται. Ὁ α. Ο, 36. Σ. μειωτέον δὲ ὅτι ὁ Τηλέμαχος ἐπανήρχετο ἐκ Πελοποννήσου.
 (3) Φύρκου μὲν ὄσ' ἐστὶ λυμὴν ἀλλοῦ γέροντος Ταῦτα δ. Ν. ρ. π. ἐστὶν ὄρος κατασκευῆν ὕλην. Ὁ α. Ν. 345. Ὁ α πρὸς τὰ εἰρηναῖα ὕπερ τῆς εἰκασίας ταύτης ἐπιχωρήματα ὄρα Λευκίῳ Περυγῇ. ἐν τῇ Δελ. Ἑλλάδι Κρι. ΚΒ καὶ Μ ρ. Ἡμερολόγι. Κρι. ρ.
 (4) Ὁ α Παράρτημα Α.
 (5) Ὁ α. Ν, 81. Ἡ ἀπόστασις εἶναι μικροτέρα τῶν ἐκατῶν μιλίων.
 (6) iam medio apparel fluctu nemorosa Zacythus, Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua saxis. Effugimus scopulos Ithacae, Laertia regna. Et terram alicrem saevi execramur Ulyssis. Mox ei Leucatae nimbo cacumina montis, Ei formidatus quatit aperitur Apollo. Αἰνεσάδ. Γ', 270.

ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ χαρακτηῖρος τῆς νήσου. Πρὸς πάντα δὲ σκεπτικὸν ἦθελον εἶπαι, ὡς πρὸς τὸν Ὀδυσσεὺς ἡ Ἀθηναῖα.

Ἄλλ' ἄγε τοι δεῖξω Ἰθάκης ἕδος, ὅρα πεποιθῆς (1).

Λίαν γοητευτικὸν εἶναι τὴν μεταφερόμεθα τοιουτοτρόπως εἰς ἄμυσον ἐπαρῆν πρὸς τὰς Ὀμηρικὰς περιγραφὰς καὶ χαρακτηῖρας, καὶ τὴν ἀναγνώσκωμεν διὰ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν τὸ πρωτότυπον, οὐ τὸ πᾶν αὐτοῦ εἶναι μεταγραφὴν. Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς Ὀδυσσεύς πραγματικῶς ἐγνώριζε τὴν Ἰθάκην ἐκ τῆς κυρίας ιδέας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ποιήματος, ἰδίως δὲ ἐκ τοῦ πρὸς τὸν τόπον σφοδρῶν ἐρωτος, ὃν πάντες οἱ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν κίνδυνον καὶ πᾶσαι τῶν ὠραίων νήσων αἰ γοητεία δὲν ἰσχύουσι νὰ ἐκρίζωσωσιν ἐκ τοῦ στήθους τοῦ ἥρωός του. Ἀδύνατον νὰ ἀμφισβῆται, ὅτι διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου περιῆλθεν ὁ ποιητὴς καὶ εἶναι ποτὲ πιθανόν, ὅτι μακροῦ ποιήματος τὴν σκητὴν ἤθελον ὑποθέσει ἐν τόπῳ, ὃν οὐδέποτε ἐπεσκέφθη, τοῦτον προτιμῶν ἄλλου καλῶς γνωστοῦ πρὸς αὐτόν; τί δὲ ὑπάρχει ἐν Ἰθάκῃ, ἢ τίς δὲν εἶναι ἡ βραχὺς καὶ ἀγονος βράχος, δικαιολογοῦν τοιαύτην προτίμησιν; προσέτι οὐδεὶς δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς περιγραφῆς τῆς Φαιακίας ἢ τῆς χώρας τῶν Κυκλάδων καὶ Λωτοφάγων εἰς τὴν τῆς Ἰθάκης, χωρὶς νὰ συναισθανθῇ, ὅτι ἀνταλλάσσει τὴν χώραν τῶν οὐείρων πρὸς τὸν πραγματικὸν καὶ πρᾶκτικὸν βίον. Καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη ἔλαβε πάντως ἀρχὴν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὸ τῶν ἀκρωτηρίων ἢ ἀναγνωστικῶν αὐτοῦ. Πρὸς τὴν Ἰθάκην αὖσον ἦτο ἐξοικειωμένος, ὥστε δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ περιγράψῃ κατὰ φαντασίαν τοὺς κυρίους χαρακτηῖρας τῆς ἀγροτικῆς αὐτῆς φύσεως.

Παρὰ ποιητοῦ δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ προσ-

(1) Ὀδυσ. Ν, 344. Τὸ ἐναντία ἐπιχειρήματα συλλέγει καὶ κατατάσσει ὁ καθηγητὴς Volker ἐν τῇ Ὀμηρικῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ ἄλλ' ἐπιτυχῶς ἀνεσκεύασθησαν ἐν τινι φιλαδέφῳ ὑπὸ τοῦ Rühle von Lilienstern, Ueber das Homerische Ithaca. Ἡ δὲ συμπάθεια μεθ' ἧς ὁ Ὀμηρος προφανῶς ἐνδιατρίβει εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἰθάκης παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι ἐγενήθη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, καὶ ἐπομένως βλέπομεν αὐτὴν ἀριθμομένην μεταξὺ τῶν ἐπὶ τὰ πόλεον αἰτίας ἡμισφαιρῶν τὴν τιμὴν τῶν γενεθλίων του

Ἐπὶ πόλεις μάραντο σοφῆν διὰ βίβαν Ὀμήρου, Σπύρνα, Χίος, Κολοφῶν, Ἰθάκη, Πύλος, Ἄργος; Ἀθηναί.

Ἄλλ' ὁ βιογράφος αὐτοῦ ἀποδίδει τὴν ἐντελῆ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ γνώσιν τῆς νήσου εἰς τὴν κατὰ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ἐκείσε διαμονὴν του ἕνεκεν θρῆμείας νόσου τῶν ὀφθαλμῶν, ὅτε λέγεται ὅτι περιεποιήθη αὐτῷ φιλοφρόνως ὁ Μέντωρ, εἰς τῶν κυριωτέρων ἐγκαταλελειμένων εἰς τὸν ἀπέδωκε τισούτον ἐξοχῶν χαρακτηῖρα ἐν τῇ Ὀδυσσειᾳ

(Βίος Ὀμήρου. 7.) Πρὸς Μύρον, τ. μ. Α. σελ. 64.

μείνωμεν αὐστηρὰν ἀκρίβειαν ἀγρομέτρου, ἀλλὰ τὸ νὰ δι' ἰσχυρίζωμεθα, ὅτι ὁ Ὀμηρος δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὴν Ἰθάκην, διότι εἰς ἡ δὲ ὑπερκριτικοὶ σχολιασταὶ δύνανται νὰ εὗρωσι δυσκολίαν τινὰ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ κλασικοῦ αὐτῶν Ἀτλαντος κατὰ τὰς τῶν χωρῶν του, τοῦτο εἶναι ὅπως παράλογον. Πρὸς τοῦτο πολλὰ ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ νήσῳ νομίσματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ γραφικὰ βιβλία τῆς ἀρχαιότητος, ἔχοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀδυσσεύς πειλοφόρον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν Ἰθάκη, ὅπως δὲ φέρονται ἐν γένει ἀλέκτορα, ἐμβλημα τῆς ἀγροτικῆς ἐπιποιήσεως, τὴν Παλλάδα, προστάτιδα αὐτοῦ θεότητα, ἢ τὸν πιστὸν αὐτοῦ κῆνα Ἄργον. Περιπλέον οἱ κάτοικοι αὐτῆς οὐδέποτε ἐπαύσαν ἀποδίδοντες τῇ ἰδίᾳ νήσῳ τὸ κλασικὸν αὐτῆς ὄνομα Ἰθάκη (1) καὶ ἕκαστος χωρικὸς εἶναι ὅπως ἐξοικειωμένος πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ὀδυσσεύς, ὃν θεωρεῖ ὡς τὸν ἥρωα τῆς πατρίδος του.

Τρία μέρη εἶναι ἐν Ἰθάκῃ ἄξια τῆς ἐπισκέψεως τοῦ περιηγητοῦ. α. τὸ λεγόμενον Παλαιόκαστρον τοῦ Ὀδυσσεύς, β. ἡ κρήνη Ἀρεθούσα, καὶ γ. τὸ ἐπονομαζόμενον Σχολεῖον τοῦ Ὀμήρου.

α. Εἰς τὰς πλευράς καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βραχώδους ὄρους Ἄετος, ἐγειρομένου εἰς ὕψος χιλίων ποδῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ τοῦ συνάπτοντος τὰς δύο διαίρεσεις τῆς νήσου, κείνται τὰ ἀρχαῖα εἰρηπία τὰ ὀνομαζόμενα ὑπὸ τῶν Ἰθακισίων τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ Ὀδυσσεύς. Μεταξὺ τῶν πυκνῶν βάλτων, αἵτινες καλύπτουσι τὰς πλευράς τοῦ ὄρους, δύνανται νὰ διακριθῶσι διάφοροι γραμμῆς περιτοιχισμάτων, μαρτυροῦσαι τὴν ἀπατάτην αὐτῶν ἀρχαιότητα διὰ τῆς ἀκατεργάστου συστάσεως τῶν ὀγκωδῶν λίθων ἐξ ὧν σχηματίζονται. Ὁμοιάζουσι δὲ τὰ τεῖχη τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρουθος καὶ παρέχουσι δεῖγμα τῆς λεγομένης Κυκλωπαίου Ἀρχιτεκτονικῆς (2). Ἡ θέσις διαφόρων πυλῶν εὐκρινῶς ἐκδηλοῦται, καὶ ὑπάρχουσιν εἰσέτι λείψανα δύο εὐρέων ὑπαγείων φορέων, καὶ τινὰ δεῖγματα πύργου. Οὐδεμίαν σχεδὸν ἀμβολίαν ὅτι οὗτος εἶναι ὁ τόπος ὃν αἰνίττεται ὁ Κικέρων ἐπαινῶν τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Ὀδυσσεύς, ὅστις τὴν μικρὰν ἐκείνην Ἰθάκην, ὡς φωλεῖν ἐπὶ τραχυῶν βράχων προσπεπηγμένην, ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ προσέτιμῃσε τῆς ἀθανασίας (3). Καὶ αὐτὸ τοῦ Ἄετος τὸ ὄνομα ἀνακαλεῖ τὴν ἀξιοπαρατήρητον ἐκείνην σκηνὴν τῆς Ὀδυσσεύς (4) καθ' ἣν διαρκούσης τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ συζητήσεως, ὁ Ζεὺς ὑψόθεν ἐκ

(1) Τὸ εὐρώνον Ἰθάκησιος, ὅπερ μεταχειρίζεται ὁ Ὀμηρος, ὑπῆρθε πάντοτε ἐν χρῆσει ὡς ἐπίσης τὸ Ἰθάκησιος (Θεοκρίτος) δὲ μεταχειρίζεται ὁ Ἐρριπίδης, Κύνκλ. 403 Ἰθακὸς Ὀδυσσεύς γῆς Κεφαλλήνων ἄναξ.

(2) Ὁρα Παράρτημα Β'.

(3) Κικέρ. De Oratore, Δ', 44 ut Ithacam illam, in asperissimis saxi tamquam nidulum affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponebat.

(4) Ὀδυσ. Β, 446.

κορυφῆς ὄρεος αἴθνης δύο ἀετοὺς προέηκε πέτεσθαι, αἵτινες περιίπταγτο δι' ἀπαισίαν πεπρωμένων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐκτεπληγμένου πλήθους (1). Ἐάν ἐλλείπωσιν οὐσιωδέστεροι ἀποδείξῃς, τοιαῦται μηδαμινὰ συμπτώσεις θέλουσιν ἐπιφέρειν, εἰ μὴ οὐδὲν ἕτερον, ἰσχυρὰν τοῦλάχιστον εἰκασίαν, ὅτι ἡ Ἰθάκη τοῦ Ὀμήρου ἦτο πλέον τι ἢ πλάσμα τῆς φαντασίας, ὡς τινες ὑπέθεσαν, διότι εἰ καὶ τὸ σὺνολον μύθου τινὸς δύναται εὐκόλως νὰ φαντασθῆ, ὅμως ἡ κατάλληλος ἐφαρμογὴ μικρῶν περιστατικῶν εἰς μακρὸν καὶ ἐπεξηγησάμενον ψεῦδος εἶναι δεινὸν καὶ τολμηρότατον ἐπιχειρήμα.

Ἡ ἀπὸ τοῦ πληκτικαίου τοῦ Ὀδυσσεύς θέα εἶναι λίαν θελκτικὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς. Ἀφ' ἐνός μὲν ἔχεις ὑπ' ὄψιν τὸ ἐλικουσιδῆς στενὸν τὸ ἀποχωρίζον τὴν Ἰθάκην τῆς Κεφαλληνίας, ἢ τὰ τραχεῖα ὄρη ἐγειρόνται ἀποτόμως ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς ἀπέστασιν δέκα περίπου μιλίων δύναται σαφῶς νὰ διακριθῇ τὰ εἰρηπία τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου, ἐξ ἧς ἦλθον εἰκοσι τέσσαρες μνηστήρες τῆς Πηνελόπεια (2), καὶ ἦτις ἐν ἔτει 189 π. Χ. ὑπέστη ἐπὶ τὴν σαρκὸς μῆνας τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πολιουργεῖαν (3). Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ μέγας λιμὴν τῆς Ἰθάκης, μετ' ἑλούς τοὺς βράχους, καὶ ἔρμους του, κείται ἀμέσως ὑπὸ τὸς πόδας σου, οὗ τὰ ὕδατα ὑπογεγῶσι μετὰ τὸ ἀκρήθρον ἐκεῖνο γέλασμα (4), τοῦ ὁποῖου τὴν γλυκύτητα οὐδέλλως δύναται νὰ συναισθανθῇ ὁ μὴ ἰδὼν μεσημβρινὴν θάλασσαν ὑπὸ μεσημβρινὸν ἥλιον διαλάμπουσαν. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸ ὄμμα περιπλανᾶται ἐπὶ συμπλεγμάτων περικαλλῶν νησιδίων τῶν ὄρεων τῆς Ἀκαρνανίας, αἵτινα ὡς κύματα θεελλώδους ὠκεανοῦ ἐπ' ἀλλήλων ἐπισωρεύονται πρὸς μεσημβρινὴν δὲ ὁ ὀρίζων κλείεται ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ἀκρωτηρίων τῆς Πελοποννήσου, χιονοσκεπῶν τὸ πλείστον τοῦ ἔτους, καὶ ὑπὸ τῶν ἠλικῶν ἀκτίνων περιαιουζομένων, καὶ πρὸς ἄρκτον ἢ Λευκῆς λήγει εἰς τὸ ἀπότομον καὶ λευκὸν ἀκρωτήριον, ἄλμα Σαφροῦς ἐπινομαζόμενον, τὸ τοσούτον παρὰ τῶν ἀρχαίων ὑμνήθη ὡς τὸ ἔσχατον τοῦ ἀτυχοῦς ἐρωτος καταφύγιον. Παρὰ τὰ εὐρέα θέμεθλα, οὐδὲν ἕτερον ἀπομένει τοῦ ἐπὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ ἀκρωτηρίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀλλὰ μικρὸν μοναστήριον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Νικολάου, τοῦ προστάτου τῶν θαλασσοπορούντων, ἵσταται ἐν

τινὶ ὑποκεκρυμμένῃ γωνίᾳ οὐχὶ μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ. Φιλὸκαλον αἶσθημα συχνάκις παρεκίνησε τοὺς ἀκρωτηρίους, κατὰ τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, νὰ ἐπιστέψωσι διὰ ναοῦ ἢ ἐκκλησίας, τοὺς λόφους τῆς γῆς τῶν γενεθλίων των. Ὁ ναὸς τοῦ τε Λευκαδίου καὶ τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος, ὁ τῆς Παλλάδος ἐπὶ τοῦ Σουνίου ἀκρωτηρίου, καὶ ὁ τοῦ Διὸς ἐν Αἰγίνῃ, δὲν εἶναι εἰμὴ οἱ πρόδρομοι τῶν ἐφ' ἑσφους ἐκκλησιῶν τῆς Θεοτόκου ἐν Honfleur καὶ Μασσαλίας ἐξ ὧν ὁ ἀστὴρ τῆς θαλάσσης (stella maris) κατὰ τὴν Λατινικὴν ἐπίκλησιν τῆς Θεομήτορος, ὅδηγεῖ τὸν ναύτην μακρὰν τῆς πατρικῆς ἐστίας, καὶ ἀνακαλεῖ τοὺς περιπλανωμένους στοχασμοὺς του εἰς τὸν ἕτερον καὶ εὐτυχέστερον ἐκείνον λιμῆνα, τὸν προσμένοντα αὐτόν, ὅταν αἱ τρικυμίαι καὶ ταρχαὶ τῆς παρούσης ζωῆς θέλουσι παρέλθαι ἀνεπιστρέπτως.

Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ κάστρου τοῦ Ὀδυσσεύς ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ λάρνακες, διάφορα μάρμαρα μετ' ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς καὶ τινὰ γαλιναία ἀγάλματα, ἀγγεῖα καὶ διακοσμητικὰ, ὡς ἐπίσης χρυσὰ δακτύλια καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἐν τινὰ καλῶς καὶ λεπτῶς ἐξευρασμένα. Ἐντεύθεν φαίνεται, ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ ἀρχαῖον κορυφαῖον τῆς Ἰθάκης. Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς νήσους τὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν ἐν γένει τάσσονται παρὰ τὴν θάλασσαν, τὴν λεωφόρον τῶν ἐπιζώντων αὐτῶν φίλων, ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἰσθητικῶς ἀνεκμυθώδους ὅπερ ἔθετο τὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων παρὰ τὰς ἀγροίας καὶ τὰς ὁδοὺς, ὡς τοῦτο ἀριδιπλῶς ἀποδεικνύεται ἐκ τε τῶν εἰρηπίων τῆς Πομπηίας καὶ ἐκ τῆς συνειδήσεως ἀπικνωμένης ἐπιγραφῆς Siste viator, στήθε παροδία. Μεταξὺ τῶν βράχων, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πάλαιας πόλεως, δύναται τις νὰ διακρίνῃ ὡσαύτως ἀρχαῖα τινὰ μνημεῖα γεγλυμμένα ἐν τῷ στερεῷ λίθῳ. Ἐπὶ τινος αὐτῶν ἵσταται ἀτεχνον γυναικεῖον ἀγαλμα, καὶ φυνικῶ τῷ λόγῳ, τὸ δημῶδες αὐτοῦ ὄνομα εἶναι Μνήμη τῆς Πηνελόπεια.

β. Πλησίον τῆς νοτιοανατολικῆς ἄκρας τῆς νήσου ἐγειρομένη ὠραῖος λευκὸς λόφος ἀπέναντι τῆς θαλάσσης. Ἐκ ποδῶν αὐτοῦ στενὴ φάραγξ ἐνδεδυμένη τοὺς ἀειθαλεῖς καὶ ἀρωματικούς θάμνους τῆς Ἑλλάδος, κατέρχεται διὰ λίαν κατωφεροῦς ἀποκλίματος πρὸς τὸ περὶ τὸν, διανοίγουσα ὡς ἐν εἰκότι, μεταξὺ τῶν χλοερῶν αὐτῆς κρημνῶν τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὄρεων τῆς Ἀκαρνανίας. Ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς κατωφερείας ταύτης ὑπάρχει φυσικὴ καὶ ἀένναος δεξαμενὴ, ἣν ἡ παράδοσις τῶν νησιωτῶν ταυτίζει τῇ παρ' Ὀμήρου κρήνῃ Ἀρεθαύσῃ. Οὐδὲ ἐπαύσαν ὡσαύτως νὰ ὀνομαζώσιν Κάρρακα τὴν πέτραν καὶ οἱ Κάρρακες οὗς συνεχῶς δύναται τις νὰ ἴδῃ περὶ αὐτὴν ἀνιπταμένους, ὡς ἂν ἦτο ἡ προσφιλέστα αὐτῶν φωλεὰ, λαλοῦσι τρυφώτερον πρὸς τὴν παποθῆσιν ἢ ὀλόκληροι σελίδες σοφῶν σχολίων καὶ ἐπιχειρημάτων. Αὕτη εἶναι πιθανῶς ἡ κατάκρημος πέτρα ἣν ἀναφέρει ὁ ποιητὴς, ὅτε παριστᾷ τὸν Ὀδυσσεὺς προκαλοῦντα

(1) Πρῶτος ὁ συνταγματάρχης Μπρ ἐπίστησε τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῶν ἀξιοπαρατήρητων τούτων χωρίων. Οἷτος δὲ ἐπίσης μετὰ πολλῆς ὀφειλῆς παρετήρησεν ὅτι τὸ ἀπλοῦν γεγονός ὅτι ὑπάρχει λιμὴν ἀμφοτέρωθεν τοῦ ἰσθμοῦ ἐφ' ᾧ ἴδονται τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ Ὀδυσσεύς ἀρκεῖ πρὸς ἀνασκουὴν τῶν ἐπιφερομένων ἐπιχειρημάτων ἐν τῇ ἀνακλισει τοῦ ζητήματος ἐάν τὰ βασιλεῖα τοῦ Ὀδυσσεύς ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου. Πραγματικῶς ἔκειντο ἐπ' ἀμφοτέρων. Πρὸς Μύρον Κεφ. ΣΤ' πολλάχρῳ.

(2) Ἀπολόδορ. παρὰ Σπράτ. V, 2.

(3) Δ.δ. ΔΗ', 29.

(4) Δισχυλ. Προμηθ. Δισμ. 89 πονηῶν τε κυμάτων ἀνέριθρον γέλασμα.

τὸν Εὐραϊκὸν βαλεῖν μεγάλης κατὰ πέτρης ἐν εὐρῇ αὐτὸν ψευδόμενον (1), καὶ ὅπως ἕλλογος εἶναι ἢ εἰκαστικὴ, ὅτι ἡ μικρὰ αὕτη πεδιάς ἦτο ἡ διαμονὴ τοῦ συβώτου (2). Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μὴς δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ ποιμένες τῆς Ἑλλάδος ποιοῦσι τὰ σκηνώματα αὐτῶν πλησίον φρεάτων καὶ πηγῶν. Τοιαῦτα δὲ πηγή καὶ τοιοῦτον καταφύγιον, οἷα εὐρίσκονται ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἔπρεπε κατὰ πάντα χρόνον νὰ ἐκτιμῶνται καὶ νὰ εὐφρακίζονται εἰς τοσοῦτον ἀνυδρον γῆν· εἶναι κατὰ γράμμα, ποταμὸς φερόμενος ἐνδοξος ἐν γῆ διψώσῃ (3). Ὁρθῶς παρετηρήθη, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφή τῆς διαμονῆς τοῦ Εὐραϊκοῦ (4) ὁμοιάζει περιέργως πῶς τὰ εἰς τὰ πέριξ τοῦ θάλασσης τοῦτου νῦν ὑπάρχοντα καλύθει. Ἡ θέσις αὕτη εἶναι περιεκτικὴ ἐνὶ χώρῳ· περὶ δὲ ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει ἀλλή περιήγησις καὶ ἄτεχρον περιτείχισμα ἀσυναρμόστων λίθων, ἑστειμένον ζωφόρον ἀχέρδου καὶ ζυλίνους θριγκούς (5). Παρόμοια εἶναι τὰ σκηνώματα τῶν ποιμένων εἰς ὕλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Τὰ καλύθει, ὅταν ἐγείρονται μόνον πρὸς πρόσκαιρον καταφύγιον ὑπὸ τῶν νομάδων φυλῶν τῶν Βλάχων, οἵτινες εἶναι οἱ Σκύθαι τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, quorum plaustra vagas ritē trahunt domos συνίσταται μόνον ἐξ ὀλίγων πασσάλων, ἑστεγασμένων διὰ ψαθίων ἢ χλωρῶν κλώνων, καὶ οἱ ἀγριοὶ ἐγκάτοικοι αὐτῶν περὶ τὰς ἐστίας τῶν ἀνακαθήμενοι, ἀναγκαστικῶς ἐνθυμίζουσι τοὺς χωρικούς ἐκείνους τοὺς ὁποίους.

Dall' alte selve irsuti manda
La divisa dal mondo ultima Irlanda (6).
(Ἐπειτα τὸ τέλος.)

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατοσταετηρίδος.
(Συνέχεια καὶ τέλος. *Ιδὲ φυλλ. 208.)

—000—

Μεταβαίνομεν τώρα εἰς τὸν δεῦτερον συγγραφέα τοῦ ὁποῖου τὸ πόνημα ἐσημειώσαμεν ἐπὶ κεφαλῆς

(1) Ὁδυσ. Ε, 389.
(2) Ὁδυσ. Ν, 407 ὀψίς τὸν γε σύεσσι παρήμενον' αἰ δὲ νέμονται
παρ' Κόρακος πέτρῃ, ἐπὶ τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ.
(3) Ἰσαίου ΑΒ', 2.
(4) Ὁδυσ. Ε, 5—12.
(5) Μύρ. Κεφάλ. ΣΤ'.
(6) Tasso Gerusalemme Liberata I, 44.

τῆς παρούσης, συγγραφέα πάντῃ διάφορον τοῦ πρώτου, διερευνῶντα τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ καταλιπόντα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πληροστέτην περιγραφὴν αὐτῆς. Οὗτος, ὡς καὶ ὁ Βυσβέκ, σπανίως ἀναμιμνήσκειται τῶν τότε κατοίκων, ἀν καὶ κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ, περιεφέρετο ἀκωλύτως ἐντὸς τῆς πόλεως. Ὅσα ὅμως περὶ τῶν Γραικῶν λέγει θεωρῶ πολὺτιμα, καὶ θέλω φροντίσαι νὰ τὰ ἀναφέρω, ἐξηγῶν πρῶτον τὴν πιθανὴν αἰτίαν τῆς τῆς αὐτοῦ καταφορᾶς κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Πέτρος Γύλλιος, λατινιστὶ Petrus Gyllius, καὶ γαλλιστὶ Pierre Gilles, ἐγεννήθη εἰς Albes τῆς Γαλλίας τὸ 1490 ἔτος. Ἐξ ἀπαλῆς νεότητος κατεγίνετο σπουδάζων τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐρευνῶν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Εἰς τοὺς πρώτους τῆς νεότητός του χρόνους, ἐταξίδευεν εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Ἀσίαν καὶ τινὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ φιλομάθεια τοῦ νέου περιηγητοῦ, τῶσιν ἐρεῖλκυσαν τὴν προτοχὴν τοῦ φιλομαθοῦς Φραγκίσκου Α', βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὥστ' ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, διὰ νὰ ἐξετάσῃ καὶ περιγράψῃ τῆς Χαλκηδόνος καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἐρείπια. Τὴν ἐντολήν ταύτην ἐξετέλεσε μὲ φιλοπονίαν τοιαύτην, ὥστε τὸ περὶ Κωνσταντινουπόλεως σύγγραμμά του ἐχορησίμειυσεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοπογράφους ἀντὶ πλουσίας γνώσεων πηγῆς. Τεσσαράκοντα χρόνους κατέτριψεν εἰς τὰς πολυμόχθους ταύτας περιηγήσεις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων ιστορικῶν. Ἐπὶ τέλους, ἕνεκα τῆς ἀπορίας τοῦ Γαλλικοῦ ταμείου, ἡ βασιλικὴ χορηγία ἐπαύθη, καὶ ὁ Γύλλιος ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, φέρων σπουδαίας περὶ τῶν τόπων τούτων συγγραφάς. Εἰς τὴν τότε κατάστασιν τῆς Γαλλίας, ἕνεκα τῶν πολέμων κατὰ τοῦ κραταιοῦ Καρόλου Ε', ὅλοι αἱ παρὰ τοῦ Φραγκίσκου διδόμεναι χορηγίαι εἰς λογίους καὶ ἐπιστήμονας, αἱ μὲν ἠλαττώθησαν, αἱ δὲ καθηργήθησαν. Κατηργήθη δὲ καὶ ἡ τοῦ Γυλλίου, ὅστις ταλαιπωρούμενος ἀπὸ μεγίστην ἐνδειαν, καὶ δαπανήσας τὴν μικρὰν αὐτοῦ περιουσίαν κατὰ τὰ πολυδάπανα ταξείδια του, κατέφυγεν εἰς Ῥώμην, πλησίον τοῦ Γάλλου καρδινάλου Ἀρμανάκ (d'Armagnac). Ἐνταῦθα συνέγραψε τὰ σοφὰ αὐτοῦ πονήματα περὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θρακικοῦ Βοσπόρου. Ἡ ἀπροσδόκητος ἀποκοπή τῆς βασιλικῆς χορηγίσεως φανερὰ εἰς τὸν Γύλλιον ὑπέριμετρα, διότι ὅλα αὐτοῦ τὰ συγγράμματα, ἐκπονήθην ἐν Ῥώμῃ μαρτυροῦν τὴν γολήν αὐτοῦ κατὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐν γένει. Παντοῦ λαλεῖ πικρά, τὰ πάντα εἶναι μάταια. Πλήρη γολῆς καὶ πικρίας εἶναι τὰ περὶ Τούρκων καὶ Γραικῶν γραφόμενα. Ὁ Γύλλιος ἦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ Βυσβέκ, χρόνους τινάς, διότι ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ τὸ 1555, ἥτοι δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄφισιν τοῦ Βυσβέκ. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶχεν ἤδη γενεὴ γνωστὸν εἰς τε τὸν πρέσβυν τοῦτον καὶ εἰς τοὺς λογίους ὅλους τῆς Εὐρώπης. Ὁ Βυσβέκ ἀνα-

φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Γυλλίου ὡς ἐγνωσμένον καὶ δὲν περιγράφει τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς γεννησομένης τῆς περιγραφῆς παρὰ τοῦ Γυλλίου. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο κατὰ πρῶτον ἐφάνη τὸ 1561 ἔτος πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βυσβέκ.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Γυλλίου, ὡς εἶπα, ὀλιγότατα περιέχει περὶ τῶν Γραικῶν ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος ἐπαριθμῶν τὰς πολλὰς δυσχερείας τῆς ιστορικῆς ἀνευρέσεως τῶν ἐρειπίων, λαλεῖ περὶ τῶν Γραικῶν, καὶ ἐπειδὴ οἱ λόγοι του εἶναι σαφεῖς καὶ ἀναγκαυτοῦτος περιηγητοῦ παράπονα, δὲν ἀρμύζει νὰ τοὺς παραλείψωμεν. Ὁ ἀναγνώστης ἂς ἐνθυμηται ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω κατὰ τοὺς ὁποίους ἀναβρασμὸν ἐγράφθησαν τὰ συγγράμματα ταῦτα. Ὁ Γύλλιος λέγει, ὅτι ἐνῶ διέτριβεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πᾶς πολλοὶ ναοὶ καὶ παλάτια ἐκ θεμελίων ἠφανίσθησαν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκτίσθησαν οἰκοδομαὶ Τουρκικαὶ, ὥστε ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀρχαίων τούτων ἱδρυμάτων ἐξηφανίσθη, καὶ ὅτι ἂν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ἱδρύσας καὶ κομητῆς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἢ οἱ ἄλλοι οἱ ἐπαυξήσαντες αὐτὴν ἀνεστήθησαν, δὲν ἤθελαν ἀναγνωρίσαι τῶν ἰδίων ἱδρυμάτων τὴν θέσιν. α Τί ἠδυνάμην ἐγώ, λέγει ὁ συγγραφεὺς ὁ ἄλλοδαπός, τὸν ὁποῖον οὔτε ἔγνων τῶν ἀρχαίων κτιρίων, οὔτε ἀνδριάντες, οὔτ' ἐπιγραφαί, οὔτε νομίματα, οὔτε ζηλωτὰ ἐγχώριοι τῆς ἀρχαιότητος δύνανται νὰ φωτίσωιν; Οἱ ἐγκάτοικοι ἀποστρέφονται τὰς ἀρχαιότητας, ἐμποδιζοῦν μᾶλλον τοὺς ζητοῦντας, ὥστ' ἐλευθερίαν νὰ κατμετρήσης καὶ ἐξετάσης; δὲν ἔχεις οὔτε ἀπὸ βαρβάρους οὔτε ἀπὸ Γραικοῦς. Οὗτοι δὲ οἱ Γραικοὶ οὐδὲν ἔχουν ἀλλοτριώτερον τῶν γραμμάτων, οὐδὲν ἀνοσιώτερον τοῦ ὀνόματος τῶν Λατίνων, τοὺς ὁποίους δάκνουσιν ὡς σκύλους καὶ ὡς σκύλους ἀποστρέφονται καὶ καταρῶνται. Οὐδὲν δόλωμα δύναται νὰ τοὺς καθυπαχάσῃ, παρὰ ὁ ἄρθρονος ζυμὸς τῆς σταφυλῆς (1) Οὐδὲν ἀπ' αὐτοὺς δύνασαι νὰ ἐξάξης ἐκτὸς ἀσήμετων πραγμάτων. Πρόσθετος καὶ τὴν ἀδρανῆ ἀμάθειαν τῶν Γραικῶν, οἵτινες φάνονται ὅτι κατέπιαν ὀλόκληρον τὸν ποταμὸν τῆς λήθης (2). Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν γνωρίζει ποῦ εἶναι τὰ ἀρχαῖα ἱδρύματα, ἀλλ' οὔτε φροντίζει νὰ μάθῃ. Οὔτε οἱ Ἰεραεῖς αὐτῶν γνωρίζουν τοὺς τόπους, ὅπου πρὸ ὀλίγων ἔτων κατεδαφίσθησαν ἱερὰ καταγώγια, καὶ παραξενίζονται ἂν τις ζητῆσθαι τὰ τοιαῦτα. Τοιοῦτοτρόπως τὰ πάντα ἐρημόνομαι, ὥστε ὁ γέρων ἀγνοεῖ ὅσα ὦν παιδίον εἶδε, καὶ ὄχι μόνον κτίρια ἀρχαῖα ἠφανίσθησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν τόπων τὰ ὀνόματα ἀπωλέ-

σθησαν, καὶ διεδέχθησαν αὐτὰ ἄλλα βάρβαρα καὶ Σκυθικὰ. »

Θρηκεῖ ὁ Γύλλιος τὴν φθορὰν τῶν ἀρχαίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱδρυμάτων, λέγων ὅτι μεταγενέστεροι τοπογράφοι θέλουσιν ματαίως ζητεῖν πολλὰ ἔγνη τῶν παρ' αὐτοῦ περιγραφέντων μνημείων. Ταύτης τῆς προφητείας τὴν ἀλήθειαν ἐπεσφράγισεν ὁ χρόνος, καὶ τὴν σήμερον εἰς μάτην ἀναζητοῦμεν πολλὰ ἱδρύματα ἀπολεσθέντα ἐντὸς τῶν τριῶν τούτων ἑκατονταετηρίδων. Θρηκεῖ πρὸς τοῦτοις καὶ τὴν κακοτυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἐβρίβεν ὁ θάνατος τοῦ Φραγκίσκου (1), παρακινήσαντος αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὄχι μόνον διὰ νὰ περιγράψῃ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ συλλέξῃ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα. Περὶ τούτων μνημείων δὲν κἀμνεῖ εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ. Τελειῶν δὲ λέγει ὅτι ἄλλο δὲν τὸν παρεκίνησεν εἰς τὴν γαλεπὴν ταύτην ὁδοιπορίαν καὶ εἰς τὴν διαμονὴν μεταξὺ τῶσων κακεντρέχων βαρβάρων, παρὰ ἡ ἐπιθυμία νὰ ὠρελῆσθαι διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶσων ἀρχαίων ἱδρυμάτων καὶ τῶσων εὐκαλῶν πόλεων.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἀφορῶντα τὸν σκοπὸν μας εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ Γυλλίου, περὶ τοῦ ὁποῖου περὶ τὸν πλεῖστον νὰ εἰπωμεν, διότι εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς λογίους, καὶ γνωστότερον μάλιστα τοῦ συγγράμματος τοῦ Βυσβέκ.

Ἄσχημα ἴσως φανοῖν τὰ γραφόμενα ταῦτα εἰς τοὺς πλειστέτους ἀναγνώστῃς, τοὺς ζητοῦντας σαφεστέρας ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ τί ἦτο τὸ ἔθνος ἐπὶ Σουλεϊμάνου τοῦ Μεγάλου; Τίνα τὰ κατορθώματα τῶν ὁμογενῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἀγεράχου καὶ ἀητητήτου τούτου μονάρχου; Ἐνῶ ὁ αἰὼν οὗτος εἰς τὴν Εὐρώπην ἦτον αἰὼν μεγαλουργῶς εἰς τέχναις, ἐπιστήμας καὶ ἀπεράντους θαλασσοπορίας, μόνῃ ἢ Γραικικῇ ἱστορίᾳ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς εἶναι ἱστορία ὁμοδόξων τινῶν δεσποτῶν, ποτὲ μὲν διαμυχομένων, ποτὲ δὲ συμμαχοῦντων κατὰ τοῦ Σουλεϊμάνου, καὶ Φράγκων ἡγεμονίσκων, ἐλθόντων πρὸ καιροῦ ἐξ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, καὶ κυριουσάντων τῆς ἀσθενοῦς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορίας ὀλοκλήρους ἐπαρχίας καὶ νήσους. Ἡγεμονίας καὶ Βασίλεια ἀνώρθωσαν εἰς τὰς εὐκρεῖς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ καθήμενοι εἰς τὰς ἀκρωρείας τῶν νησιωτικῶν τούτων βράχων, ἐπέβλεπαν διὰ μιᾶς ὀλόκληρον τὸ Βασίλειον αὐτῶν. Ἐκτοτε ἄρχεται ὁ ἀξιοθρήνητος διαμελισμὸς τῶν νησιωτικῶν εἰς δύο διαμυχομένους θρησκείας οἱ Λατίνου χλευάζοντες καὶ τυραννοῦντες τοὺς ἀναληγῆτους Γραικοὺς, ἐμειναν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ὀθωμανῶν μὲ μόνον τὴν ἀνάμνησιν τῆς προτέρης αὐτῶν ἐξουσίας.

Ἀφρόνως ἐπολιτεῦοντο πάντοτε οἱ Λατίνου καὶ οἱ τὰ τῶν Λατίνων φρονούντες πρὸς τοὺς ὑποταλαῖς Γραικοῦς, καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐκορυφώθη

(1) Non aecuranda, sed damnanda fortuna, in quam me coniecit Francisci regis mors, eajus nutu in Graeciam accesseram καλ. 244.

(1) Ὁ Γύλλιος λέγει ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ τῆς ἐποχῆς του, ἐτήρουν πιστῶς τὴν οἰνοφυλίαν τῶν πατέρων αὐτῶν. Ἀναφέρει δὲ εἰς τὸν πρόλογόν του ἀρχαίως τινὰ κωμικὴν, μνημονεύσαντας τὴν συνθήκαιν ταύτην κοινὴν καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τί ἤθελεν εἶπεῖ ὁ Γύλλιος, ἂν ἔβλεπε σήμερον τὰ πολυτάραχα οἰνοπολεῖα τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης;
(2) Adde Graecorum inertem insectiam, qui videntur totum oblivionis flumen ebibisse. καλ. 58.

ή αγανάκτησις τούτων κατά τῶν Φράγκων τυγο- διωκτῶν ἕνεκα τῶν πρὸς τὴν θρησκείαν αὐτῶν ἐξου- θρίσεων καὶ τῆς ἀκολοσίας, ὡς τότε συνεμάχισαν ἐπὶ τέλους μετὰ τῶν Τούρκων, προτιμώντες τούτων τὴν ἀρχὴν, ὡς ἀνεχομένων καὶ σεβομένων τὴν θρησ- κείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Χριστιανῶν. Πολλὰ μαθή- ματα συνετῆς πολιτικῆς ἠδύνατο νὰ διδασχθῇ ἡ κραταιὰ Βενετία παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλλ' ἡ δει- μνίους μανία τοῦ νὰ φέρῃ τοὺς Γραικοὺς εἰς τὴν Λα- τινικὴν θρησκείαν, τὴν ἐτύφλωτε τόσον, ὡς ἔζη- τεῖ διὰ τῆς βίας ὅ,τι δὲν ἀπέκτα διὰ μισθῶν. Πο- τὲ δὲν ἐσυλλογίσθη ὅτι οἱ Γραικοί, οἱ τόσον εὐκό- λως κατακτώμενοι, οἱ διαβδίνοντες ἀπὸ κυριαρχίας εἰς κυριαρχίαν, ἄλλο καταφύγιον δὲν εἶχαν εἰς τὴν τόσον τῆς πατρίδος παράλυσιν, παρὰ τὴν θρησκείαν ταύτην δὲ ὑβρίζοντες, καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῆς σχισματικούς καλοῦντες, ἤλαπιζαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ πείσωσιν αὐτοὺς νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Πάπαν. Ὅλων τούτων τῶν κακοπραγιῶν ἡ ἀνάμνη- σις, καὶ ἡ μετέπειτα προφανῆς συνεργία τῶν Γραι- κῶν μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατά τῶν ὀλίγων ἔτι ἡ- γεμονεύοντων Φράγκων, ἐξωπύρηνεν ἔκτοτε τὸ με- ταξὺ Γραικῶν καὶ Λατίνων μῖσος (1).

Ὁλη ἡ ἱστορία τοῦ Γραικικοῦ γένους, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ 11^{ου} αἰῶνος μεσοῦντος, εἶναι ἱ- στορικὰ πράξεων ἀσάμων ἐρίδων θρησκευτικῶν καὶ ματαίων πόνων, ἱστορία διηγομένη ἀλλων πρά- ξεις καὶ ἀγῶνας. Ὁ ζῆτῶν τοιαύτας πληρορορίας ὀ- λίγας καὶ ἀσφαεῖς, εἰρίσκει αὐτάς διεσπορμένας ἀνευ τάξεως καὶ ρυθμοῦ εἰς συγγράμματα ξένων περιη- γητῶν, καὶ εἰς τὰ τῶν ὀλίγων ἡμῶν διδασκάλων. Τὰ μὲν εἰς τοὺς Βῦρωπαίους ἀσημα, γίνονται πολ- λάκις ἐπίσημα, καὶ τὰ ὀλίγα τὰ ἀφροῦντα τὴν τότε οἰκτρὰν θέσιν τοῦ ἔθνους, γίνονται ἀφορητῆ πλειο- τέρως γνώσεως εἰς ἄλλους.

Μαγάλως ἐπενήργησαν ἐπὶ τῇ Γραικικῶν ἔθνος ἡ Γένεσις καὶ ἡ Βενετία. Ἀμφότεραι αἱ δημοκρατίαι κατέκτησαν καὶ πάλιν ἀπώλεσαν πόλεις καὶ φρονί- ρια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀν' ἡ Βενετία ἀσυγκρίτως τῆς Γένεσις ἰσχυροτέρα, εἰς τὰς εὐχερεῖς καὶ ἀμόχ- θους ταύτης κατακτήσεις δὲν ἐπαδουλεύετο τὴν ὀρ- θόδοξον θρησκείαν, καὶ προφανῶς πολλάκις δὲν ἐ- κώλυε τὴν λατρείαν αὐτῆς, οὐδεὶς γινώσκει τί ἠδύ- νατο νὰ πράξῃ κατὰ τῶν τότε Ὀθωμανῶν, ἐγκρυ- δίως συμδουθημένη παρὰ τῶν ὑποτελῶν Γραικῶν. Ἐνθ' αὐτῇ σήμερον ζῆ εἰς τὸν μυχόν τοῦ Ἀδρίου μὲ τὰ μακρὰν τῆς παλάτιας, ὅπου κατέλυσαν τόσοι θαλασσοκράτορες δημοκράται, ἀλλογλώσσου καὶ ἀλλογενεῖς κράτους ὑποτελεῖς πόλις, ἡ Ἑλλάς τῆς ὁποίας τὴν θρυλλομένην κακεντρέχειαν οὐτ' οἱ στόλοι τῆς οὐτ' οἱ ἱερεῖς τῆς δὲν ἐπτόησαν, ἀνωρ-

(1) Ὁ Ami Boué, εἰς τὸ σφώτατον περὶ Εὐρωπαϊκῆς Τουρ- κικῆς συγγράμματι τοῦ, λέγει ταῦτα: Les Grecs ne cessèrent de voir en eux (ἐπὶ τῶν Λατίνων) des hétériques, et ils laissè- rent en 1714 approcher les Turcs avec indifférence, si ce n'est même avec une joie secrète. En effet on avoit vu en 1483 un propre grec remettre Argos aux Turcs. Τόμ. 4. σελ. 143.

θῆθη, ζῆ καὶ πολιτεύεται ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευ- θέρη. Σωτήριον μάθημα τοῦτο πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοὺς κατατρονοντας τὴν θρησκείαν τῶν λαῶν καὶ ἐξυβρίζοντας αὐτοὺς ἐκείνους, ἐκ τῶν ὁποίων πε- ριμένων καὶ συνδρομῆν καὶ σωτηρίαν. Οἱ Φράγκοι, οἱ ζητοῦντες τοιαύτην ἐξωμοσίαν, ἀπὸ τοὺς δυνα- στευμένους καὶ ἀγανακτοῦντας Γραικοὺς, ἐτρέφοντο μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ πράξωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσα οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐπρατταν εἰς τὰς Σλαβικῆς χώρας τῆς Ἀρκτικῆς Τουρκίας. Ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ 15^{ου} αἰ- ὄνος πάμπολλοι Σλαβικαὶ φυλαὶ ἔγιναν καθολι- καὶ, καὶ τότε οἱ πλειότεροι ἐγκάτοικοι τῆς ἁμοφύ- λου Βάσνης, δελεασθέντες παρὰ τῶν Λατίνων ἱερέων, καὶ ἐλπίζοντες διὰ τῆς ἐξωμοσίας ν' ἀποφύγωσιν τὴν ἀρρόρητον δυναστείαν τῶν ἀλλογενῶν δεσποτῶν, ἔ- γιναν Ὀθωμανοὶ τρηθέντες τὰ χριστιανικὰ αὐτῶν ἐπάνωμα μέχρι τῆς σήμερον. Ἀλλ' οἱ Γραικοί, τοὺς ὁποίους ἐπεβούλευον οἱ μὲν Λατῖνοι πρὸς μεσημέριαν, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ πρὸς ἀρκτον, ἔμειναν οἱ πλειότεροι πι- ροὶ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, ἀν καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τοὺς ὑπέσχοντο πλειότερα ἀγαθὰ καὶ ἀσυγκρίτως ἐντιμότερα παρὰ τοὺς Φράγκους (1). Τοιοῦτοτρόπως παρεκινήθησαν καὶ πάμπολλοὶ Ἀλβανοὶ εἰς ἐξωμοσίαν καὶ μετὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν ἐπέπιπταν ἀκά- θεκτοὶ πλέον καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν συμπατριωτῶν τῶν Χριστιανῶν. Ἐκτοτε ἤρχι- σαν ἡ ἀποστασία αὐτῆ τῶν ἀρκτικῶν τούτων ἐπὶ- λῶν νὰ ἐμπνέῃ φόβον εἰς τοὺς ἐπιλοίπους ἀνθρώ- πους. Αἱ μητέρες ἐνέπνεαν εἰς τὰ θρέψη αὐτῶν τὴν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν παντελῆ ἀφοσίωσιν, πα- ρίστανον τὸ μέγεθος τοῦ ἀμαρτήματος τῆς ἐξωμοσίας καὶ τὴν ἀδυσώπητον τοῦ Κυρίου ὀργήν, καὶ νέοι καὶ ἄνδρες, εἰς δεινῶδες καὶ ἰδιωτικὰς ἐορτάς, συγγαί- ροντες νύχοντο πρὸς ἀλλήλους νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τὸ πάτριον δόγμα μέχρι τέλους. Μὲ τοιαῦτα σωτήρια αἰσθημάτων ἀνδρίζομενοι ὅλοι, ἀνασκολοπι- σθησαν, καὶ διεμελίσθησαν ἀγογγύστως παρὰ τῶν κλλοθησκῶν.

Τοιαύτη ἦτον ἡ πολυχρόνιος πάλιν τοῦ δυνα- στευμένου Γραικικοῦ ἔθνους, κατὰ τῶν Λατίνων καὶ Ὀθωμανῶν. Οἱ Λατῖνοι ἐξηγγίσωσαν τοὺς Γραι- κούς, καὶ ἐξυβρίσαν τὴν θρησκείαν τούτων πολὺ πλει- ότερον τῶν Ὀθωμανῶν, πάντα ἀδιαφοροῦντων. Ὅτε δὲ οἱ Λατῖνοι, διὰ τῆς νικηρόρου πορείας τῶν μαχητῶν Ὀθωμανῶν, ἔχυσαν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν Γραικῶν, ἤρχισαν θρησκευτικὴν πάλιν κατὰ τοῦ Γραικικοῦ κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ βυθηθόμενοι παρὰ τῶν ὀμοδόξων πρέσβειων, τῶν κα- τοικούντων τὴν πρωτεύουσιν ταύτην, παρηγόησαν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους καὶ παρμένεας καὶ ποιμαίνε- ας. Μάρτυρα τούτου ἔχομεν τὸν πατριάρχην σκάντα Κύ- ριλλον Λούκαριν, καὶ τὰς μυριάς τῶν Ἰησοῦιτῶν καὶ ἄλλων Λατίνων ἱερέων σκευωρικῶς κατ' αὐτοῦ. Πολ- λάκις διεκωδωνίζετο ἡ πολυβύβλητος ἐνωσις τῶν

(1) Κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα οἱ Ὀθωμανοὶ ἦσαν πολυπληθέτα- τοι εἰς ὅλην τὴν Ὀράβην. Σήμερον ἡ ἀρῆμὸς τῶν Χριστιανῶν εἶ- ναι ἀνώτερος.

δύο ἀντιμάχων ἐκκλησιῶν, ἐωσότου ὁ Πάπας, ἀ- πυθδῆσας ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς τῶν Γραικῶν, ἐσχη- μάτισε τὴν τραγελαρικὴν ἐκείνην ἐκκλησίαν τὴν λεγομένην Graeci uniti (Γραικοὶ ἡνωμένοι), φυλάτ- τουσιν μὲν τῆς Ἀνατολικῆς τὴν λειτουργίαν καὶ τῆς τελετῆς ἀλωθήτους, μνημονεύουσιν δὲ μόνον καὶ ἀνχνηρίζουσιν κεφαλὴν καὶ ἐπίσκοπον τὸν Πάπαν.

Ἡ πολυχρόνιος πάλιν αὐτῆ μετὰ τῶν Ἰησοῦιτῶν καὶ Λατίνων ἱερέων ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καθὼς ἀρ- χήτερα εἶπα, ὠρέθησε τὸ ἔθνος, διότι πλειότερα ἐπιδούδαε καὶ πλειότερα ἠγωνίσθη πρὸς σωτηρίαν τοῦ ποιματινομένου λαοῦ. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἑρώμης ἤ- σαν πολυμαθέστεροι, καὶ καθ' ὅλα λογιώτεροι τῶν ἡμετέρων, καὶ ἡ μάθησις αὐτῶν ἐξύπνισε καὶ ἐδίδα- ξε τοὺς ὀλιγωροῦντας τῶν καθ' ἡμᾶς κληρικῶν.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὀλί- γον ἐνδιαφέρει τοὺς ξένους. Τὰς πλειότερας εἰδή- σεις ἀρῆμεθα ἐκ τῶν ὀλίγων ἐθνικῶν συγγραμμάτων. Τὰ γεγραμμένα εἶναι ἀτελῆ καὶ ἀσφῆκτα, καὶ οἱ γράροντες ὀλίγην εἶχαν γνώσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς μα- θήσεως καὶ αὐτῆς τῆς πατρίδος χώρας αὐτῶν. Μο- λισταῦτα, καὶ μόνον ταῦτα ἔχοντες, δυνάμεθα πολ- λά καὶ ἀξιοπεριεργὰ νὰ μάθωμεν. Τὰ παρὰ τῶν Εὐ- ρωπαίων περιηγητῶν περὶ ἡμῶν γραφέντα κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους, τὸ λέγω μὲ λύπην μου, δὲν εἶναι οὔτε κολακευτικά, οὔτ' ἐπαινετικά. Τῶν ἀλλο- γενῶν τούτων ἡ καθ' ἡμῶν καταφορά εἶναι πικρά. Πυλλάκις φαίνονται ὅτι γράφουσι ἐνδίκουμένοι, καὶ ἀγαλλόμενοι νὰ φανερώσωσιν ὅ,τι κακὸν εἶδαν, ἡ ἡ- κουςαν περὶ Γραικῶν.

Κατὰ τὴν ἀναγεννητικὴν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν, καὶ τὴν μετέπειτα διάχυσιν αὐτῶν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, πολλοὶ ξένοι περιηγήθησαν τὴν Ἑλ- λάδα, χάριν τῶν ἀρχαιοτήτων αὐτῆς. Πάσης παι- δεῖας καὶ παντός ἔθνους ἄνδρες εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶδαν ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἐλαττώματα, τὴν πενηρότητα, καὶ τὴν ἀθεράπευτον τοῦ ἔθνους ὅλου ὀλιγορίαν. Τοὺς τότε Γραικοὺς ὀλίγοι περιγράφουν. Οὐδεὶς περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος εἰς τὴν Εὐρώπην, οὔτε σκοπὸν εἶχαν οἱ περιηγηταὶ νὰ μνημονεύωσιν ἔθνος, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτοὺς ὀμοιάζε τὰ ἄγρια καὶ ἀκκλήφυτὰ, τὰ φύμενα ἀνευ φροντίδος περὶ τοῦ κίονας καὶ καταπίπτοντα ἐν τάχει ἀπὸ τῶν ἀρ- χαίων ἰδρυμάτων. Ὅλοι συμφώνως μὲς ζωγραφί- ζουν, (καὶ τοῦτο σποράδην εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν), ὡς ὁμοίους μὲ κτήνη, πιστοὺς λάτρεις τῆς θρησκείας, ἀλαζόνες περὶ τὰ προπατορικά, λη- στὰς καὶ κλέπτας, ἀγαπῶντας νὰ ἀπακτώμεν καὶ νὰ ψευδῶμεθα πρὸς πάντα ξένον. (1) Αἱ ὀμόφωνοι

(1) Ἀνέφερα εἰς τὴν προῦσαν διατριβήν, σύγγραμμα ἐπιγρα- φόμενον Tableau du Commerce de la Grèce ὑπὸ Felix Beau- jouin προξένου Γάλλου εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ τέλη τῆς πα- ρειθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ὁ προξένος αὗτος διέτριψε πολλοὺς χρόνους εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν, καὶ ἐξέδρακε τὸ σύγγραμμά του ἐν Παρισίοις τὸ 1800 χάριν τῶν εἰς τὴν Τουρκίαν ἐμπορευομένων συμπατριωτῶν του. Ἰδοὺ τί λέγει εἰς τὸν Β' τόμον, ἐν σελίδι Α', σελ. 227.

αὐταὶ συγγραφαὶ πηγάζουν, νομίζω, αἱ πλειότεραι ἐκ τοῦ προπατορικοῦ μίθους τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν ξένων Λατίνων, καὶ ἐκ τῆς κακῆς τούτων ὑποδο- χῆς παρὰ τῶν ἐγγωρίων Γραικῶν. Πρὸς τούτοις, ἕνεκα τῆς κοινῆς πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους ἀποστρο- φῆς τῶν Γραικῶν, οἱ ξένοι περιηγηταὶ ἠδύοντο παμ- πόλους πληρορορίας παρὰ πολλῶν ὀμοθησκῶν ὀμο- γενῶν τῶν, μετὰξὺ ἡμῶν συγκατοικούντων, καὶ ὀ- λίγον μεθ' ἡμῶν σχετιζομένων. Φρονῶ ὅμως, ὅτι ο πλειότεροι περιηγηταί, ξένοι καὶ ἀπειροὶ τοῦ εἶ- θνους, κακῆν δεξιῶσιν εἰρίσκοντες παρὰ τοῖς Γραι- κοῖς, ἐφρευγαν μετὰ πικρίας, τοῦ ὁποίου οὔτε τῆ- μάθησιν, οὔτε τὸν ἐξευγενισμόν, ἠδύοντο νὰ ἐν- παινεύωσιν. Ἄν οἱ περιηγηταὶ οὗτοι, ἐλθόντες εἰ- τὴν Ἀνατολήν, ἐγνώριζαν τὰ πολλὰ καὶ πολυετῆς παθήματα ὅσα εἰς τὸ ἔθνος ἐπροξένησεν ἡ ἀσύνε- τος πολιτικὴ τῶν ὀμοθησκῶν Λατίνων, δὲν ἀμφι- βάλλω ὅτι θὰ παρέβλεπαν καὶ ἐσυγχώρουσιν πολλὰ

160, λαλῶν περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι Γαλλικοῦ ἐμπορίου. « On a be- soin ici de plus de principes et de vertus, parce qu'on y est continuellement en contact avec les Grecs et les Ita- liens, qui sont les deux espèces l'homme les plus corrom- pues de la terre. » « En δὲ σελίδι 209 ταῦτα. « Les Grecs et les Juifs sont les deux pestes morales du commerce. L'amo est indignée quand on est obligé par état de scruter leur immoralité profonde. Savez-vous pourquoi il y a si peu de bonne foi dans les marchés du midi de l'Europe? c'est qu' ils sont infestés de Grecs et de Juifs. Malheur aux peuples qui ont avec ces nations dégradées le moindre point de con- tact. » Ἀλλὰ καὶ ἐν σελίδι 225 προσέθει τὰ ἑξῆς. « Il est coûte de se faire profète de malheurs; mais on doit la vé- rité à son pays. Notre commerce du Levant, est perdu sans ressource, s'il passe dans les mains des Grecs, et si on le livre a une liberté illimitée. » Διὰ νὰ καταλάβῃ ὁ ἀ- ναγνώστης τὸν νοῦν τοῦ προξένου τούτου, ἄς τὴν κρίνῃ ἀπὸ τὰ λεγόμενα τοῦ περὶ τῶν ἱστορικῶν τῶν ἀρχαίων, τῶν ὁποίων τὰ γραφόμενα δὲν ἠδύνατο νὰ συμβαδίσῃ μὲ τὰ παρόντα. Τόμ. 2, σελ. 158. « Plus on a voyagé, plus on est persuadé que la plupart des historiens anciens sont des imposteurs. Est-il possible qu'on veuille instruire le monde en le trompant !! Πρὸς ἀπόκρισιν τῶν γραφομένων τούτων, καταγράφο τὸν ἀκολου- θῶν παράγραφον περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπορευομένων Ἑλλήνων, ἐκ τοῦ τρίτου συγγράμματος τοῦ Ἀγγλοῦ βουλευτοῦ W. E. Gladstone ἐκδοθέντος πρὸ τριῶν μηνῶν ἐν Oxford τῆς Ἀγγλίας. Ὁ συγγραφεὺς, ὁμιλῶν περὶ τῆς γνωστῆς ἐπιμελείας τῶν ἀρχαίων ἐπιμπερῶν Φοινίκων καὶ Ἑλλήνων, προσέθει. « We find that still, after the lapse of three thousand years, one race is distinguis hed beyond all others, fer aptitude and energy in prosecuting the pursuits of honorable commerce; that in England, now the centre of the trade whole world, the Greeks of the present day alike excel all other foreigners who frequent her great emporia, and the children of her own energetic and persevering people. » Ἦτοι « Εὐρίσκειται ἐπὶ τὴν σήμερον, μετὰ περίλευσιν τρισχιλίων χρόνων, μίαν φυ- λήν, πασῶν τῶν ἄλλων ὑπερέχουσαν κατὰ τὴν ἱμπερίαν καὶ τὴν δραστηριότητα περὶ τὴν ἐν τῷ ἔθῳ ἐμπορίαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κέντρον σήμερον τῆς ἐμπορίας ὅλου τοῦ κόσμου. οἱ Ἕλληνες εἶνα ἀνώτεροι ὅλων τῶν ξένων τῶν φοιτῶντων εἰς τὰς μεγάλας αὐτῆς ἀγοράς, καὶ αὐτῶν εἶσι τῶν τέκνων τοῦ δραστηρίου καὶ ἐπιμόνου λαοῦ τῆς. « Studées on Homer and the Homeric Age. Τόμ. 2, σελ. 227.

Κολόμβος.

ἔκκειεν ἐκδρομὴν τινα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ὑπὸ τριῶν μόνων συνοδευόμενος ἀνθρώπων, καὶ συνῆψε συμφωνίαν μετὰ τῶν μεμακρυσμένων Κασίικων ἵνα χορηγήσῃ πᾶσαν ἡμέραν ποσότητὰ τινα τροφῶν ἀνταλλάσσόμενον εἰς τὰ πλοῖα πρὸς προμηθεύειαν τῆς Ευρώπης. Ὁ Διέγος ἐπικυβερνήτης ἐν θριαμβῶ ἀγῶν ἀκάτιον ἀγορασθὲν πρὸς τῶν Ἰνδῶν.

« Προνοήσας δὲ περὶ τῶν πρώτων ἀναγκῶν τῶν ναυτῶν, ὁ Κολόμβος ἐξήτησε κατὰ διάνοιαν διὰ τίνων μέσων ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εὗρισκετο. Αἱ ὁλκάδες ἦσαν ἀνεπίδεκτοι ἐπισκευῆς, ἢ ἀπατηθῆσι δὲ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι εἰς τὰς ἀγνώστους ταύτας θαλάσσας ἡ τύχη ἠθέλησεν ὁδηγήσει πλοῖον τι εἰς βοήθειαν τοῦ Ναυάρχου τοῦ ἐν τῇ περὶ τῆς ἀγρίας ταύτης φύσεως πεπλανημένου, ἦτο παραλογώτατον. Τέλος ἐν μέσων σωτηρίας παρουσιάσθη εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ναυάρχου, καὶ τοῦτο ἦν αὐτίς ὁ Διέγος Μενδέζος, οὗ ἡ τόλμη καὶ ἡ πίστις ἀπέδειξθη ὁσάντις ἐπατράπη τὴν ἐκτέλεσιν δυσκόλου τινὸς ἔργου. Ὁ Κολόμβος τὸν ἔλαβε κατ' ἴδιον, ἵνα δοκιμάσῃ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ ἰδοῦν κατὰ τὸν ἴδιον Διέγον, εἴ οὐ δανειζόμεθα τὴν ἐλθεσιν, ἢ συν-

διάλεξις, ἥτις ἐντελέσττα τὸν χαρακτηρίζει. »

« Τένον μου Διέγε, εἶπεν αὐτῷ ὁ σεβάσιμος Ναύαρχος, ἐκ πάντων τῶν βιβληθέντων μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, σὺ καὶ ἐγὼ μόνον γινώσκωμεν τὸ μέγεθος τῶν περικυκλοῦντων ἡμᾶς κινδύων. Ἡμεῖς μὲν εἴμεθα ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, οἱ δὲ περὶ Ἰνδοὶ εἰσὶ πολυάριθμοι, ἄστατοι καὶ εὐερέθιστοι τὸν χαρακτήρα. Εἰς τὸν ἐλάχιστον διαπληκτισμὸν βροχὴν ἀνημμένων βλημάτων θέλουσι χύσει καθ' ἡμῶν καὶ θέλομεν ἀπολεσθῆ διὰ τῆς πυρπολήσεως τῶν ἀθλίων καλαμίνων παραπηγμάτων ἡμῶν. Συνέδεσας μὲν συνήθηκα μετὰ τῶν Κασίικων ἵνα πέμψωσιν ἡμῖν ζωοτροφίας, καὶ μέχρι σήμερον ἐτήρησαν ἀκριβῶς τὰς συμφωνίας· ἀλλὰ τίς οἶδεν ἂν αὐτοὶ δὲν ἀρνηθῶσιν ἐξ ἰδιοτροπίας τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν καὶ πύσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν τροφῶν; Ἐν μόνον μέσον σωτηρίας ὑπάρχει, καὶ ἴδωμεν ἐὰν ἦσαι γνώμων; νὰ ποιήσωμεν χρῆσιν αὐτοῦ. Πρόκειται νὰ διαπεράσῃ τις εἰς Ἰσπανίαν διὰ τοῦ μεγάλου ἀκατίου, ὅπερ ἠγόρασας, ἵνα μετενέγκῃ ἐκεῖθεν πλοῖον, μέλλον νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῆς ἐπικινδύνου ταύτης θέσεως. Εἶπέ μοι, Διέγε, ὅποιον ἢ γνώμη σου; »

«— Σένωρ, ὑπέλαβεν ὁ Διέγος Μενδέζος, δὲν ἀγνοῶ ὅτι οἱ περιστοιχισθέντες ἡμᾶς κινδύνοι εἰσὶν ἀνώτεροι πάσης ἐξηγήσεως· ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν εἰς Ἰσπανίαν διάβασιν ἐπὶ τούτου ἀκατίου, ἢ ἐπιχειρήσεις οὐ μόνον δύσκολός ἐστιν, ἀλλὰ δικτείνονται ὅτι καὶ ἀδύνατος διότι ἀνάγκη νὰ διαπλευρήσῃ τις κῆλον τεσσαράκοντα λευγῶν, καὶ νὰ διέλθῃ μετὰ τῶν νήσων, ἐνθα ἡ θάλασσα εἰς διηκενὴ εὗρισκεται σάλον καὶ αὐδέποτε γαληνίωσα. Οὐδένα οἶδα συγκατανεύοντα νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰς περιπτώσεις τοσοῦτον κινδυνώδους διαπλοῦ. »

τὴν δικυβερνῶ τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ σου, ὡς πολλὰς τοῦτο ἐπραξί. »

« Ὁ Ναύαρχος παρεδέχθη τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρείου Μενδέζου οὐδέποτε ἀθέλα κενοδοξία ἠγοράσθη διὰ μεγαλητέρας γενναιότητος καὶ ἀρροσιώσεως.

Συγκαλεσθέντος τὴν ἐπαύριον τοῦ πληρώματος, ὁ Κολόμβος μεγάλη τῆ φωνῇ ἐξέθεκεν εἰς τὸ μέσον τὴν συμπεφωνημένην πρότασιν. Ἐκαστὸς ἀπερνήθη, κινῶντων ὅτι πικροεῖα ἐπιχειρήσεις ἦν ὁ ἔσχατος τῶν παραλογισμῶν. Τότε ὁ Διέγος Μενδέζος προ-

Ἀπόβασις τοῦ Κολόμβου εἰς τὴν νῆσον Σάτσερ.

Ἀποδοχὴ τοῦ Κολόμβου ὑπὸ Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας.

« Ὁ Κολόμβος δὲν ἀπεκρίθη μὲν εἰς ταῦτα, ἀλλὰ τὰ βλέμματα καὶ αὐτὴ ἡ σιωπὴ τοῦ ἀπέδειξαν προφανῶς εἰς τὸν Μενδέζον, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ ἀνθρωπος, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Ναύαρχος. Ἐπαναλαβὸν λοιπὸν εἶπε πρὸς τὸν Κολόμβον· « Σένωρ, διεκινδύνευσας πολλὰς τὴν ζωὴν μου ἵνα ὑπερτίσω σοὶ καὶ σώσω τοὺς ἀτυχεῖς συμπλωτῆράς μου, καὶ ὁ Θεὸς ἄγχι τοῦδε διεσῶλαξέ με, ὡς διὰ θαύματος. Ἄλλ' ὅμως ὑπάρχουσιν πολλοὶ δυσχεστεύμενοι. Διατεινόμενοι ὅτι ἡ ἐξοχότης σου ἐμπιστεύεσαι ἐμοὶ πάσας τὰς ἐκστρατείας, εἴθα τιμῆς ἀπόκτησις ὑπάρχει, ὅτε καὶ πᾶς ἄλλος ἠδύνατο ὁσαύτως νὰ ἐκτελέσῃ ταύτας, ὥσπερ καὶ ἐγὼ. Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ ἐκαρστωθῆς σὺ συναθροίσας ἅπαν τὸ πλῆρωμα ἰσπανίων αὐτῶ τὴν νέαν ἐπιχειρήσιν. Καὶ ἐὰν μὲν τις προθύμως ἀναδεχθῇ ταύτην, καὶ τοὶ ἀμφιβάλλοντες ἐγὼ παραχωρῶ αὐτῷ τὴν δόξαν. Ἐὰν δὲ ἅπαντες ἀποποιήθωσι, τότε ἐγὼ ἀναδεχόμενος αὐ-

τὴν ζωὴν ν' ἀπολέσω. Πρόθυμος ὄμω· εἰμὶ νὰ δικυβερνεύω αὐτὴν ὑπὲρ τε τῆς σῆς ὑπερσείας καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἐνταῦθα παρόντων. Παραδίδομαι εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐδέποτε ἐγκαταλιπόντος με εἰς ἄλλας περιστάσεις. »

« Ὁ Κολόμβος ἐνγκραλισθεὶς ἠπάσθη διὰ τὸν γενναῖον τούτον ναύτην, ὅστις ἤρχισεν παραχρῆμα τὰς προτομασίας τῆς ἐκστρατείας. Ἀνεῖλκυσε τὸ ἀκάτιον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, προσήρμωσε τρόπιον εἰς τὸ εὐθραστό· τοῦτο σκάφος, προσήλκυσε σκινιδίον ἐκατέρωθεν ἵνα ἐμποδίζηται ἡ εἰσδρομὴ τῆς θαλάσσης ὑπεράνωθεν τῶν τοίχων αὐτοῦ, τὸ ἐπέχρισεν δὲ ἀσφάλτου, καὶ στρεῖξεν ἐν αὐτῷ ἰστόν μετὰ τοῦ ἰσπανίου του, εἰσεβίβασε ζωοτροφίας διὰ τε ἑαυτὸν καὶ ἕνα Ἰσπανὸν μέλλοντα νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸν διάπλον, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐξ Ἰνδοῦς.

« Συγχρόνως δὲ ὁ Κολόμβος ἐγραψεν ἐπιστολὴν

πρός τὸν Ὀδάνδον κυβερνήτην τῆς Ἰσπανίας, παρκαλῶν αὐτὸν νὰ πέμψῃ ἕν πλοῖον ἵνα μετενεγκῆ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποικίαν ἀπληθύνθη δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐξαιτούμενος παρ' αὐτῶν πλοῖον ἵνα τὸν μεταβιβάσῃ εἰς Ἰσπανίαν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐξέθετεν ἐν συντόμῳ τὸν δρόμον τῆς Θαλασσοπορείας, ἐξηγεῖτο τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Βασιλεία ἦν ἡ *Χρυσὴ Χερσόνησος* τῶν ἀρχαίων διεβεβαίω ὅτι προσήγγισεν εἰς τὰ μεθόρια τοῦ Κράτους τοῦ Μεγάλου Χάνου, καὶ προέτεινεν, εἰ ἔζη ἱκανῶς ὥστε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰσπανίαν, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ταύτην τὴν δυναστείαν ἱεριστόλους, ἵνα εἰσαγάγῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

Παράλαβὸν τὰ γράμματα ταῦτα ὁ Μενδέζος ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ συντρόφου του καὶ τῶν ἐξ Ἰνδῶν, καὶ ἤρχισεν νὰ παραπλέῃ τὴν νῆσον πρὸς Ἄν. Ὁ πλοῦς ὑπῆρξε πλήρης πόνων καὶ κινδύνων. Ἀφικθέντες δὲ εἰς τὸ ἄκρον τῆς νήσου περιεκυκλώθησαν αἰφνης καὶ ἠχμυλωτέθησαν ὑπὸ τῶν θλαγῶν, αἵτινες μετενεγκίντες αὐτοὺς τρεῖς λεύγας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ἠτοιμάζοντο νὰ τὸν θανατώσωσιν. Ἐριδος δὲ διεγερευθείσης περὶ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, οἱ Ἰνδοὶ συνερωπώθησαν νὰ δώσωσι μέρος εἰς ταύτην διὰ τοῦ κλήρου παιδιᾶς τινος σφαιροῦν. Ἀρμισθείσης δὲ τῆς παιδιᾶς, ὁ Διέγος Μενδέζος διεξέφυγε, κατέλαβε τὸ ἀκάτιον καὶ ἐπανῆλθε μόνος εἰς τὸν λιμένα μετὰ δεκαπενθήμερον ἀπουσίαν. Χωρὶς δὲ ν' ἀπελπισθῇ προέτεινε καὶ δευτέρῃ ἀμέσως ἀποπειρᾶν, ἀπικτιῶν μόνον νὰ τὸν παραπέμψῃ ἔνοπλος δύναμις μέχρι τῆς ἄκρας τῆς νήσου. Ἡ πρώτη αἰς τὸν ἐγένετο παραδεκτὴ, ὁ δὲ Βαρθολομαῖος Φιέσκος, Γενουαῖος τὴν πατρίδα, κυβερνήτης διατελέσας μιᾶς τῶν ὀκτώδων καὶ ὄλο; ἀρωσιωμένος εἰς τὸν Ναυάρχον, προσετέθη εἰς ταύτην τὴν ἐκστρατείαν. Ἐκάτερος ὠδήγηε ἐν ἀκάτιον συνοδευόμενος ὑπὸ ἐξ Ἰσπανῶν καὶ δέκα Ἰνδῶν. Ὀρειλὸν δὲ μετὰ τὴν εἰς Ἰσπανίαν προσπέλασίν των, ὁ μὲν Φιέσκος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰαμαϊκήν, ἵνα ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ναυάρχον τὴν εὐτυχήν τοῦ ἀπεσταλμένου ἄρξιν, ὁ δὲ Μενδέζος νὰ προχωρήσῃ εἰς Σάν Δομίνγον νὰ λάβῃ καὶ ἀποστείλῃ πλοῖον εἰς τὸν Κολόμβον, μετὰ δὲ ταῦτα νὰ μεταβῇ εἰς Ἰσπανίαν μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ἣν ἔπρεπε νὰ ἐγχειρίσῃ τοῖς ἡγεμόσι.

Ἐν ταύτων πάντων διατεθέντων, οἱ Ἰνδοὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ἀκάτια ἐρωδιασμένοι ἄρτους κκασαβίους καὶ κολοκύνθας πλήρεις ὕδατος, οἱ δὲ Ἰσπανοὶ ἔφερον ξίφος καὶ ἀσπίδα. Ὁ Ἀδελαντάδος ἠκολούθησε τὰ δύο ἀκάτια παρὰ τὴν ἀκτὴν ἄγων στρατεύματα καλῶς ὠπλισμένον. Φθιάσαντες δὲ εἰς τὴν ἄκρον τῆς νήσου παρεμβεβάνον τρεῖς ἡμέρας, εἰς τὴν θάλασσαν ἐντελῶς κατευκθῆθῃ, εἴτα ἀπομακρυνθέντες εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ὁ δὲ Ἀδελαντάδος, ἀπ' οὗ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς γενναίους τούτους ναύτας ἕως οὗ δὲν ἐφάνοντο εἰμὴ ὡς σημεῖον ἐπὶ τοῦ Ὠκεανοῦ, ἡ δὲ νύξ ἐπελοῦσα τοὺς ἀπέκρυψεν ἐξ ὀλοκλήρου, τότε ἐπανῆλθεν εἰς τὸν λιμένα.

Ἡ Μὴν κρηλῆθε χωρὶς οὐδὲν ν' ἀναγγελθῇ περὶ τοῦ Μενδέζου καὶ Φιέσκου. Οἱ Ἰσπανοὶ, ἐξησθενημένοι ὑπὸ τῶν πηθημάτων, συνεστρεμμένοι εἰς μέρος στενόν, ὅπου ὁ κύσων καὶ ἡ ὑγρασία τοῦ κλίματος ἦν ἀφόρητος, ἄνευ ἐτέρας τροφῆς παρὰ τὰ φυτὰ τοῦ τόπου, ἀντικείμενα εἰς τὴν κρᾶσιν αὐτῶν, ἐγένοντο λεία τῶν ἀσθενειῶν αἰφνης τόσῳ μᾶλλον προώδεον, ὅτω ὑπετρέποντο καὶ ὑπὸ τῆς ἀνησυχίας τῆς κρατούσης τὰ πνεύματα μετέωρα. Αἱ ἡμέραι, αἱ ἑβδομάδες διεδέχοντο ἀλλήλας, καὶ μάστιγ ἡ Ἰσπανοὶ κατεῖχον τὰ βλέμματά των προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ κερδοκοῦντα τὴν ἐπάνδον τοῦ Φιέσκου. Ἐκστὸν Ἰνδικὸν ἀκάτιον ἔλισσθαι ἐπὶ τοῦ ὄριζοντος τοῖς ἐφάνετο ὁ ἀγγελος τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν. Βαρυθέντες δὲ νὰ προσδοκῶσιν ἀνωρελῶς, ἐστοχάσθησαν ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι των ἀπωλέστησαν καὶ τινες μὲν ἔπεσαν εἰς παντελὴ ἀπώγνωσιν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἡ δυστυχία κατέστησεν ἀδίκους, διότι ἤρξαντο ἐγκαλοῦντες καὶ ὀνειδίζοντες τὸν Ναυάρχον ὡς τὸν αἴτιον πάντων τῶν δεινῶν των.

Ἐν Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στολίσκου ἐύρισκοντο δύο ἀδελφοὶ Φραγκίσκος Πόρρας καὶ Διέγος Μοραλέτου. Ἰνα εὐαρεστήτῃ τῷ τελευταίῳ τούτῳ ὁ Κολόμβος διώρισεν ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ συγγενῶν, τὸν μὲν κυβερνήτην ὀκτώδεον, τὸν δὲ, ἐπιστάτην καὶ γενικὸν ἀξιωματικὸν τοῦ στόλου. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἄνθρωποι προληπτικοὶ καὶ μάστιχοι, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶσούτων ἄλλων, ἀντίθετον διὰ τῆς σκληροτέρας ἀχαριστίας τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ Ναυάρχου διότι ἐκήρυττον ὅτι ὁ Κολόμβος οὐδὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰσπανίαν, ὅτι ἦν ἐξήριστος ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων, ὅτι οἱ λιμένες τῆς Ἰσπανίας ἦσαν ἐν γένει κεκλεισμένοι εἰς αὐτόν, καὶ ὅτι ἡ πρόθεσίς του ἦτο νὰ μένῃ ἐν τῇ Ἰαμαϊκῇ, ἕως ὅτου οἱ ἐν τῇ αὐτῇ φίλοι του δυνήθωσι νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀνάκλησίν του. Περὶ δὲ τοῦ Μενδέζου καὶ Φιέσκου ἔλεγον ὅτι ἐστάλησαν οὗτοι εἰς Ἰσπανίαν δι' ἰδίαις τοῦ Ναυάρχου ὑποθέσεσι. Εἰ ἄλλως εἶχε τὸ πᾶν, διατί τὰ μετὰ τῶσούτης ἀνυπομονησίας περιμένοντα πλοῖα δὲν ἐπανήρχοντο; διατί ὁ Φιέσκος δὲν ἐπέστρεφεν; Εἴπερ ἀληθῶς ἐστάλησαν οἱ δύο ἀγγελισφόροι πρὸς ζήτησιν βοηθείας, τὸ μὲν διαστήμα τοῦ παρελθόντος ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεώς των χρόνου ὀφείλει νὰ μᾶς κῆμῃ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπωλέστησαν κατὰ τὸν διάπλου. Ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει, τὸ τελευταῖον αὐτῶν καταφύγιον ἦτο νὰ πειραθῶσι τῆς Ἰσπανίαν διαβάσει τῶν δι' ἀκατίων ἄλλ' οὐδὲν ἔπρεπε νὰ ἐλπίζωσι τὴν συναίεσιν τοῦ Ναυάρχου, ὡς ὄντος πρεσβύτου καὶ λιαν ἀδυνάτου εἰς τὸ νὰ ἀναλάβῃ τοὺς κόπους κρομοίου διάπλου.

Ἐν Κατ' ὀλίγον τὸ πλήρωμα παρεσύρθη εἰς ἀνταρσίαν ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐπικρατασθησάντων αἰτιάσεων καὶ εἰσηγήσεων. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ὑπέσχοντο εἰς τοὺς δυσηρεστημένους τὴν συνδρομὴν τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ φίλων των, ὡς καὶ τὴν προ-

στασίαν τοῦ Ὀδάνδου καὶ Φονσέκα, ἵσως καὶ αὐτὴν τὴν εὐνοίαν τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἀπέδειξαν ἤδη τὴν δυσμένειάν των στεροῦντες τὸν Ναυάρχον μέρος τῶν ἀξιομάτων καὶ προνομίων.

Ἡ ἀνταρσία ἐξεβράχη τὴν 2 Ἰανουαρίου 1504. Ὁ Φραγκίσκος Πόρρας εἰσελθὼν αἰφνης εἰς τὸν κοιτωνίσκον, ἐν ᾧ ὁ Ναύαρχος ἦτο περιωρισμένος ὑπὸ τῆς ἀθρήτιδος, τὸν ὀνειδίσει παραφόρως ὅτι κρατεῖ τοὺς συμπλωτήρας του ἐν τῷ μέσῳ τῶν παντοσιδῶν κινδύνων τῆς ἐρήμου ταύτης νήσου,

κατευνάσῃ τὴν ἀνταρσίαν. Ἀλλὰ τινὲς τῶν μη συμμοσάντων ἐβίασαν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κοιτωνίσκον τοῦ ὁ Ἀδελαντάδος μάλιστα ὀρμήσας μετὰ δόρατος εἰς χεῖρας ἀπέναντι τῶν στασιαστῶν, ἐτέθη εἰς τὴν ὥστε νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς θελήσαντας νὰ φθίσωσι μέχρι τοῦ ἀδελφοῦ του· μόλις δὲ μετὰ μεγάλους κόπους κτώρθωσαν νὰ τὸν ἀναχαιτίσωσι ὑποχωρήσαντα μᾶλλον εἰς τὰς δεξιὰς τῶν φίλων του. Ἐγκαταλιπὼν λοιπὸν ὅπερ ἔδραζεν ὄπλον ἀπεσύρθη παρὰ τῷ Ναυάρχῳ.

Βιλλέτος ἐρώπιον τοῦ Κολόμβου σιδηροδεσμοῦ.

Ὁ Κολόμβος ὠφελεῖται ἐκ τινος ἐκλείψεως τῆς σελήνης ὅπως προμηνευθῇ τρογῶν παρὰ τῶν ἀγγίων.

κατηγορῶν αὐτὸν ὡς προτιθέμενον νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς Ἰσπανίαν. Ὁ Ναύαρχος, κατακεκλιμένος ὤ, ἠγήθη καὶ ἀνεκάθησε λαβὼν δὲ τὸν λόγον, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ἀταραξίαν του, προσεπάθησε νὰ φέρῃ εἰς τὰ χεῖρά του τὸν προδότην τούτων διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου· ἀλλ' ὁ Πόρρας κωφῶς πρὸς λόγους ἀνέκραξε μετὰ φωνῆς ἀντιχρησάσης ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου τοῦ πλοίου. « Σὰ; ἐξορκίζω. Σεῖς ἐπιβιβάσθητε ἢ μείνατε ἐδῶ τὸ κατ' ἐμὲ ἀπέροχμοι εἰς Καστιλλίαν· οἱ δὲ ὀμοφρονοῦντε μετ' ἐμοῦ ἀκολουθεῖτωσάν μοι. »

Ἐν Καὶ τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα. Πάρχυτα αἱ φωναί, « εἰς Καστιλλίαν, εἰς Καστιλλίαν » ἐξῆλθον ἀπὸ πάντων τῶν μερῶν τοῦ πλοίου. Οἱ ἀντάρται ἐδραζαν τὰ ξίφη κρυδαίνοντες αὐτὰ, φωναί δὲ τινες ἀπειλητικαὶ προέτειναν θάνατον κατὰ τοῦ Ναυάρχου.

Ὁ Κολόμβος ἐπιλανθάνομενος τῆς ἀσθενείας του, ἠγήθη ἐκ τῆς κλίνης καὶ ἐξῆλθε κλονούμενος ἵνα

Οἱ ταρχηποῖοι ἀγκλίνοτοι ἐκυρίευσαν δέκα ἀκάτια ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου παρὰ τῶν Ἰνδῶν. Πολλοὶ τῶν ναυτῶν μὴ λαβόντες μέρος ἐν τῇ στάσει, ἠνώθησαν ἤδη μετὰ τῶν ἀνταρτῶν, ἐπειδὴ δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν ὀπίσω, βλέποντες πόσον ὀλιγάριθμοι κατήνησαν οἱ διαμειναντες πιστοὶ. Οὕτω τεσσάρηκοντα καὶ ὀκτὼ ἄνδρες ἐγκατέλιπον τὸν Ναυάρχον· οἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου κείμενοι ἀθναεῖς, συρόμενοι ἔξω τῶν ζυλοπηγμάτων ἐθεώρουν τοὺς ἀναχωροῦντας συντρόφους των μετὰ γυροῦν θνήσκων, καὶ ἤθελον συναναμιχθῆ μετ' αὐτῶν, εἰ καὶ δυνάμεις τοῦ σώματος ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος.

Ὁ Πόρρας ὠδήγησε τὸν στολίσκον παρὰ τὴν μαθημερινὴν τῆς νήσου ἀκτίν. Ὅτε δὲ ἀπέβαινε εἰς τὴν χερσον, ἤγε καὶ τινες Ἰνδοὺς ἀχμυλωτοὺς εἰς τὰ ἀκάτια, διαδίδων ἐπιμελῶς τὴν φήμην ὅτι

ἔπραττε κατὰ τὰς διατάγας τοῦ Κολόμβου, ἵνα τὸ διεγειρόμενον ἕνεκα τῶν βιοιοπραγιῶν του μίτος πίπτῃ ἐπὶ τοῦ Ναυάρχου. Φθάσας εἰς τὴν ἀκρὴν τῆς νήσου, ἐπετέριων εἰς τοὺς αἰχμαλώτους Ἰνδοὺς τὴν κωπηλασίαν, εἶτα ἐβίβη εἰς βιβέθ τοῦ κόλπου ὕδατα. Ἀλλὰ μόλις τὰ ἀκάτικα διέπλευσαν τέσσαρας λείβας, καὶ ὁ ἀνεμῶς ἠγέρθη λάβρος, αἱ δὲ εὐθραστοὶ λέμβοι, ὡς οὐσαι καθ' ὑπερβολὴν πεφορτωμένοι, ἐκινδύνεον νὰ ἀνατραπῶσιν. Οἱ Ἴσπανοὶ ἐπανήλθον ἐν πάσῃ σπουδῇ πρὸς τὴν ἀκτὴν, καὶ ἐν τῷ φόβῳ καὶ τῇ ταραχῇ αὐτῶν ἐβρίβαν μέγα μέρος τῶν σκευῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θυσία αὐτῆ δὲν τοὺς ἀνεκούφιτεν ἱκανῶς, ἐσυρῆν τότε τὰ ξίφη, καὶ ἐβίασαν τοὺς Ἰνδοὺς νὰ βροθῶσιν εἰς τὸ πέλαγος. Καὶ τοὶ δὲ ὄντων ἀρίστων κολυμβητῶν, ἡ μεγάλη δυνάμις ἀπόστασις ὑπερέβηκε τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Οἱ Ἰνδοὶ ἀπαυδῆσαντες ἐζήτησαν νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ τῶν χελέων τῶν ἀκατίων, ἀλλ' οἱ Ἴσπανοὶ φοβούμενοι μὴ τὸ νέον τοῦτο βῆρος ἀνατρέψῃ τὰ σαθὰ πλοικάρια των, ἀπέκτεινόν τοὺς κολυμβητὰς διὰ τοῦ ξίφους ἢ ἀπέκοπτον τὰς χεῖρας αὐτῶν. Δέκα καὶ ὀκτὼ ἀπωλέσθησαν φονευθέντες ἢ πνιγάντες, ἑνὴν δὲ μόνον ἔμειναν διὰ τὴν κωπηλασίαν.

» Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας οἱ Ἴσπανοὶ κατώρθωσαν νὰ προσπελάσωσιν εἰς τὴν ἀκτὴν, ὃ δὲ Πόρρος περιέμενε καιρὸν εὐνοϊκώτερον ἵνα κάμῃ δευτέρην ἀπόπειραν, ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ νέος οὗτος ἀγὼν ἀπέτυχεν. Παναγιάσθησαν λοιπὸν τότε νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σχεδίου των καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν λιμῆνα. Τότε δὲ τρέχοντες ἀπὸ κόμης εἰς κόμην ἀπέσπων διὰ τῆς βίας τὰς τροπὰς ἀπὸ τῶν ἰθαγενῶν ἀποπορευμένων τὴν ἐκουσίαν χορήγησιν, καὶ πᾶν εἶδος ἀκολασίας διέπραττον. Παραπονεμένων τῶν Ἰνδῶν διὰ τὰς ἀταξίας ταύτας, οἱ περὶ τὸν Πόρρον ἔλεγον ὅτι διὰ τούτων ἐζήτησαν νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν Νεύαρχον, ὅστις ἦν ἀσπονδὸς τῆς Ἰνδικῆς φυλῆς ἕχθρος.

» Ὁ δὲ Κολόμβος εἶχεν ἐγκαταλειρῆ ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ πλοίου ἐβρίμμενον, χωρὶς ἄλλου ὑποστηρίγματος παρὰ τοὺς ὀλιγίστους ἀνθρώπους τοὺς μέινοντες πιστοὺς εἰς τὸ χρέος των. Πάντες δὲ οἱ εὐφρίθμοι οὗτοι εἰς βίβησαν διέκειντο ἀπελπισίαν, ἥτις εἰς ἀπόγνωσιν ἐσχάτην μετετρέπετο παρὰ τοῖς ἀσθενεῖσιν. Ὁ Νεύαρχος προσπαθῶν συγχρόνως νὰ τοῖς ἀποδώσῃ τὴν ὑμῖν καὶ τὸ θάρρος, διένειμεν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τὴν ὑπολειφθεῖσαν μικρὰν ποσότητα τοῦ διπυρίτου, ὡς καὶ τὰς ὑμεινωτέρας καὶ θραπτικώτερας τροπὰς ἐκ τῶν χορηγούμενων ἀπὸ τῶν Ἰνδῶν. Ἐπισκέφθη ἕνα ἑκάστην, καὶ τοὺς ἐνεθάρρυνε διὰ τῆς παρηγόρου ἐλπίδος προσεχοῦς ἀπαλλαγῆς, ὑποσχόμενος ὅτι θέλει ἐπικλασθῆ ἀρχίθεις εἰς Ἰσπανίαν τὴν βασιλικὴν εὐνοίαν ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως ἀνταμείψῃ τὴν ἐμπιστοσύνην των.

» Ἀλλὰ νὰ συμφορὰ ἦλθε νὰ ἐνεκήψῃ ἐπὶ τῶν ναυαγῶν καθ' ἡν στιγμήν αἱ παρήγοροι ὑποσχέσεις καὶ αἱ φιλοφρονητικαὶ φροντίδες τοῦ Ναυάρχου τοῖς

ἰδιῶδον μείζονας ἐλπίδας. Ἐπειδὴ ὁ μικρὸς αὐτῶν ἀριθμὸς δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀπὸ τοῦ πλοίου ἀποαχρυσίν των εἰς ἀναζήτησιν ζωοτροφῶν, ἢ ὑπαρξίς των ἐξήρητο ἀπὸ τῆς ἰδιοτροπίας τῶν ἰθαγενῶν. Κατὰ μικρὸν αἱ τροφικὴ κατάντησαν σπάνιαι, τὰ Ἐυρωπαϊκὰ ὑελοουργήματα, ἅπερ κατ' ἀρχὰς ἐθεωροῦντο ὡς ἀνεκτίμητα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, κατασταθέντα κοινὰ ἀπόλεσαν τὴν ἐκτιμῶν ἀξίαν καὶ ἐθεωροῦντο ἤδη ἀδικήματα. Αἱ πρὸς τοὺς Κασίκους γενόμενα συμφωνία ὑπὸ τοῦ Διέγου, τὸ μὲν πρῶτον ἐτηρήθησαν ἀτάκτως, ὕστερον δὲ παρεμελήθησαν ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐκ τῶν Κασίκων πλειστοὶ μὲν εἶχον ἐρεθισθῆ ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Πόρρου καὶ τῶν ὀπαδῶν του, οὗς ἐνόμιζον ὡς ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου διατασσόμενους, ἄλλοι κατεῖχον τὰς τροπὰς, ἅς ὄφειλον νὰ κομίσωσιν εἰς τὸ πλοῖον, κατὰ μυστικὴν παρκίνησιν τῶν ἀνταρτῶν οἵτινες ἤπιζον νὰ λιμοκτονήσωσι τὸν Κολόμβον καὶ νὰ τὸν βιάσωσι νὰ ἐξέλθῃ τῆς νήσου.

» Ἐντρομὸν τὸ πλήρωμα παρεδίδοτο ἤδη εἰς τὰς φρίκας δεινῆς πείνης, ὅτε ὁ Νεύαρχος διανοήθη εὐτυχῶς σχέδιόν τι σωτηρίας. Αἱ ἀστρονομικαὶ του γνώσεις καὶ παρατηρήσεις τῷ ἀπεκάλυψαν τὴν βεβαιότητα ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θέλει συμβῆ ἡ κλειψὶς σελήνης κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτός. Συγκατέσχε λοιπὸν τοὺς Κασίκους εἰς γενικὴν συνδιάλεξιν, καθ' ἣν μάλιστα ἡμέραν ἔμελλε νὰ συμβῆ ἡ κλειψὶς, ἐζήτησαν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ διερμηνέως ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐλάτρευον τὸν Θεὸν τὸν κατοικοῦντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ λαμβάνοντα ὑπὸ τὸν προστασίαν του τοὺς ἀποδιδόντας αὐτῷ τὴν πρέπουσαν λατρείαν ὅτι ὁ Θεὸς οὗτος παροργισθεὶς κατὰ τῶν Ἰνδῶν, διότι ἀπειποιήθησαν ἢ παρεμελήσαν τὴν ἀποστολὴν τροφῶν εἰς τοὺς ὑπηρέτας του, ἀπεφάσισε νὰ τοῖς πέμψῃ ὡς τιμωρίαν τὸν λοιμὸν καὶ τὴν πείναν. Ἴνα δὲ μὴ ἀμφισβάλῃσι περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης τῆς ἀπειλῆς, ἐν σημείον ἔμελλε νὰ φανῇ ἐν τῷ οὐρανῷ αὐτὴν ταύτην τὴν νύκτα, εἰς μαρτυρίαν τῆς ὀργῆς τοῦ Παντοδυνάμου τούτου Θεοῦ. Ἡ σελήνη θέλει ἀλλάξει τὸ χρῶμά της, καὶ κατὰ μικρὸν ἔπειτα θέλει χάσει τὴν λάμψιν της, προμήνυμα φερόμενον τῆς περριμενούσης αὐτοὺς τρομερῆς τιμωρίας.

» Οἱ πλείστοι τῶν Ἰνδῶν ἐταράχθησαν ἐκ τῆς ἐπιστημότητος τῆς προφῆσεως ταύτης, τινὲς ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῇ, πάντες δὲ περιέμενον μετ' ἀνησυχίας τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτός. Ὅτε λοιπὸν μετ' ὀλίγον εἶδον παχυσίαν σκιὰν σκοιζούσαν βεθμυκτὸν τὴν λάμψιν τοῦ φανοῦ τῶν νυκτῶν, καὶ τὸν ζόφον ἐξαπλούμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐκουριεύθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐκπλήξεως. Ἐδράμουν εἰς τὸ πλοῖον κομίζοντες παντοειδεῖς τροπὰς, ἔπεσον πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ναυάρχου, τὸν ἱκέτευσαν νὰ ἐξορκίσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ του, καὶ νὰ ἀναστείλῃ διὰ τῆς μεσιτείας του τὰ ἐπαπειλούμενα εἰς αὐτοὺς κακὰ. Ὑπείσταντο δὲ νὰ χορηγῶσιν εἰς τὸ μέλλον πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμῆ τὸ ναυαγῆσαν πλήρωμα. Ἐότε ὁ Κολόμβος ἀποστρέψας εἰς τὸν κοιτωνίσκον που, προσεπαίθη ὅτι

συνομιλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ του. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄγριοι ἀνεπέμπτον ἀλαλαγμοὺς ἀντηχοῦντας εἰς τὰ δάση καὶ τὴν παραλίαν. Ἐξῆλθε τέλος ὁ Ναύαρχος ἐκ τοῦ ἀναχωρητηρίου του, καὶ ἐκάρυξεν εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ὅτι ὁ Θεὸς του πύδοκει νὰ τοῖς συγχωρήσῃ τὸ πταίσμα, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ τηρήσωσι πιστῶς τὰς ὑποσχέσεις των. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἐπιεικειᾶς του ὁ Θεὸς οὗτος ἔμελλε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν σελήνην τὴν ἀφαιρεθεῖσαν λάμψιν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἠκολούθησεν ἐκ τοῦ σύγγου: τὴν ὑπόσχασιν, καὶ ἡ σελήνη, ἀλαμβάνουσα τὸ φῶς της, ἐφάνη εἰσερχομένη εἰς τὸ φωτεινὸν στάδιον ὅπερ διατρέχει ἐν τῷ δικστήματι. Ἡ χρὰ τότε καὶ ὁ θαυμασμὸς τῶν Ἰνδῶν ἐκορυφώθησαν, ἀπῆλθον δὲ εὐλογοῦντες καὶ εὐγνωμονοῦντες ὀλοφύχως τὸν Νεύαρχον. Ἡ εὐμηχανία αὐτῆ ἐξισπράτιεν εἰς τὸν Νεύαρχον τὸ σέβας τῶν ἰθαγενῶν, οἵτινες δὲν τὸν ἐθεώρουν πλέον ἢ ὡς ἀνθρώπον ἀπολαύοντα τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας τῆς Θεότητος, διότι κατεῖχεν ἐν τῇ γῇ τὸ μυστικὸν τοῦ οὐρανοῦ. Ὅθεν διὰ παντοίων φιλοδογημάτων προσεπάθουν νὰ τὸν ἐξελεῶσι καὶ καταστήσωσιν εὐμενῆ αἱ ζωοτροφίαι συνέβρον ἄφρονι, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἐφοβείτο μὴ στερηθῆ αὐτῶν.

ΚΙΟΡΟΓΛΟΥΣ.

Περσικὴ ἐποποιία.

(Συνέχεια. ἴδε φυλλῶδ. 205, 206, 207 καὶ 208.)

—οοο—

Ἡ γορία ἐκράξε καὶ ἐτυπτε τὸ στῆθος της. — Ποτὲ αἷμα ἀθῶον δὲν ἐχύθη εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ σὺ τὴν ἔμεινας! — Θέλεις λοιπὸν νὰ φονεύσω καὶ σὲ ἀπιστε συννίτις; ἀποκρίνεται ὁ Κιόρογλου, καὶ νὰ κρημνίσω τὸν ἐπίλοιπον τοῖχον εἰς τὸ κουφάρι σου;

Ὁ Κιόρογλου ἐνδύεται τὸ λευκὸν φόρεμα τῶν μολλιάδων, περιτυλίσσει τὴν κεφαλὴν μετὰ πολλῶν πήχων λευκὸν πανίον, κρύπτει τὸν ταμπουρᾶν εἰς τὸν κόλπον, τὴν δὲ μάχαιρην εἰς τὴν ὀσφύν, καὶ κρητῶν τὸ μὲν κομβολόγιον εἰς τὴν μίαν τῶν χειρῶν, τὴν δὲ βρακτιρίαν εἰς τὴν ἑτέραν, διέρχεται, χάρις εἰς τὴν πλαστὴν ἐπιστολὴν καὶ εἰς τὴν ἀπόκρυφον σπραχίδα τοῦ σουλτάνου, τὰς ἱερὰς πύλας τοῦ πλάτιου. — Οὕτω, λέγει ὁ βραβυδὸς μετὰ συμπαιθείας καὶ ἀγκυκατήσεως, ἐπετρέπη εἰς τοῦτον τὸν ληστὴν τῶν ληστῶν, ἢ εἰς τὸν γαρὸν εἰσοδος εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον τὸν ἰκνὸν νὰ κόπῃ τὸ στῆθος ματρός θηλαζούσης τὸ παιδίον της!

Διελθὼν τὰς πύλας τῶν ἐπτὰ τειχῶν, φθάνει εἰς τοὺς ἀνοστολιστοὺς κήπους τῆς ἡγεμονίδος. Ὑπῆρχον ἐκεῖ τέσσαρες δεξάμεναι ὕδατος ρέοντος καὶ πίδακας. Ὁ Κιόρογλου ἐδίπλωσε τὸν μανδύαν

του εἰς τέσσαρα καὶ ἐκάθησε παρὰ τὸ χεῖλος μιᾶς τῶν δεξάμενῶν, τὸ κομβολόγιον κρητῶν εἰς τὴν χεῖρα, τοὺς δὲ ὄφθαλμοὺς ἔχων ἱμικλείστον, ἀλλ' ὅμως βλέπων δίκαιεκριμένως εἰς ἀναπεπταμένον κιάσκον τὴν ὠραίαν Νιχάραν πίνουσαν οἶνον μετὰ πολλῶν ἄλλων ὠραίων κορασιῶν.

Μία ἐξ αὐτῶν ἐργεται εἰς τὴν δεξάμενὴν διὰ νὰ λάβῃ ὕδωρ, ἀν καὶ δὲν φαίνεται ὅτι συνειθίζεν ἢ Νιχάρα νὰ βάλῃ πολὺ εἰς τὸν οἶνον της. — Ἀνθρώπε, ποῖος εἶσαι; λέγει ἡ θεραπεινὴς ἑντρομος. — Ἀνθρώπε! κρᾶζει ὁ Κιόρογλου, τί νομοῦ εἶσαι τοῦτο; δὲν ἔμπορεῖς, μικρὸν κοράσιον, νὰ με προσχωρεύσῃς γατλί; ἢ δὲ ἡγεμονίς Νιχάρα δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ πατήσῃ τὰς ἐμβάδας της καὶ νὰ ἔλθῃ ἐνώπιον τοῦ βασιλικοῦ τραβούση ρουσᾶν, ἀπεσταλμένου ἐδῶ ἐκ τῆς Μένκας ὑπὸ τοῦ σουλτάν Μουράτ;

Πᾶς ὅστις φέρει χαροποιὴν εἰδήσιν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λάβῃ ἀνταμοιβὴν ταχέϊαν. Καὶ ὁ Χίν αὐτὸς, εἰς ὁμοίαν περίπτωσιν, λυεὶ συνήθως τὴν πολυτίμητον ζώνην του καὶ δωρεῖ αὐτὴν εἰς τὸν ἀγγελιαφόρον. Ἡ θεραπεινὴς λοιπὸν τῆς Νιχάρας τρέχει εἰς τὸ ἀνώγειον καὶ λαμβάνει τὸ σᾶλι καὶ τὰ πολυτίμητα κοσμήματα τῆς ἡγεμονίδος τὰ κείμενα ἐπὶ τοῦ τάπτου. — Εἶσαι μεθυμένη; λέγει ἡ ἡγεμονίς θυμωδῶς διὰ τοιαύτην αὐθάδειαν. — Σὺ εἶσαι μεθυμένη, ἀπαντᾷ ἐκείνη χωρὶς νὰ ταραχθῆ. Τὰ λαμβάνω, διότι με ἀνήκουον φέρω τὴν εἰδήσιν ὅτι ἅγιός τις ἐβῆσεν ἐκ Μένκας με ἐπιστολὴν διὰ σέ. Πῦρ θεῖον λάμπει εἰς τοὺς ὄφθαλμοὺς του, καὶ τὸ πρόσωπόν του ἀναπέμπει τὰς ἀκτίρας του πρὸς τὸν ἥλιον.

— Ἀς σηκωθῶμεν, κοράσις, λέγει ἡ ἡγεμονίς. Ἀνέγων εἰς τὰς ἱερὰς παρὰδοσῆς ὅτι οἱ προὔπαντες προσκυνετὴν τῆς Μένκας ἀπαλλάττονται ἀπὸ τὴν γέννην τοῦ πυρός, εἰν καὶ ὁ κοινορτὸς μόνον τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου του ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Κιόρογλου εἶχεν ἐκδυθῆ τὸ φόρεμά του καὶ τὴν τάραν τοῦ προσκυνητοῦ, ἔκλινε τὸν πῖλον πρὸς τὸ ὠτίον του, διώρθωσε τὰς πτυχὰς τοῦ ὠραίου πρασίνου ἐνδύματός του, καὶ ἔδωκεν ἐπιχαρίτως τὸ καμκέρην τὸ ὅποιον ἐζῶνυτο, καὶ ἄνωθεν τοῦ ὀποῦ ἐφάνετο ἡ λαβὴ τῆς ἀδαμαντοκολλήτου μαχαίρας του. Ἡ ἐνάρετος ἡγεμονίς ἰδοῦσα τὸν ἅγιον ἄνδρα μετὰ μεμορρωμένον εἰς ληστὴν φοδερὴν μετὰ μύττακας μεγάλους, δὲν ἐφυγεν, ἀλλ' ἔδεσε τοὺς πόδας τῆς θεραπεινίδος ἀπατηθείσης τόσον πολὺ, καὶ προσειζομένη ὅτι ὁ ἀπατεὼν οὗτος ἔδωκε πρὸς αὐτὴν, προσέταξε καὶ ἔδειραν σφοδρῶς τοὺς πόδας της. Ἐπειτα πλησιάσασα τὸν Κιόρογλου, ὅστις ἐπροσπάθει νὰ διονκιάσῃ τὴν θεραπεινίδα λέγων ὅτι ἦτο ἐραστὴς ἀνευ χρημάτων, ἀνίκνος νὰ δελεασθῇ τινὰ διὰ δῶρων, ἐπάταξε διὰ τοῦ ποδὸς τὸ στῆθος του. — Ἡγεμονίς, λέγουσιν αἱ θεραπεινίδες, δὲν εἶναι κρίμα μερὸν στῆθος τοῦ ἀθλίου τούτου. — Σιωπάτε, ἀνόγητα κοράσις, λέγει ὁ ληστὴς χωρὶς νὰ ταραχθῆ

δὲν γνωρίζετε ὅτι τὸ σταθὸς μου εἶναι τιμιώτερον τῆς πτέρνης τῆς δεσποίνης ἡμῶν.

Τότε λαβὼν τὸν ταμπουρᾶν ἐτραγουδῆσεν·

— Ἀναπνέω εἰς τὸν κήπον σου τὴν εὐωδίαν τοῦ ὑακίνθου καὶ τοῦ ἴου. Ὡς ταῦτα, ἀνθεὶς εἰς τὴν μοναξίαν. Εἶσαι βέλος εἰς τὸ βῆθος τῆς καρδίας μου.

Ἡ μὲν Νιχάρα ὠργίσθη Ὁ δὲ Κιόρογλου ἐξήκολούθησε τραγουδῶν.

— Εἶσαι ὁ δροσερώτερος καρπὸς τῶν κήπων τοῦ ἔβρου· εἶσαι τὸ κυδώνιον τὸ εὐοσμὸν καὶ τὸ χρυσοῦν μήλον.

Ἄντι ὅμως νὰ καταπρυθῆ διὰ τοιούτων ἐγκωμίων, ἡ ἀγρία Νιχάρα νεύει εἰς τὰς περὶ αὐτὴν καὶ παρευθὺς χάλαζα γρονθοκοπημάτων πίπτει κατὰ τοῦ ἀθάτου. — Θεὸς φυλάξοι, ἀνεφώνησεν ὁ βραψωδός, νὰ πέσῃ τις εἰς ὄνουχας γυναικὸς ὠργισμένης!

Παραχρῆμα τὰ ἐνδύματα τοῦ Κιόρογλου κατασχίσθησαν. — Ἡγεμονίς, λέγει, ἐν δὲν λυπηθαί με, ἐλέησε τουλάχιστον αὐτὰ τὰ ταλαίπωρα κοράσια· διότι αἱ χεῖρές των θὰ χονδραίνουν γρονθοκοποῦσαι. Ἡ δὲ ἡγεμονίς λέγει πρὸς αὐτάς· — Ἄς ὑπάγωμεν νὰ πῶμεν ὀλίγον οἶνον διὰ νὰ ἐνδυναμώσωμεν, ὥστε νὰ δειρῶμεν ἀκόμη τὸν πλάνον τοῦτον. Ἄλλ' ἐπιστρέψουσα εἰς τὸ παλάτιόν της, ἐθεώρησεν ὀπισθεν, παρετήρησε τοὺς χαρακτήρας τοῦ Κιόρογλου καὶ τῆ ἤρεσεν. Ἐν τῷ ἄμα δὲ λησμονήτης οὗτος τοὺς δριμυτάτους πόνους τῶν κεντημάτων καὶ τῶν ῥαβδισμῶν, ἔλαβε πάλιν τὸν ταμπουρᾶν καὶ ἔψαλεν·

— Ὡ Νιχάρα, ὀφθαλμοὺς ἔχουσα δορκάδος, θὰ εἶδω τὴν καρδίαν σου ἀπολιθωθεῖσαν· σὺ μὲ κατήσυχης. Εἶθε οἱ ὀφθαλμοὶ σου νὰ πληρωθῶσι δακρῶν!

Ἡ Νιχάρα, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποσπᾷ τὸς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἀρβένωπου προσώπου τούτου, εἶπε καὶ πῆ ἔφερον οἶνον.

— Πλήρωσε τὸ ποτήριόν σου ἀπὸ τὸ αἶμά μου καὶ πίε· ἔψαλεν ἀκόμη ὁ Κιόρογλου.

Βλέπων τὸν οἶνον ὁ Κιόρογλου, ὅστις δὲν εἶχε πίει ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὸ Σαμλί Πέιλ, ἐλητημόνει τὴν ἐρωτικὴν του ἀπελπισίαν διὰ νὰ γλείψῃ τὰ χεῖλή του. Ἡ Νιχάρα κινουμένη ἐκ συμπαιθείας, διέταξε νὰ τῷ φέρωσι λεκάνην βαλσάμου μομιᾶ εἰπούσας. — Δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατόν σου· πίε καὶ ἀναχώρησε.

Ὁ Κιόρογλου γευθεὶς τὸ βάλσαμον, καὶ μετὰ μορφασμοῦ ἀποβαλὼν αὐτό, ἐξήτησεν οἶνον. — Ἄχ! ἄγε ἄνθρωπε, πίνας τὸ ἀπηγορευμένον ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ Προφήτου, λέγει ἡ ἡγεμονίς ὀργισθεῖσα ἐκ νέου. Ἄλλ' ἔστω, σὲ τὸ δίδομεν, ἀλλὰ θὰ χορεύσεις διὰ νὰ μᾶς ψυχαγωγῆσῃς· μετὰ τοῦτο δὲ θὰ σὲ δειρῶμεν ἀκόμη καὶ θὰ σ' ἐκβάλωμεν ἐξω. Ἡ Νιχάρα γίνεταί ἄφαντος καὶ ἐπανέρχεται μὲ τὰς θεραπεινίδας, φεροῦσας τάπητας, οἶνον καὶ φαγητὰ διάφορα. Στραωννύουσι τοὺς τάπητας ἐπὶ τῆς χλόης, ἐτοιμάζουσι τὸ συμπόσιον παρὰ τὴν πηγὴν. Τὸ ἦθος

τῆς ἡγεμονίδος ἦτο πλήρες χαρῶν, καί, εἰ καὶ πλήρης ὀργῆς, εἶχε διευθετηθεῖ ἢ μᾶλλον χαλάσει τὴν ἐνδύματάς της διὰ νὰ γείνη θελακτικώτερα.

Ὁ Κιόρογλου δ' ἔψαλεν·

— Ἀγάδες, ἀδελφοί! Ἦλθεν ἡ Νιχάρα! Δάκρυα χαρᾶς ῥέουσιν ἀπὸ τοῦς ὀφθαλμοὺς μου. Ὁ Ἀρμένιος ἀγκῶν τὸν σταυρόν του, ἂν καὶ ὁ προφήτης του ἐβασανίσθη ἐπὶ σταυροῦ! Βλέπετε πῶς ἐκόσμησε τὴν μαύρην κόμην της, ἥτις πίπτει ἐπὶ τοῦ ἄβρου τραχήλου της! Ἦλθεν!

— Ἦλθε διὰ νὰ μὲ διδάξῃ τί ἐστὶ κάλλος.

Ἡ Νιχάρα ἦλθε νὰ φονεύσῃ τὸν Κιόρογλου· ἦλθεν!

Ἡ ἡγεμονίς τὸν παρετήρησε ἀδιακόπως· ἀλλ', ὡς αἱ ἡμέτεροι γυναῖκες, (καὶ αὐτὴ) ἐφαίνετο πάντοτε σκληροτέρα διὰ νὰ ἀγκῶται περισσώτερον· μόνον δὲ οἱ τρόποι της ἦσαν ὀλίγον τί ζωηρότεροι. Ἐπρόσταξε καὶ τὸν εἰδειραν· τοσοῦτον μάλιστα σφοδρῶς, ὥστε ὁ Κιόρογλου καταβλήθει· ὑπὸ τῶν πόνων ἐκυλίετο κατὰ γῆς. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάσωμεν ἐνταῦθα βλέποντες τὸν ἦρωα τοῦτον, τοῦ ὁποῦο ἡ μυθῶδης ἰσχύς κατετρόπωνε λεγεῶνας, καὶ ἦνοιγε δρόμον ἐν μέσῳ στρατοπέδων, ἐπεκτείνοντα τὴν πραότητα καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ ὠραῖον φύλον ἑωσὺ νὰ συγχωρήσῃ νὰ τὸν ξυλοκοπήσωσιν, ἀπαρᾶλ-λάκτως ὅπως καὶ ὁ Δὸν Κιστότ, ὁ ὑπογραμμὸς τῶν ἱπποτῶν; Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀγάπης χαρακτηρίζει τὸν Κιόρογλου καθ' ὅλον τὸ ποίημα. Τέλος πάντων μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ ἐπὶ πλέαν, ἀλλ' οὔτε θέλων νὰ σηκώσῃ χεῖρα κατὰ τῶν γυναικῶν, ἔβριψεν ἐκυτὸν εἰς τὴν δεξιαμένην, τὴν διήλθε κολυμβῶν, κρητῶν τὸν ταμπουρᾶν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς καὶ φθᾶσας εἰς τὸ μέσον, ὅπου τὸ ὕδωρ ἀνεπήδα ἐκ κιονίσκου μαρμαρίνου, ἐκάθισεν αὐτόν.

Αἱ γυναῖκες τότε ἤρχισαν νὰ τὸν λιθοβολῶσιν.

— Ὡ Πελλί Ἀχμέτ! μὲ ἠπάτησες, ἔλεγε καθ' ἐκυτὸν ὁ Κιόρογλου. Αὐτὴ ποτὲ δὲν μὲ ἠγάπησε.

Τότε ἤρχισε νὰ ψάλλῃ, καὶ, ἐκεῖ, τῆ εἶπε τὸς ὠραῖα πράγματα, ὥστε ἡ καρδία της ἤρχισε νὰ πάλῃ καὶ νὰ ἀκούῃ μὲ ἠδονὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐξανομένην.

— Ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀνατολῆς· αὐτὴ εἶναι ὁ κήπος τῶν ἀνθέων. Τὰ ῥόδα ἀνοίγουσι τοὺς κάλυκας των ἐπὶ τῶν παρειῶν της! Μιθεῖς ἐχθρὸς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ κυττάξῃ εἰς τὸν κήπον τοῦ ἐραστοῦ! . . . Ὡ Νιχάρα! Ὅστις ἐγγίσῃ τὴν ζώνην σου ἀπαξ μόνον, θὰ γείνη ἀθάνατος.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Τὸ ἐσπέρας ἐπλησίαζεν. Ἡ δρόσος τοῦ ὕδατος καταπρῶσε τὰς ἀλγηδόνας τοῦ Κιόρογλου. Ἡ ἡγεμονίς λέγει καθ' ἑαυτήν. — Ἐπαναλαμβάνει ἀκαταπόνητος τὸ ὄνομα τοῦ Κιόρογλου. Ἄ! ἂν ἦτο ὁ ἴδιος! Εἶπέ, ὁμολόγησε τὸ ἀληθές, τῷ λέγει, εἶσαι σὺ ὁ Κιόρογλου; — Ἐπειδὴ δὲ τὸ διεβεβίονεν, ἐπανελάβεν· — Ὁ Κιόρογλου, λέγουσιν, εἶναι τοῦ αὐ-

τοῦ ἀναρήματος μὲ τὸν πατέρα μου τὸν Σουλτάνον· φέρε νὰ δοκιμάσω ἐπὶ σὲ τὸ βασιλικὸν του φρέμα· καὶ ἂν μὲν εἶναι πολλὰ μακρὺ διὰ σὲ, θὰ ἐμπήξω καρφία εἰς τὰς πτέρνας σου διὰ σὲ καταστήσω ὑψηλότερον· ἐν δὲ πολὺ κοντόν, θὰ κόψω τοὺς πόδας σου· ἐν δὲ εἶναι πολὺ πλατὺ, θὰ ἀνοίξω τὴν κοιλίαν σου, καὶ θὰ σὲ γεμίσω μὲ ἄχρον διὰ νὰ ἐξογκωθῆς.

Ὁ Κιόρογλου λέγει· θέλεις νὰ μὲ τιμωρῆς κατὰ τὸν κώδικα τοῦ Ἀπου-Χορεῦρχ. Ἀδιάφορον, ἀ; τὸ δοκιμάσω.

Καὶ ἐξεληθὼν ἀπὸ τὸ ὕδωρ, ἔλαβε τὸ ἐνδυμα ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς τῆς Νιχάρας· ἐφαίνετο ὅτι ἦσο κατασκευασμένον δι' αὐτόν. Τότε περιέπλεξαν τὰς χεῖρας εἰς τὸν τραχήλον ἀλλήλων, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ κῖοςκι, κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Τούρκων, ἔπιον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ποτήριον. Τότε λέγει ἡ ἡγεμονίς· — Ἐρερε; καὶ τὸν περιδύθητον ἵππον σου τὸν Κιράτ; — Μάλιστα. — Πρέπει νὰ εὔρης καὶ δι' ἐμὲ ἄλλον ὡσαύτως καλόν.

Ὁ Κιόρογλου βλέπων ὅτι ἤρξανεν ὁ πρὸς αὐτὸν ἔρω; τῆς ἡγεμονίδος ἤρχισε νὰ ψάλλῃ. — Ὑγρᾶ, ὑγρᾶ εἶναι ἡ χιών τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν ὄρεων! Οἱ λάμποντες ὀφθαλμοὶ σου ἐμρυσῶσι τὴν δρόσον εἰς τὴν καταφλεγόμενην καρδίαν μου. Ἡ φιλιότη μου ἐρωμένη εἶναι ἐνδεδυμένη ἱμάτια ῥοδόχροα. Εἶναι ὅλη ῥοδόχρους. Τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον πίνας εἶναι διαυγές ὡς τὸ κυνοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ της μέθυσκονται ὑπὸ ἐρωτος καὶ οἴνου.

Ἐἶμαι ὁ Κιόρογλου. Δὲν εἶμαι ἐλεύθερος νὰ περιπατῶ εἰς τὰ ἄλλα ταῦτα; Δὲν δύναμι νὰ περιπατῶ ἐλεύθερος εἰς τὸν κόσμον· διότι ὁ κόσμος εἰς ἐμὲ εἶναι στενωτάτος.

Ὁ Κιόρογλου συμφωνήσας περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τῆς ἡγεμονίδος, ἐφόρεσε πάλιν τὰ ἐνδύματα τοῦ Μουλλά καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῷ χερσὶ, ὅπως καὶ εἰσῆλθεν. Εἰς τὴν πύλην κρητῆσαντες αὐτὸν οἱ φύλακες εἶπον· — Ἄγιε ἄνθρωπε, ἐπειδὴ ἰσχύεις παρὰ τῆς ἡγεμονίδος, εἶπέ εἰς αὐτήν, διὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ πληρώσῃ τοὺς μισθοὺς μας· διότι ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πατρὸς της, τοῦ Σουλτάνου, ὁδολὸν δὲν ἐλάθωμεν.

Ὅμνῶ ὅτι θὰ προσπαθῶ διὰ νὰ δοθῶσιν οἱ μισθοὶ σας, λέγει ὁ Κιόρογλου, καί, ἐν τούτοις, διὰ νὰ δείξητε τὴν δυσαρκεσίαν σας, πρέπει νὰ ἐγκαταλείψετε τὰς θέσεις σας καὶ νὰ μὴ θελήσητε νὰ συνοδεύητε τὴν ἡγεμονίδα.

Ἄρῳ δὲ ὁ δόλιος ἐδῶσε ταύτην τὴν ἀπάντησιν, ἐπιστρέφει παρὰ πῆ γρχία, καὶ ἔπειτα ὑπάγει νὰ ἀγοράσῃ πῶλον καλόν τριστῆ, τὸν φέρει εἰς τὸν σταυλόν, ἐτοιμάζει ὁ ἴδιος τὸ ἐρίππιον, καί, περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὅτε διὰ τῶν ἤλων τῶν σαλπύγγων ἀνηγγέλλετο ὁ ἔξω τῆς πόλεως περιπατος τῆς βασιλοπάιδος, πληρόνης ἀδρῶς τὴν γρχίαν, τὴν συμβουλεύει νὰ κρυφῆ διὰ νὰ μὴ καταδιωχθῇ ὡς φιλοξενήσασα αὐτόν, καὶ ἀναβῆς τὸν Κιράτ, παρακλοουθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πωλαρίου προ-

πηρμένου εἰς τὸν ἀναβολέα του, φθάνει ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ περιμένη τὴν Νιχάραν, ἥτις μετ' ὀλίγον φθάνει ἐντὸς ὄχληματος· τὴν ἀρπάζει ἐκ τοῦ μέσου τῶν θεραπεινίδων, τὴν καθίζει ὀπισθεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ φεύγει ὁμοῦ μὲ αὐτὴν εἰς τὴν ἔρημον. Ἐκεῖ, πεσὼν κατακουρασμένος, ἐξαπλώνεται ἐπὶ τῆς χλόης καὶ κοιμάται. Ἡ ἡγεμονίς τὸν ἐρωτᾷ ἐν σκοπῇ νὰ κοιμηθῇ πολὺ· — Ὁ ὕπνος μου, τῆ λέγει, εἶναι δύο εἰδῶν ὁ μὲν βραχύτερος διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρας, ὁ δὲ μακρότερος ἑπτὰ. Ἄλλ' ἀκουσε, φιλιότη μου· ὁ Κιράτ ἔχει τὸ χάρισμα τοῦ νὰ προαισθάνηται τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν· καὶ ὅταν μὲν ὁ ἐχθρὸς ἀρχίζει τὴν πορείαν πρὸς καταδιώξιν μου, ὁ Κιράτ χρεματίζει· ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, τὸν Κιράτ καταλαμβάνει ἀνησυχία καὶ ἀρχίζει νὰ φουᾶ ἐκ τῶν ὀρθίων· ὅταν δὲ εἶναι ἤδη πλησίον, ὁ Κιράτ ξέει τὴν γῆν καὶ ἀφρίζει τὸ στόμα του· — Ἡ ἡγεμονίς παραπονεῖται ματαίως διὰ τὸν μακρὸν ὕπνον, διὰ τοῦ ὁποῦο ὁ ἐραστής ἐπαπειλεῖ αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου μεταξὺ κινδύνων. Ἄλλ' ἔπρεπε ὁ Κιόρογλου νὰ κοιμηθῇ ἢ νὰ ἀποθάνῃ· διότι ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ κρατὶς ἀπῆτει ὕπνον παρόμοιον μὲ τὸν θάνατον.

Παρετήρησε τὸν Κιράτ μὲ ἀνησυχίαν, καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι ἐσήμεινε τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν πορείαν τοῦ ἐχθροῦ, ὅταν εἶδεν τοὺς πόδας του ξέοντες τὴν γῆν, καὶ τὸ στόμα πλήρες ἀφροῦ, ἐξύπνησε τὸν Κιόρογλου, καθὼς τὴν εἶχε παργγεῖλαι. Παρευθὺς ἐγείρεται, δένει ἐκ νέου τοὺς ἱμάτιας τοῦ ἵππου του, ἀναβάζει τὴν Νιχάραν εἰς τὸν ἄλλον, καὶ περιμένει ἀπρομήτως τὸν νέον σουλτάνον Πουρτζὶ ἐρχόμενον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀδελφῆς του Νιχάρας.

Ὁ Κιόρογλου, διὰ τῶν τρομερῶν φασμάτων που, ἐμπνέει τρόπον εἰς τὴν καρδίαν τῶν πολεμιστῶν τοῦ ἡγεμονίος, καί, μετ' ὀλίγον, ὀρμίσσας εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, τοὺς διασκορπίζει ὡς ἀγέλην δορκάδων. Ἄλλ' ὁ Πουρτζὶ Σουλτάν ἀπόρσιον ἔχων νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀδελφὴν του, ὁρμᾷ μόνος καθ' αὐτόν. — Τί νὰ κάμω, λέγει ὁ Κιόρογλου καθ' ἑαυτόν, ἐν φρονεῶ τὸν ἀδελφὸν τῆς φιλιότης μου, δὲν θὰ μὲ τὸ συγχωρήσῃ ποτέ, καὶ θὰ πληρώσῃ τὸν βίον μου πικρίας. — Ἡ Νιχάρα ἀρχίζει νὰ θρηνεῖ. — Ὡ Κιόρογλου, εἶνα μόνον ἀδελφὸν ἔχω, μὴ τὸν φρονεῖς. — Ἀγαπητή μου, μὴ φοβείσαι καθόλου. Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν βασιλόπαυδα, εἶπεν. — Ὁ ἐπιστάτης τῶν ἱπποστασιῶν σου δὲν κερδάνει τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον τρώγει· διότι οὔτε τὸν ἱμάτια τοῦ ἵππου σου συνέσφιγξε· σὲ εἰδοποιῶ ὅτι κλονίζεται ἐπὶ τοῦ ἐρίππιου. Κατάβῃ καὶ σφίγξτε τοὺς ἱμάτιας καὶ ἔπειτα πολεμοῦμεν.

Ὁ εὐπιστος Τούρκος καταβαίνει νὰ διορθώσῃ τὸ ἐρίππιον. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Κιόρογλου πλησιάζει μὲ προσοχὴν, τὸν ἀνατρέπει, κάθηται ἐπ' αὐτοῦ καὶ προσποιεῖται ὅτι θέλει νὰ τὸν σφάζῃ. Ὁ Πουρτζὶ κλαίει καὶ ὀδύρεται λέγων· — Ὁ πατήρ μου ὁ Σουλτάνος ἔχει μόνον μίαν θυγατέρα καὶ υἱὸν μονογενῆ· σὺ τὴν μὲν ἀρπάζεις, τὸν δὲ μέλλεις νὰ φονεύσῃς· καὶ οὕτω θὰ ἐξαλειφθῇ ὅλη ἡ οἰκογένεια.

Σὲ χαρίζω τὴν ζωὴν μὲ συμφωνίαν ὅτι θὰ μὲ δώσης τὴν ἀδελφὴν σου εἰς γάμον· εἶμαι ἐπίσης σοφὸς ὅσον καὶ μολλᾷ τις· ἀνέγνωσα τοὺς ἐπτὰ τόμους τῶν ἀράδων ὑπομνηματιστοῦ εἰς τὸ Κοζάνι· ἤξευρω ἐκ στήθους ὅλην τὴν ἀκολουθίαν τοῦ γάμου.— Ὁ βασιλόπουκς ψάλλει μετ' αὐτοῦ τὴν ὑπὸ τοῦ Κορανίου διοριζομένην ἀκολουθίαν, καὶ τῷ δωρεῖ τὴν ἀδελφὴν του. Ὁ Κιόρογλου τὸν ἀνήγειρε καὶ φιλήσας τὸ μέτωπόν του λέγει·—τοῦ λοιποῦ, ἐν ὀνόματι καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς σου σουλτάν Μουράτ, διοικῶ καὶ βασιλεύω εἰς τὸ Σιμίλι Πέλ· Πῶς θὰ εὗρισκε καλλίτερον σύζυγον διὰ τὴν θυγατέρα του; Ἐνῶ δ' ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν τῶν ὁ Κιόρογλου καὶ ἡ Νιχάρα πρὸς τὸ Σιμίλι Πέλ, συνέβησαν καὶ ἄλλα. Διέρχονται διὰ τοῦ στρατοπέδου Εὐρωπαϊοῦ τινός, ὅστις κυριευθεὶς ἀπὸ ἔρωτα τῆς Νιχάρας θέλει νὰ τὴν ἀρπάξη ἀπὸ τὸν σύζυγόν της· Ὁ Κιόρογλου ἠναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν συνοδίαν καὶ ληστεύσῃ τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν. Ὅτε δ' ἐμελλεν ἴδῃ νὸ τὸν φουεῦσῃ διὰ νὰ τὸν μάθῃ νὰ ζῆ ἡ Νιχάρα οἰκτεῖροτα τὸν νέον, τὸν σώζει καὶ ἀπειλεῖ τὸν Κιόρογλου ὅτι ἐὰν δὲν παύσῃ καταδιώκων αὐτὸν θὰ καταπέσει δολιχτήριον θανατηφόρον κερκίμμένον εἰς τὸν δακτύλιόν της. Ὁ δὲ Κιόρογλου ὑπακούσας, ἐξηκολούθησε μὲ αὐτὴν τὴν ὁδοπορίαν. Ἡ Νιχάρα ἦτο ἐπιτηδεῖα περὶ τὸ ἱππεύειν ὅσον αὐτός, καὶ ἠδύνατο νὰ τρέξῃ μὲ τὴν αὐτὴν τὸλμην καὶ ταχύτητα. Ἐπέπεσαν ἐπὶ ἐμπορικῆς συνοδείας, καὶ ἐφορολόγησαν ἐπαισθητῶς αὐτούς.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Πρὸς τὴν ἀνεψιάν μου (1).

—οοο—

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν μου ταύτην θὰ σὲ ὀμιλήσω, φιλατάτη μου, περὶ τῆς χρήσεως τοῦ καιροῦ καὶ περὶ πῶς καταλληλότερον νὰ चलιναγωγῆς τὴν φαντασίαν σου. Πρέπει πρῶτον, ἀγαπητή μου, νὰ παραδεχθῆς ὅτι ἡ τελειότης καὶ ἡ εὐτυχία εἶναι ἀλληλένδετοι, ὅτι ποτὲ δὲν θέλεις εὐτυχίσει ἐὰν δὲν ἀκολουθῆς ἀκριβῶς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, καὶ ὅτι ἐὰν ποτὲ δυστυχήσῃς, ἡ δυστυχία σου θέλει προεῖλθαι ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ ἀταξίας σου. Ἐρώτησον τοὺς γέροντας, καὶ ἐὰν εἶναι εἰλικρινεῖς θὰ σὲ εἴπωσιν ὅτι τὰς μεγαλύτερας αὐτῶν λύπας ἐπροκάλεσαν αὐτοὶ μόνοι ἢ διὰ σφαλμάτων ἢ διὰ τῆς ἐλλείψεως ἀρετῆς τινος. Ἡ λύπη ἀκολουθεῖ πάντοτε ἐκ τοῦ πλησίον τὸ σφάλμα· ἀλλ' ὁ ἐκπληρῶν τὸ καθήκον αἰσθάνεται τοιαύτην ἠδονὴν καὶ ἀνάψυξιν τῆς συνειδήσεως, ὥστε ἀνταμειβόμενος πλουσιοπαρόχως δι' αὐτῶν αἰμέριμαι ὅσας κατέβαλε διὰ νὰ μὴ παρακτραπῇ τῆς εὐθείας ὁδοῦ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀμελήσῃς τὰ καλὰ δῶρα τὰ ὅποια σοὶ ἔδωκεν ἡ πρώτη ἀνατροφή σου, καὶ ἂν προ-

(1) Ὁρα φυλλάδι. 208, σελ. 267.

ρισμένον εἶναι νὰ εὐχαριστῶς μόνον αἱ γυναῖκες, ἀς ἐκπληρῶσιν τὸν προορισμὸν τοῦτον μάλλον διὰ τοῦ στολισμοῦ τοῦ ροδὸς παρὰ διὰ τοῦ κάλλους, ἐὰν ἔλαβον τοιοῦτο παρά τῆς Προνοίας. Ἡ ὠραιότης βελτίως εἶναι κληρὸν συστατικὸν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ἡ διάρκειά αὐτῆς εἶναι σπάντομος· ὅσον δὲ ἐφήμερος εἶναι ἡ βασιλεία αὐτῆς, τότεν ἀξιολύπητος καθίσταται μετὰ τὴν παρελευσιν αὐτῆς ἡ ζωὴ γυναικὸς, ἥτις κατὰ τὴν νεότητά της μόνον ὠραία ἐπρόντισε νὰ εἶναι. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μάλιστα, ὅτε αἱ μεγαλύτεραι καταστάσεις, ὅσον ἀσφαλεῖς καὶ ἀνφαιώνονται, κατήντησαν ἐφήμεροὺ ὅσον καὶ ἡ ὠραιότης, πρέπει ὄχι μόνον νὰ στολιζόμεθα τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ προπαθῶμεν νὰ τελειοποιώμεθα εἰς ὅποιανδήποτε τέχνην, τῆς ὁποίας ἡ σήμερον εὐχάριστος μόνον ἀσχολία, ἐνδέχεται ν' ἀποβῇ ποτε καὶ χρήσιμος. Πόττι ἀξιοτίμοι κυρίαι ἀνατρέφουν τὰ τέκνα καὶ δικτηροῦν τὴν οἰκογένειάν των διὰ τινος τῶν προτερημάτων, τὰ ὅποια χάριν ἀπλοῦ στολισμοῦ καὶ ἐπιδείξεως ἀπέκτησαν νεαί οὔσαι!

Συνεῖθεσον λοιπὸν εἰς τὴν ἐργασίαν, ὄχι μόνον διὰ νὰ μὴ στενοχωρῆσαι, ἀλλὰ καὶ διὰ ν' ἀντιπαλαίης πρὸς ἐνδεχομένης δυστυχίας. Δὲν εἶναι ἐγκλημα τὸ νὰ ἀμελήσῃς τὰ προτερήματα τὰ ὅποια ἀπέκτησε κατὰ τὴν νεότητά σου; α' Ὅστις δὲν ἀποκτᾷ χάρις. ἢ Μὴ ἀρίνης λοιπὸν νὰ λέγῃσι τοῦτο περὶ σοῦ, διότι τοιοῦτοτρόπως δύνασαι νὰ ἐξουτελισθῆς. Ὅθεν μελέτα πάντοτε κλοῦς συγγραφαίς, ἀναγίνωσκε ὠφέλιμα βιβλία, ἀκολουθεῖ ζωὴν φρονίμου γυναικὸς, καὶ ἀπόφραγε τὸ νὰ μιμησῃς τὰς ἀνοήτους νέας, αἵτινες φρονοῦν ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἡ διασκεδάσις. Ἡ ἐργασία, ἀγαπητή μου, ἔχει καὶ ἄλλο μέγιστον προτέρημα, δηλαδή τὸ νὰ ἐνασχολῆται τις χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ἄλλων. Παρατήρησον τὰς γυναῖκας, αἵτινες δὲν ἔμαθον νὰ κατερίθωσιν ἐργαζόμεναι τὸν καιρὸν των, καὶ θὰ ἴδῃς αὐτὰς πάντοτε ἐκτὸς τῆς οἰκίας των περιφερομένας καὶ ζητούσας διασκεδάσεις. Περιφερόμεναι δὲ ἐνθεν καθεῖθεν ὀκνηραὶ καταντῶσιν ἐπὶ τέλους ὀχληραὶ καὶ ἀνυπόφοροι εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐξ ἐναντίας ἡ ἐργαζομένη γυνὴ ἐπαρκαῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν της, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλων πρὸς διασκεδάσιν. Αἱ συναναστροφαί, οἱ χοροί, αἱ νέαι γνωριμίαι καὶ ὅλαι αἱ τοιαῦται διασκεδάσεις χάνουν ταχέως ὡς τὰ παιγνίδια τῶν παιδίων, τὴν ιδιότητα, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς εἶχον τοῦ νὰ μᾶς εὐχαριστῶσιν. Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαιότατον διὰ τὴν εὐτυχίαν σου, τὸ ν' ἀποκτῆς μέσα ἀσφαλῆ, ἀπὸ σὲ μόνην ἐξερτώμενα, δι' ὧν ἀσφαλῶσαι τὸν καιρὸν σου ν' ἀπομακρύνῃς τὴν ἀηδίαν τῆς ἀργίας καὶ ὅλα τὰ ζοφερά νέφη τὰ ὅποια ἐνδέχεται ποτε νὰ καλύψωσι τὸν οὐρανὸν σου. Τοιαῦτα δὲ μετὰ εἶναι ἡ σπουδὴ, αἱ τέχναι καὶ ἐν γένει ἡ ἐργασία τοῦ νοῦς καὶ τοῦ σώματος. Ἐὰν τὸ πνεῦμά σου δὲν ἔχῃ ῥοπήν πρὸς τὰς τέχνας, ζήτησον ἄλλο εἶδος ἐνασχολήσεως πρὸς τὸ ὅποιον αἰσθάνουσαι περισσότεραν κλίσιν· ἐπειδὴ ἀλλῶως θὰ κοπιᾷς εἰς μάτην, καὶ μόνον στενοχωρίαν καὶ τὴν δυσάρεστον συνζήθησιν τῆς ἀνικανότητός σου θ' ἀπολαύσῃς.

Διὰ νὰ γίνῃ δὲ ἡ καλὴ ἐνασχολήσις τοῦ καιροῦ σου συνήθεια πρέπει νὰ ἴναι εὐχάριστος. Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἐκ τῶν τερπνοτέρων μέσων πρὸς διασκέδασιν τῆς μοναξίας· ἀλλ' ὁποῖαν προσοχὴν πρέπει νὰ ἔχῃ τις ὡς πρὸς τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἐκλέγει πρὸς ἀνάγνωσιν! Πόσον ἀναγκαῖα εἶναι τότε αἱ συμβουλαὶ τῆς μητρὸς ἢ ἄλλου καλοῦ ὁδῆγοῦ! Τὰ βιβλία εἶναι, φιλατάτη μου, οἱ καλλήτεροι σύμβουλοι ἢ αἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοῦς ὁποίους εὐρίσκουμεν εἰς τὴν ζωὴν! Μὴ σπεῖδε λοιπὸν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀναγνωσμάτων, ἀλλ' ἀπομάκρυνε τὰ κινδυνώδη καὶ ἂν σὲ προσενῶσιν εὐχαρίστησιν.

Μακαρία ἡ νέα ἡ προσθέτουσα εἰς τοὺς ἀγαθοὺς φίλους της καὶ τὰ καλὰ βιβλία, καὶ εὐχαριστοῦμένη εἰς τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν, καὶ συμβουλευομένη, καὶ ἀκούουσα καὶ ἀπολαμβάνουσα τὰ ἐξ αὐτῶν ἀγαθὰ! Οὐδὲν λοιπὸν τὴν νεότητά ὄχι ὡς ἡλικίαν τέλειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡλικίαν τὴν ὁποίαν σὲ δίδει ὁ Θεὸς διὰ νὰ τὴν ἀφιερῶνῃς εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἀμελημένη γῆ παράγει πάντοτε ἀσχημα φυτὰ· ἀσχημα δὲ εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τοῦ ἀκαλλιεργήτου νοῦς· ἀλλ' ἡ μελέτη ἀναπτύσσει τοὺς σπύρους τῶν προτερημάτων, γεννᾷ καλὰς ἀρχὰς, καὶ αὐξάνει τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς.

Ἡ καλὴ ἐνασχολήσις τοῦ καιροῦ εἶναι δεῖγμα μεγάλης φρονήσεως· πιστεύοντά με ὅτι διὰ τῆς τάξεως περὶ τὴν ἐργασίαν κατορθοῦμεν πολλὰ, μᾶς μένουσι δὲ καὶ ὧραι διὰ ν' ἀφιερῶσωμεν αὐτὰς εἰς τὰ χρεῖα καὶ τὰς διασκεδάσεις τῆς κοινωρίας. Δὲν σὲ συμβουλεύω ζωὴν καλογραίας, ἐξ ἐναντίας θέλω νὰ σε καταστήσω ἀξιαγάπητον διὰ τοῦ πνεύματός σου εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐπικινετὴν διὰ τὴν ἀξίαν σου. Ἡ πρώτησάν ποτε τὴν μεγάλην Αἰκατερίνην αυτοκράτειραν τῆς Ρωσίας, πῶς κατῴρθωσε τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα. Ἀριθμοῦσα τὰς ἡμέρας, καὶ γνωρίζουσα πῶς νὰ μεταχειρίζωμαι αὐτὰς, ἀπεκρίθη.

Ὁ δὲ μέγας Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα πῶς τόσον νέος ἐπραξε τόσα μεγάλα ἔργα, ἀπεκρίθη. Συλλογίζομενος ὅτι ὁ καιρὸς εἶναι ἡ ὁ πολυτιμότερος φίλος, ἢ ὁ ἀσπο δότος ἐχθρός.

Ἡ τάξις εἰς τὴν ἐργασίαν ἔχει τρεῖς πολυτιμότερα καλὰ οἰκονομῆ τὸν καιρὸν, στολιζέ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, καὶ μᾶς ὀπλιζέ ἐναντίον τῆς δυστυχίας. Ὅθεν τακτοποιεῖ πάντοτε τὰ της ἡμέρας σου ἐκ προκαταβολῆς, καὶ μόνον τὴν διασκέδασιν ἄφινε ἀπροσδιόριστον. Τὴν αἰγὴν πρέπει νὰ ἐνασχολῆσαι εἰς τὰ χρεῖα τῆς καλῆς οἰκοδεσποίας, ἐπειδὴ πρὶν γίνῃς ἀξιαγάπητος, πρέπει νὰ γίνῃς χρήσιμος· ἔπειτα ἔρχονται αἱ ὧραι αἱ ἀφιερῶμεναι εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὰ εὐχάριστα ἐργάσματα καὶ εἰς τὰς ἀναγνώσεις· ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτῶν αἱ τελευταῖαι πρέπει νὰ φέρωσι καρποὺς ὠφελίμους. Ἀναγίνωσκε βραδέως, συλλογίζου περὶ ὅσων ἀνέγνωσαι, κράτε σμικρῶσαι τῶν ὅσα σ' ἐπρόεικνυσαν ἐντύπωσιν, καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ μάθῃς καὶ σὺ νὰ συλλογίζεσθαι καὶ νὰ γράφῃς ὀρθῶς. Κινθμοῦ πάντοτε ὅτι ἡ μελέτη τῶν μὲν νέων εἶναι τροφή,

τῶν δὲ γερόντων· παρηγορία, καὶ ὅτι ἄνευ αὐτῆς γινόμεθα βίρη περιττὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Ὅθ εἶμαι εὐτυχῆς ἐὰν ἀκολουθοῦσα τὰς συμβουλάς μου μὲ ἀποδείξῃς ὅτι ἐνασχολήσα καλῶς τὸν καιρὸν μου γράφουσα πρὸς σὲ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τὸν ἰδικόν σου. Ὑγίαινα.

Μετὰφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ E. M.

ΕΚ ΤΩΝ ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ΠΕΡΑΙΤΕΡΟ ΤΙΝΕΣ ΦΙΛΟΚΡΙΝΟΥΜΕΝΑΙ Η ΕΠΑΝΟΡΘΟΥΜΕΝΑΙ.

(Ἴδε φυλλ. Πανδ. 183, 187, 193 καὶ 204)

—οοο—

9. Ἐπιγραφή βουστροφηδόν.

Ἐκ τῶν Σχεδῶν τοῦ Φορμυοντίου ἐξεδόθη εἰς τὴν Βασιλικὴν Συλλογὴν (C. I. N. 21.) μικρά τις ἐπιγραφαὶ βουστροφηδόν, ἧτις ἐκεῖτο, ὡς εἰς τὸ λαμα λέγεται, ἐπὶ τοίχῳ τῆς Μονῆς τοῦ ἁγ. Νικολάου τοῦ βουμοῦ λεγομένης, πλησίον Φλιούντος, ἡ ἐξῆς:

ΔΙΔΑ ΛΑΜΑ Η ΔΕΚ
ΙΟΥΟΣ ΨΘΘΔΝΣΙ

Ἀλλὰ ταῦτης παρατίθεται ὁ Βασιλικὸς τὴν ἐξῆς γῆσιν λέγων explicit qui possit· καὶ ἐγὼ ὡσαύτως παρατιθέμαι τὴν τιμὴν ταύτην εἰς μαντικωτέρους ἄλλους Οἰδίποδας, ἀλλ' ἡ λαμβάνουμαι πολὺ, ἢ εἰς τὰ ἀνεστραμμένῃ ταῦτα γράμματα, τὰ ὅποια ἀπεσχεδίασθησαν προσέτι καὶ ἀμελῶς, ἐξέματρός τις ὑποκρύπτεται τοιοῦτος

[Ἐν]θάδ' ἀγχιμ' ἔτιη [εν] Ἰσά[ν]δ[ρ]ου ὕμνολόγ[οιο].

δεικνύων τὸ ἐκεῖ που ἰστάμενον ποιητοῦ τινος ἀγχιμα Ἰσάνδρου ὀνομαζομένου πιθανῶς, καθὼς ὑπευβαίνουσιν οἱ κωλικογραφικὴ ἑλλίπεις χαρακτηῖρες·

10. Ἐπιγραφή Ἀτακίη.

Ἐκ τῶν Σχεδῶν ὡσαύτως τοῦ Φορμυοντίου ἐξεδόθη καὶ ἡ ἐξῆς (C. I. N. 28) εὐρεθεῖσα εἰς Μερένδαν (Μυρρηνόντιον) ἐν ἐκκλησίᾳ,

ΖΕΜΑΦΡΑΣΙΚ'ΕΣΑΣ
ΚΟΡΕΚΕΚΟΚΙ·ΜΑΙ
ΑΔΕΨΑΜΤ'ΙΛΑΙ
ΠΑΡΑΘΕΟΝΤΟΥΤΟ
Ν·...·Μ·ΜΔ

Ἐξ αὐτῆς ἀνέγνωσέ τινα σποράδην ὁ Βασιλικὸς, ὡς σημα, φρασικλῆς, ἄσ. κόρη, κεχόμομαι, ἀρετῶν, παρὰ θεῶν τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ ἐπιτύμβιον τοῦτο

ὡς τὸ δειγνυεὶ ἢ λέξει *σῆμα*, σύνκειται, νομίζω, εἰς ἠρωτικῶν δύο στίχων, τῶν ἑξῆς:

Σῆμα φρασεολογῆς Ἀσ[τερία] κούρη κεκοίμῳηκεν,
ἀγ' ἀρετῶν τιμᾶν παρὰ θεῶν ποῦτ' οἶσαστο μ' ἰπῆμα.
ἦγρον, ὁ φρασεολογῆς, εὐτρεπέως τάφον εἰς τὴν ἄσπε-
ρίαν ὀνομαζομένην πικθανῶς κούρη, ἢ ὅποια παρὰ
τῶν θεῶν τιμῆν ἔλαθε τῶν ἀρετῶν αὐτῆς τοῦτο τὸ
μνημόσυον.

11. Ἐπιγραφή Θρακία.

Ἐκ τῶν Σχεδῶν Προκείνου τε καὶ Ροσσίου, τῶν
ἐπιτοπτικῶς ἀπογραφυμένων, εἰςῆδωκε πρῶτον ὁ Βαί-
κιος ἐν τοῖς Ἀκαδημικαῖς Πρακτικαῖς (Act Acad.
Berol. 1836), καὶ ἔπειτα ἐξ αὐτοῦ ὁ I. Φράνκλιος
(Helm. Epigr. Gr. p. 51), ἐπιγραφῶν τινῶν τῆς
Θήρας (Σαντορόνης) ἀρχαϊκῆς γλῶσσῆς, συναστραμέ-
νας, παρὰ μίαν μόνην, εἰς κούρη παρθένων ὀνομάτα.
Ἡ μία ἔστιν, ἐπὶ βράχου εὐρεθείσα *Χαρρυμένη*, πε-
ριέχει καὶ πλῆθος τι τῶν ὀνομάτων, ὡς φαίνεται πα-
ρισταναμένη εἰς τὸν παρὰ Φράνκλιον Πίνακα τῶν ἐ-
πιγραφῶν τούτων (ἀρ. 4) οὕτως:

ΑΡΗΜΑΝΟΜ
ΤΟΒΕΚΥΑΔΟΡΡΟΡΕΚΜΑΒ

Ἐκ πρώτης ὄψεως ταῦτα ἦθελον ἀναγνώσει τις
ὡς καὶ ὁ Βαϊκιγιος ἀνέγνωσεν, Ἀρήμανος τοῦ Ἐβνα
(ἢ τοῦ Ἐρημᾶ) ῥόδιος ἐξαίτη. Ἵποβέβηται τὸ τελευ-
ταῖον τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς βλέπω εἰς τὸ βιβλίον
τῶν Φρανκίου, παραστατικῶς τινὸς ἕνιματος πρῶτον
ἐὼς φανημένου, τοῦ ξαίω (ξῆω) κατὰ διάλεκτον θῆθεν
λαρμημένου καὶ ξαίτημ· ἀλλὰ παραλείπων ἐγὼ ὑπο-
θέσεις ἀνυποστάτους ἦθελον θεωρεῖν μᾶλλον τὸν λό-
γον, ὡς τακτικῶν ἐξάμετρον ἀπολειπόμενον ὀλίγον
τι εἰς τὸ τέλος ἔνσημα τυγλὸν τοῦ μὴ χωροῦντος αὐ-
τὸν ὀλόκληρον διαστημάτος εἰς τὸν βράχον, κα-
θῶς καὶ τὰ εἰς τὰ ἄνω βεβήοντα γράμματα τοῦ τέ-
λους τοιοῦτον τι φαίνονται νὰ δειγνύωσιν. Πικθανῶν
ὅτι ὁ στίχος ἔχει οὕτως:

* Ἀρήμανος τοῦθ' ἔρημα [ὁ] Δούριος ἐξ[ε]λίθ[ω]σε].

Τὸ ρ εἰς τὴν λέξιν ΕΚΝΑ ἐσφαλμένον ἀντὶ ΕΡΜΑ
ἔχει τὴν μορφήν Ῥωμαϊκοῦ R ἀπαντωμένου καὶ εἰς
ἄλλα ἀρχαϊκῆς ἐπιγραφῆς. Τὸ δὲ ΔΟΥΡΙΟΣ Δούριος,
καίτοι κατὰ λακωνισμὸν ὀρικῶν ἀντὶ Δούριος. Τὸ με-
τὰ τὸ ΚΣ ἀκόλουθον Δ ἐνὶ λαμβασμένον ἀντὶ Δ. Τὸ Θ
εὐρίσκειται παρὰ τινὸς ἡμενον ὑπὸ τὸ σῆμα Θ, ὡς ὀλίγον
πρότερον καὶ εἰς τὴν λέξιν ΤΟΘ, τοῦθ', καὶ ὡς εἰς
ἄλλα ἐπιγραφῆν τοῦ αὐτοῦ πίνακος (ἀρ. 15) τὸ
ὄνομα Θράξ φέρεται ἐπιγραμμειμένον ΘΡΑΜΚ. Ὁ
στίχος τῆδος πάντων φανεροῦναι ὅτι ὁ Ἀρήμανος υἱὸς
τοῦ Δούριος ἐποίησεν ὄλον ἐκ λίθων (ἐξελίθωσας)
τὸ δευκανόμενον ἔρημα, τὸ κατεῖχε δὴ κατὰ τὸ
τύπος ἱερῶν ἢ βεβήλου) τὸ ὅποσον πρότερον ἦτον ἀπὸ
ξύλα ἢ καλῆμην ἢ βᾶτον, ὡς συναθροίζονται. Ἀς
σημειώσω ὅτι Δούριος δύναται ἀκόμη νὰ ὑπέρχη
καὶ ὀνομαστικῆ Δούριος, σημαίνουσα τὴν πατριδα
τοῦ Ἀρήμανου, Ἀσιανοῦ ἀνόρους πικθανῶς, κατὰ γο-
μῆνον ἀπὸ τὰ Δούρη, πόλιν κατὰ τὸν Πυλόδιον (L.
V, 48) καίμην εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

12. Ἐπιγραφή βουστραφονήν.

Εἰς τῆς Ἰωνικῆς Ἀρχαιοποιήτης (Antiqui. Ion.
pars I) φέρεται ἀπεικονισμένον ἐκ γλυπτῶ τοῦ τινος
εὐρεθέντος πικτανίου Μιλήτου εἰς θέσιν ὀνομαζομέ-
νην Ἐβροντα, δεικνύον γυναικῶς ἀκροχέλου, κχιθραε-
νῆς δ' ἐπὶ θρονοῦ ἔχοντος δεξιῶθεν ἐπιγραφὴν βου-
στραφονήν. Ὁ Βαϊκιγιος (C. I. N°. 39) εἰς ἀπογράφου,
τὸ ὅποσον ἐπέκλεσεν εἰς αὐτὸν ἐκ Σχεδῶν τοῦ Σαν-
τοματάρου Ἀσικίου ὁ Μύλλαρδος, εἰςῆδωκε οὕτως

ΜΕΣΙΑΝΑ ΨΕΜ
ΜΕΚΒΘΩΜΑΞΑΞ
ΛΙΜΔΨΩΩΤΩ Γ
ΙΜΩΤΩ

Ἄλλ' εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν τὰ ἀπύροφα τοῦ
Κοκρέλλου καὶ τοῦ Γελλίου, τὰ ὅποια φέρει ὁ
Ῥόσιος (Inscr. Vel. tab. III, fig. 4), καθὼς ὠ-
ταῦτος καὶ αἱ Ἰωνικαὶ Ἀρχαιότητες, καὶ αὐτὸ τὸ
Δευκανὸν ἀπόγραφον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Βαϊκιγιος (Præf.
p. XXVII), φέρουσι παρὰ τὸ ἀπύροφον τινῶν. Αἱ Ἰωνι-
καὶ ἀρχαιότητες ἔχουσι ΟΜΩΤΓΟΟΤ, ὁ Κοκ-
κρέλλος ΛΙΠΑΣΩΤ, ὁ Γελλίος ΔΗΗΙΔΕΩΤ,
ὁ Ἀσικίος ΔΗΗΙΔΕΩΤ. Ὁ Βαϊκιγιος ἐκ τοῦ ἀπο-
γράφου τοῦ Μυλλάρου εἰςέθεσε τὰ τῆς ἐπιγραφῆς (ἐθ.
ἀνωτ.), ἀλλὰ παρὰ τῆς γέφυρι, ὡς λέγει, οὕτω πῶς:

[Σώου παῖς Ἐρ]μητινάξ ἡμέας ἀνέθηκεν

[κύτος ἀδελφείω] ἀμα Σώω τωπόλλων.

Ἔπειτα ὅμως εἰς τὸν Πυλόχρον τοῦ Σώματος (ἐθ.
ἀν.) παρὰ τὸ ἀλλῶν τὰς σημειώσεις ἀνωτέρω διαφο-
ρᾶς τῆς τρίτης γραμμῆς ὑπέλαθε μὴ εἰς τὸν τόπον
ἐκεῖνον ἀνεγνωσάσθαι πικτανῶτερον ὄνομα κούρη Μλα-
σῶ, μὲ νόημα ὅτι αὐτὴ ἀνέθηκε τὸν εἰκονιζόμενον
Τὸ ἐπιγραμμειμᾶ, ἀν καὶ ἐπὶ καθ' ἑξῆς *Χαρρυμένη*
γυναικῶς μιᾶς, πρέπει ὅμως εἰςᾶπαντος νὰ ἀνεφῆρο
ὄχι εἰς αὐτὴν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐτέρην, ἢ ἐτέρην
ἐκεῖ πικτανῶν ἱσταμένης γυναικῶν εἰκόνας, ὡς προ-
φανῶς ὀδηγεῖ εἰς τοῦτο τὸ εἰς τὴν πρῶτην καὶ δευ-
τέρην γραμμὴν πικτανῶν ἡμέας, καὶ περὶ τοῦ-
του, μὲ φαίνεται, δὲν ἐγχερεῖ διασχυρισμοί. Ἡ ἀ-
πορία μόνον ἐνν, ὅποια τινὰ ἀρὰ γς τὰ σκοπεῖν ἂ ἐ-
κείνα τῆς τρίτης γραμμῆς ἐγὼ ἐκ μέρους μου εἰπέ-
θησεν τι, ἢ νὰ εἴπω καλλίτερα, προστηρομένην διορθῶ
εἰς αὐτὰ ἀναφερόμενον εἰς τὸ προσηρηθῆν ὄνομα Ἐβ-
ρησιάνναξ, καὶ τοῦτο, ὡς ἐκ παραθεσεως τῶν δια-
φορῶν γραφῶν ἐπαύθη δυνάμει νὰ εἰδέω, δὲν μὲ
φαίνεται νὰ ἦναι πικθανῶς ἀλλο, παρὰ ΟΜΑΙΜΩΝ
ἡμαίων. Ἐκν τὸ ὄν· ἔμοῦ διορθώμενον ἔγεται τινος
πικτανότητος, ἐν λοιπὸν καὶ ἢ ἀναγνώσας τοῦ προ-
κειμένου καὶ εὐλόγως ἐν ταῦτο καὶ εὐλόγητος ἐν ἐξ-
μέτρο μετὰ προσθήκης.

[Ὁδ' Ἐρ]μησιάνναξ ἡμέας ἀνέθηκεν ἡμαίων

[τώπόλλων.

Ὁ Ῥομητινάξ, λέγουσιν αἱ εἰσαγγελλόμεναι γυναῖκες,
ὁ ἀδελφός μας ἀνέθηκεν ἡμᾶς ἐπαύθη εἰς τὸν Ἀ-
πόλλωνα.